Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 26.02.2020, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine
1. 14:06 Nairobi rahvusvahelise laevavrakkide eemaldamise 2007. aasta konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu (123 SE) teine lugemine
2. 14:13 Äriseadustiku muutmise seaduse (osa võõrandamine) eelnõu (148 SE) teine lugemine
3. 14:32 Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu (135 SE) esimene lugemine
4. 15:09 Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse vahelise Balti õhuseirevõrgu ja juhtimissüsteemi paigutuse kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (137 SE) esimene lugemine
5. 15:24 Kogumispensionide seaduse, tulumaksuseaduse ja väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (119 SE) esimene lugemine
6. 16:57 Sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse, riigilõivuseaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (146 SE) esimene lugemine
7. 17:48 Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (127 SE) esimene lugemine
8. 19:01 Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (141 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 6. töönädala kolmapäevast istungit. Kas Riigikogu liikmetel on soov üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Aivar Sõerd, palun!

14:01 Aivar Sõerd

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Reformierakonna fraktsioon algatab käesolevaga ja annab üle tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle eelnõu eesmärgiks on taastada lihtne ja õiglane üksikisiku tulumaksu süsteem. Seadusemuudatusega luuakse kahe aastaga olukord, kus kõigile kehtib 500-eurone maksuvaba tulu määr kuus ehk 6000 eurot aastas. Seda ületavale osale rakendub 20%-line tulumaksumäär, olenemata teenitavast tulust ja tulu kasvust. Kehtiv kord näeb ette, et juba alates 1200 euro suurusest sissetulekust hakkab maksuvaba tulu määr kiiresti vähenema ja jõuab 2100 euro suuruse tulu juures nullini. See on tuluvahemik, kuhu liigub oma tuludega järjest suurem osa tööinimesi, keda seetõttu maksustatakse kõrgemalt. Praeguse maksuvaba tulu arvestamise korra puhul oleme jõudnud selleni, et kõrgema maksustamise piirkonda on liikunud ka miinimumpalgaga politseitöötajad, üldhariduskoolide õpetajad ja kultuuritöötajad, kes ei saa kasutada 500 euro suurust maksuvaba tulu ja kelle maksuvaba tulu kärbitakse. Eelnõu eesmärk on kehtestada maksuvaba tulu määraks kõigile 500 eurot ja teha seda kahe aastaga. Etapiviisiline üleminek on vajalik sellepärast, et hajutada riigieelarvele tekkivat kulu. Seaduse rakendamisega kaasneb maksutulu laekumise vähenemine. Üleminekuajal jääb üheks aastaks suurema maksustamise vahemik veel alles, aga see nihkub eest ära. Üleminekuaasta tuluvahemik oleks 1700–2600 eurot kuus ehk 20 400 – 31 200 eurot aastas. Ülejärgmisel aastal aga eemaldaksime suurema maksustamise vahemiku lõplikult, nii et maksuvaba tulu määr ei sõltuks enam aastatulu suurusest. Taastame õiglase maksusüsteemi, mis ei karista töötavaid inimesi suurema maksustamisega! Tänan tähelepanu eest!

14:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Alar Laneman, palun!

14:03 Alar Laneman
Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon otsustas algatada seaduseelnõu Kaitseväe korralduse seaduse ja õiguskantsleri seaduse muutmiseks. Head kolleegid! Te kõik mäletate, et Riigikohus tunnistas eelmise aasta 19. detsembri otsusega 29. mail 2019 Riigikogus vastu võetud Kaitseväe korralduse seaduse põhiseadusega vastuolus olevaks, ja me tahaks selle puuduse nüüd likvideerida. Komisjon alustas oma tööd koos riigikaitsekomisjoniga peetud ühisistungiga, seejärel kaasati kõik asjasse puutuvad osapooled ja k.a 26. veebruari komisjoni istungil otsustati konsensuslikult algatada seaduseelnõu. Põhimõte on selles, et mida intensiivsem on isikuandmete varjatud töötlemisega kaasnev põhiõiguste rikkumine, seda konkreetsemad ja tõhusamad peavad olema garantiid, mis tagavad teavitamiskohustuse täitmise. Õigused ja kontrollimehhanismid peaksid käima käsikäes. Aitäh!

14:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Rohkem eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi Riigikogu liikmetel ei ole. Olen juhatuse nimel vastu võtnud kaks seaduseelnõu ning juhatus menetleb neid vastavalt kodu- ja töökorra seadusele.
Head kolleegid! Nüüd esitan teated. Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub siin istungisaalis looduskaitse toetusrühma asutamise koosolek, kokkukutsuja on Peeter Ernits. Kohaloleku kontroll, palun!
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreeris ennast 92 Riigikogu liiget, puudub 9 liiget.

---

1. 14:06 Nairobi rahvusvahelise laevavrakkide eemaldamise 2007. aasta konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu (123 SE) teine lugemine

14:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Nairobi rahvusvahelise laevavrakkide eemaldamise 2007. aasta konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu 123 teine lugemine. Ma palun ettekandjaks keskkonnakomisjoni liikme Igor Kravtšenko!

14:06 Igor Kravtšenko
Aitäh, austatud aseesimees! Head kolleegid! Antud eelnõu esimene lugemine lõpetati siin saalis 27. jaanuaril. Muudatusettepanekute tähtajaks määrati 10. veebruar kell 17.15. Ühtegi muudatusettepanekut laekunud ei ole. Komisjon arutas teist korda seda eelnõu 17. veebruaril. Kohal olid ja komisjoni tööst võtsid osa Peeter Ernits, Heiki Kranich, Igor Kravtšenko ehk mina, Siim Pohlak, Üllar Saaremäe ja Mart Võrklaev. Puudusid Yoko Alender ja Jevgeni Ossinovski. Komisjon tegi järgmised konsensuslikud otsused: võtta eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks ehk 26. veebruariks, teha ettepanek teine lugemine lõpetada ja teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus. Palun teid seda eelnõu toetada!

14:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Kalle Laanet, palun!

14:08 Kalle Laanet
Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Vaatan siin neid teise lugemise materjale, mis meil laua peal on, ja ütlen ausalt, et see on suhteliselt niru materjal selle poole pealt, et siit ei loe välja, mis selle seaduseelnõu sisu on. Kas sa oleksid nii hea ja räägiksid paari sõnaga lahti, mida see eelnõu endaga kaasa toob?

14:08 Igor Kravtšenko
Tegelikult istungi juhataja osaliselt juba vastas sinu küsimusele, hea kolleeg. Sisuks on Nairobi rahvusvahelise laevavrakkide eemaldamise konventsiooni ratifitseerimine.

14:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aivar Kokk, palun!

14:09 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea ettekandja! Kui ma seletuskirja loen, siis saan aru, et tehtud on kaks tehnilist täpsustust ja need on alla joonitud. Ühes kohas on juurde kirjutatud sõna "Vabariik". Mis sõna seal enne oli? Vastuvõetavas seaduses on kirjas "Eesti Vabariik kohaldab" ja sõnaga "Vabariik" on midagi muudetud. Oskad sa öelda, mida siin tehniliselt muudeti?

14:09 Igor Kravtšenko
No ilmselt oli seal esialgu ainult sõna "Eesti" ja sõna "Vabariik" oli puudu.

14:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Aivar Kokk, palun!

14:09 Aivar Kokk
Küsin veel. Esimeses paragrahvis on sõna "konventsioon" juurde pandud. Kas see oli samuti enne puudu, nii nagu "Eesti" järelt oli enne "Vabariik" puudu?

14:09 Igor Kravtšenko
Just.

14:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 123 lõpphääletus ja me läheme lõpphääletuse juurde. Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud Nairobi rahvusvahelise laevavrakkide eemaldamise 2007. aasta konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu 123. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu poolt hääletas 85 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

2. 14:13 Äriseadustiku muutmise seaduse (osa võõrandamine) eelnõu (148 SE) teine lugemine

14:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tänane teine päevakorrapunkt on õiguskomisjoni ja Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku muutmise seaduse (osa võõrandamine) eelnõu 148, milles on ühendatud eelnõud 101 ja 117, teine lugemine. Ma palun ettekandjaks õiguskomisjoni liikme Andrei Korobeiniku!

14:13 Andrei Korobeinik
Hea istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Esiteks tuletan meelde, mis eelnõuga on tegemist. Kui Eesti firmaomanikud soovivad täna enda firma osakuid müüa, siis peavad kõik, nii firma omanikud kui ka uued investorid tulema ühel ajal ühe konkreetse Eesti notari juurde – ka siis, kui osanikke on kümneid, ja ka siis, kui näiteks ostjate seas on mitu välismaa riskikapitali fondi. See seaduseelnõu vabastaks need inimesed sellest kohustusest, juhul kui nad ise seda soovivad, ja teeks Eesti idufirmade jaoks raha kaasamise lihtsamaks. Sarnased reeglid kehtivad näiteks Soomes ja Lätis, aga ka Inglismaal ja USA-s. Probleemi lahendamiseks algatas õiguskomisjon eelmise aasta oktoobris eelnõu 101 ja seejärel algatas sarnase eelnõu 117 ka Vabariigi Valitsus, see oli eelmise aasta detsembris. Mõlemad eelnõud saadeti esimesele lugemisele ja esimene lugemine sai mõlema eelnõu puhul suures saalis ka lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks oli 11. veebruar. Esimese ja teise lugemise vahel ei ole eelnõude kohta muudatusettepanekuid esitatud, küll aga saadi kaasamise korras eri osapoolte arvamused. Õiguskomisjon on menetlenud neid kahte eelnõu koos. Oleme neid arutanud kahel

komisjoni istungil, 13. ja 17. veebruaril ning juba esimesel istungil otsustasime need eelnõud kokku panna. Selline võimalus on esimese ja teise lugemise vahel olemas, selleks on vaja algatajatelt nõusolek saada ja me saime selle. Nii sai kahest eelnõust üks, eelnõu 148. Aluseks oli võetud valitsuse esitatud eelnõu.
Kahe eelnõu sisu küll kattus, aga oli ka erinevusi. Nende erinevuste vahel oleme komisjonis kompromissi otsinud ja oleme selle leidnud. Selleks oleme komisjoni poolt teinud neli muudatusettepanekut. Esimesest ettepanekust olen ma juba rääkinud: tegime ettepaneku kaks eelnõu ühendada. Teiseks, valitsuse eelnõu sätestas, et firma saab teha notarivabu tehinguid vaid siis, kui firma osakapital on vähemalt 20 000 eurot, aga teises eelnõus osakapitalinõue puudus. Kompromissiks jäi 10 000 eurot ja sellesama muudatusettepaneku järgi peab osa võõrandamise tehinguid olema tehtud kirjalikult ehk suulisest kokkuleppest ei piisa. Kolmas muudatusettepanek on üsna tehniline, selle sisuks on see, et lisaks ostule saab notarivabu tehinguid teha ka osakute pantimiseks. Ja neljas muudatusettepanek: me muutsime seaduse jõustumise kuupäeva, selleks sai 1. august 2020.
Arutelu käigus oleme jõudnud ühisele arvamusele, et eelnõu 148 parandab Eesti majanduskeskkonna konkurentsivõimet ja toob Eestisse rohkem välisinvesteeringuid. Õiguskomisjon otsustas konsensuslikult saata eelnõu suurde saali tänaseks, 26. veebruariks, ning kui teine lugemine lõpetatakse, siis teha kolmas lugemine 10. märtsil. Ettekandjaks olin määratud mina. Aitäh!

14:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Austatud ettekandja, teile on ka küsimusi. Aivar Kokk, palun!

14:17 Aivar Kokk
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Võib-olla sa selgitaksid natuke ikkagi lahti seda, mis probleemi me nüüd lahendame ja kuidas me kaitseme kõikide osaühingu osanike huve. Ma olen ettevõtja, mul on väikeaktsionäre. Kuidas neid teavitatakse? Kas neile läheb tähitud kirjaga teade, et midagi võõrandatakse või midagi ostetakse? Kuidas nemad saavad teada anda, et nad ei soovi notari juurde tulla? Ja kust see 10 000 piir sinna tuleb? Ma mäletan, et 2017 tegime me nn Uberi seadust. Mõtlesime väga hästi läbi, et midagi ei rikutaks. Aga tänaseks on selgunud, et ettevõtjad on targad ja proovivad kuidagi ümber nurga minna. Selgita natukene meile, et me saaks aru, mida me ikka tegelikult siin otsustame ja mille üle hääletame.

14:18 Andrei Korobeinik
Jah, hea meelega. Eelnõu eesmärk on see, et notarivabu tehinguid saaks teha vaid juhul, kui kõik osanikud seda soovivad. Selleks peab muutma põhikirja ja selleks peab iga osanik andma oma nõusoleku. 10 000 euro piir on sisse toodud selleks, et see otsus oleks väga teadlik. Ehk siis tavalise osakapitaliga, milleks on 2500 eurot, seda põhikirja muudatust teha ei saa. See puudutab ka näiteks riiulifirmasid, kus juhul, kui osakapital on väiksem, peab ikkagi notari juurde tulema. Probleem on selles, et näiteks paljudes IT-sektori ettevõtetes on olemas optsiooniprogrammid ja nende tulemusena on osanikke tõepoolest hästi palju. Neid võib olla kümneid, mõnel juhul ka sadu. Ja kõik need inimesed peavad tulema ühel ajal ühte kohta selleks, et firma saaks kaasata näiteks välisinvesteeringuid. See seadus võimaldab – juhul, kui need inimesed on nõus – teha see leping ilma notarita. Tänane olukord on selline, et meie naabritel on notarivabad tehingud võimalikud, mis tähendab seda, et Eesti idufirmal, kes tahab tõsta raha välismaal riskifondide poolt, on võimalik kolida välismaale. Ja see on otsene oht meie majanduskasvule. Mõned firmad seda teevad. Meie eesmärk on tagada, et võimalikult paljud firmad jääksid Eestisse. Sellest võidavad kõik meie riigi elanikud.

14:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heiki Kranich, palun!

14:20 Heiki Kranich
Aitäh! Hea ettekandja! Aivar Kokk küll möödaminnes puudutas seda teemat, aga kui õiguskomisjoni kompromiss oli see, et tegemist peab olema kirjaliku nõusolekuga, siis mis vormis see kirjalik nõusolek peaks olema? Ma saan aru, et Eestis me saame rääkida digiallkirjastatud dokumentidest, kuid paljudes riikides sellist asja ei ole. Faksiga saadetud dokumendi võltsimise tõenäosus on aga suur. Kas te

seaduse tasemel täpsustate seda teemat või kas teil on mingisugune ettekujutus, missuguses vormis peaks see kirjalik nõusolek sellisel juhul olema, et ära hoida kuritarvitusi?

14:21 Andrei Korobeinik
Aitäh! Kui te küsite põhikirja muudatuse kohta, siis on täitsa tavapärane, et põhikirja muutmiseks on vaja osanike koosolekut. Seal ei ole midagi uut. Jutt käis osakute müümisest. Eesti õigusnormid lubavad tegelikult ka suulisi lepinguid: sa võid müüa asja suulise kokkuleppega, sa võid võtta laenu suulise kokkuleppega, sa võid müüa osakuid suulise kokkuleppega. Aga see tundus natuke liiga radikaalne sellises kontekstis. Nii et sobib täiesti tavaline leping täiesti tavaliste allkirjadega, digiallkirjadega – ehk siis igasugune leping sobib, aga suuline leping ei sobi. Selline on meie komisjonipoolne muudatusettepanek.

14:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kert Kingo, palun!

14:22 Kert Kingo
Hea istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Seaduse muutmise eesmärk on anda võimalus tuua Eestisse välisinvesteeringuid, sh suuri investeeringuid. Teatavasti olid ka e-residentsuse puhul suured ootused, kuidas Eestisse tuuakse palju uusi töökohti, tulevad suured investeeringud ning kõik see toob meile edu ja vahendeid. Tegelikkuses olukord päris selliseks ei kujunenud. Kas siin ei ole täpselt sama oht, et laseme normid väga vabaks, aga soovitud eesmärki me ikkagi ei saavuta?

14:22 Andrei Korobeinik
Aitäh! No tegemist on hinnanguga. E-residentide loodud firmad maksid eelmisel aastal riigieelarvesse üle kümne miljoni euro. Kas tegemist on suure või väikse edulooga, seda ei oska ma kommenteerida. Ma ei ütleks, et see programm on ebaõnnestunud, küll aga on teatud probleem selles, et Eesti pangad ei ava just väga hea meelega välismaalastele kontosid. See on ühtlasi ka põhjus, miks me soovime seda seadust vastu võtta – selle pärast, et juhul, kui välismaa elanikud saaksid Eesti pankades kontosid avada, siis oleks neil võimalus kasutada Eesti väärtpaberite registrit. Aga kui kontot pole, siis pole ka väärtpaberikontot ja EVK teenuseid nemad kasutada ei saa. Kahjuks on see selline kinnine ring, millest väljumiseks teeme ettepaneku just selle seaduseelnõu abil.

14:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kai Rimmel, palun!

14:24 Kai Rimmel
Aitäh! Austatud ettekandja! Selle seadusega me ootame siia hästi suuri välisinvesteeringuid, sadu tuhandeid, isegi miljoneid, samas osakapitali vähendame 25 000 eurolt 10 000 eurole. Kas te ei arva, et see on natuke ebaproportsionaalne? Ja mis põhjus on üldse seda osakapitali summat vähendada?

14:24 Andrei Korobeinik
Aitäh! Tegelikult me ootame siia palju rohkem raha. Eelmisel aastal on üle kümne idufirma, üle kahekümne idufirma tõstnud siia igaüks üle miljoni euro. Mõned investeeringud on väga suured, kümnetes miljonites. Meie mure on see, et need firmad võivad teatud hetkel, kui neil on juba palju osanikke, minna välismaale. Me tahame seda vältida.
Nüüd, edukas idufirma on alati kunagi kusagilt alguse saanud – võib-olla näiteks mõnes garaažis, võib-olla mõnes magamistoas. Siis on 10 000 eurot päris suur summa. Jah, tõepoolest, viie või kümne aasta pärast võib see firma olla väärt mitu miljardit eurot, aga täna on selle väärtus puhtalt sinu idee. Ja 10 000 eurot tähendab seda, et sa pead näiteks oma korteri maha müüma. 25 000 eurot võib tähendada seda, et võib-olla sul ei olegi nii kallist korterit ja suur edu jääbki saavutamata. Nii et see 10 000 eurot tundus selline, no ma ei tea, kas mõistlik kompromiss või mitte – see oli hea kolleegi Toomas Kivimägi ettepanek. Komisjon läks sellega kaasa. Minu soov oleks olnud leppida kokku väiksemas summas, aga eks inimesed ole erinevad. See ongi selline kirik-keset-küla-lahendus, milles me komisjonis kokku leppisime.

14:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aivar Kokk, palun!

14:26 Aivar Kokk
Aitäh! Ma ei ole ikkagi vastust saanud sellele, kuidas osade omanikud saavad informatsiooni, et mingit osa soovitakse müüa või pantida. Ja minu jaoks jääb küsitavaks veel see, et kuna osal on omanik, siis kelle osa müüakse või panditakse ja kelle käest luba peab küsima. Kui mina olen selle osa omanik, siis ma võin seda müüa, osta, vahetada ja pantida. Milleks kogu see *show* veel vajalik on? Mis üldkoosolek? Mis asi? Kui aktsiaseltsil on A aktsia, siis on tal eelisostu õigus, nii et kui aktsia läheb müüki, siis ma võin osta lõpus kõige kallima hinna eest oksjonil oma aktsia ära. Aga mis osakuid siin müüakse? Kelle osakud need on?

14:27 Andrei Korobeinik
Osaühingute puhul võib olla ka osanike leping, mis sätestab näiteks eelisostuõiguse, igasugused muud mehhanismid, see ei puutu praegu siia konteksti. Nüüd, osakute müümisel oleks olukord üsna sarnane sellega, mis toimub praegu Eesti väärtpaberite registris registreeritud osakutega. Ka seal ei pea sa notari juures käima, ka seal võib teha lihtsalt ülekande ja ka seal võib uusi osakuid väljastada ja müüa neid uuele investorile. See ongi tavaline praktika juhul, kui firma just kaasab raha, mitte lihtsalt ei vaheta omanikku. Nii et see mehhanism on täpselt sama, siin ei ole mitte mingisugust raketti leiutatud. Kui ma siiski ei suutnud sinu küsimusele vastata, siis on väga kahju. Aga võib-olla mõni sinu kolleeg oskab selle ümber sõnastada kuidagi niiviisi, et ma saaks täpsemini vastata, või siis vastan sulle kirjalikult.

14:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heiki Kranich, palun!

14:28 Heiki Kranich
Aitäh! Ma siiski ei saanud oma küsimusele vastust. Kui me räägime kirjalikust nõusolekust, siis missuguses vormis see kirjalik nõusolek peab olema. Kas otsuse tegemise hetkel on vaja kirjaliku nõusoleku originaalversiooni või piisab koopiast või millest iganes?

14:28 Andrei Korobeinik
Ma veel kord rõhutan, et jutt käib osakute ostu-müügi tehingust. Me saame mõlemad sellest aru, eks ole. See leping on samasugune nagu ükskõik milline teine leping, kui sa müüd näiteks autot, mööblit, korterit – reeglid on täpselt samad. Tavaline allkiri sobib, digiallkiri sobib. Peaasi, et leping oleks kirjalik, mitte suuline. Osakute müümisel on reeglid täpselt samad, nagu ükskõik millise muu vara ostmisel või müümisel.

14:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heiki Kranich, kas on protseduuriline küsimus? Palun!

14:29 Heiki Kranich
Ma tahaks protseduuriliselt nentida, et ma kaks korda küsisin ja kaks korda ei saanud vastust. Kas juhatusel on selle kohta, kui küsimustele ei vastata, mingisugune protseduuriline lahendus?

14:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Ei, me kuulsime, et küsimusele vastati. Kas see oli sisuline vastus või mitte, on omaette küsimus. Kodukord nii täpselt lahti ei räägi, kas vastaja peab andma sisulise või formaalse vastuse. Enamasti me saame siin ikka sisulisi vastuseid ja on väga head küsimused olnud. Nii et küllap see kõik on olnud kodukorraga kooskõlas. Ma usun, et teil on võimalik ka väljaspool suurt saali edasi vestelda ja saada täiendavaid vastuseid.

14:30 Andrei Korobeinik
Ma igaks juhuks protseduuriliselt siiski täiendaks. Muudatusettepaneku sisu on kättesaadav ka paberil. Ma igaks juhuks loen selle läbi. Ma saan aru, et muudatusettepanekut ei tutvustata juhul, kui ...

14:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kas te ei olegi seda veel läbi lugenud? Või mida te ette kannate?

14:30 Andrei Korobeinik
Ei, asi on selles, et ma olen muudatusettepanekuid hästi lühidalt tutvustanud, aga selgub, et sellest ei piisa. Ilmselt need paberisahtlid seal toa tagaotsas ei ole saadikute seas väga populaarsed. Muudatusettepaneku nr 2 üks osa kõlab niimoodi: osa võõrandamise käsundustehing tehakse vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Muudatusettepanek ise on pikem, aga see osa räägib just sellist juttu.

14:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, rohkem küsimusi teile ei ole! Kas Riigikogu liikmetel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Me saame minna muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Muudatusettepanekuid on eelnõu kohta esitatud neli. Esimese muudatusettepaneku on teinud õiguskomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda täielikult. Teine muudatusettepanek on samuti õiguskomisjonilt, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda täielikult. Ka kolmas muudatusettepanek on õiguskomisjonilt ja juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda täielikult. Neljandagi muudatusettepaneku on teinud õiguskomisjon ja taas on juhtivkomisjoni seisukoht arvestada seda täielikult. Me oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 148 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud ja 2. päevakorrapunkt läbitud.

---

3. 14:32 Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu (135 SE) esimene lugemine

14:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Läheme edasi. Tänane kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu 135 esimene lugemine. Ettekandjaks on siseminister Mart Helme, palun!

14:32 Siseminister Mart Helme
Lugupeetud esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Tutvustan välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu 135 põhiseisukohti. Teema puudutab n-ö diginomaadi viisat. Eestil on siin järjekordselt võimalus näidata ennast selles valdkonnas eesrindliku ja innovatiivse riigina.
Millest me siis räägime? Diginomaadi viisa võimaldab ajutiselt Eestisse tulla asukohast sõltumatult töötavatel inimestel. Eks me teame, et see on aina enam levinud eluviis – töötatakse veebipõhiselt ja samaaegselt võidakse olla töösuhtes eri riikides ringi reisides või seal elades. Sel viisil töötavaid inimesi – olgu nende tegevusalaks IT, finantsvaldkond või turundus – nimetataksegi diginomaadideks. Diginomaad on näiteks inimene, kes töötab Eestis olles Ameerika Ühendriikide IT-ettevõtja heaks, näiteks programmeerijana. See on võimalik, kuna ta teeb tööd arvutis interneti kaudu ja seetõttu ei oma tähtsust, kus ta töö tegemise ajal täpselt asub. Samuti võib diginomaad olla välisriigi ettevõtja, kes annab ise endale tööd, tehes arvutis interneti vahendusel tööd eri ettevõtetele üle maailma, ise samal ajal alaliselt Eestis asudes. Praegu on töörände regulatsioon seesugune, et see diginomaadidega ei arvesta. Eestisse tööle tulemiseks peab seesugustel inimestel olema Eesti tööandja. Seetõttu tulevad diginomaadid tihti Eestisse turistiviisaga, kuigi tegelikult soovivad siin kaugtööd teha.
Kuna diginomaadid ei paigutu klassikalise töötamise reeglite alla, on nende Eestisse tulek ning eesmärgipärane Eestis viibimine takistatud. Samas, diginomaadid toovad riigile kahtlemata olulist lisaväärtust, kuna nad tarbivad siinseid kaupu-teenuseid ning avaldavad positiivset mõju kohalikule ettevõtlusele. Eesti, muide, on tänu oma eesrindlike tehnoloogiate rakendamisele ja IT-kuvandile rahvusvahelises mastaabis diginomaadidele atraktiivne sihtriik. Eesti puhul peavad diginomaadid atraktiivseks nii siinset *start-up*-kogukonda, ligipääsu Euroopa Liidu turule, head inglise keele oskust, aga ka meie e-residentsuse programmi. Need nimetatud kategooriad või põhjused, miks Eesti tundub inimestele ligitõmbavana, pärinevad Jobbaticali 2018. aasta küsitlusest. Hetkel prognoosime, et diginomaadi viisa taotlejaid võiks olla umbes 1800 inimest aastas.
Kunagi ei ole ükski asi ainult plussmärgiga, alati tuleb arvestada ka miinusmärkidega. Seetõttu on

ministeerium arvestanud regulatsiooni väljatöötamisel väärkasutusriske ja nende minimeerimise võimalusi. Diginomaad saab Eestisse kaugtööd tegema tulla üksnes usaldusväärse vahendaja kaudu, kes diginomaadi siin viibimise eest vastutab. Usaldusväärsuse hindamiseks töötatakse koostöös partneritega välja kriteeriumid. Diginomaadidele rakenduvad viisa andmise üldised tingimused, muu hulgas peab neil Eestis viibimiseks olema piisavalt rahalisi vahendeid.
Kehtestame tööandjale, kes registreerib välismaalase lühiajalise töötamise, kutsuja kohustused. Tööandja, kes kutsub välismaalase Eestisse tööle, peab tema eest ka vastutama ning juhul, kui riigil tuleb isik sunniga välja saata, peab riigi kulud katma välismaalase Eestisse kutsunud tööandja. Samuti näeme Politsei- ja Piirivalveametile ette võimaluse anda hinnang välismaalase Eestisse kutsuja usaldusväärsuse kohta. Kutsuja peab olema tööandja, õppeasutus, praktika võimaldaja või muu isik, kelle juurde välismaalane Eestis tuleb. PPA võib anda hinnangu, et kutsuja on ebausaldusväärne, ja sellisel juhul võetakse arvesse välismaalaste seaduses sätestatud kohustuste rikkumisi või muid põhjusi, mille korral on põhjendatult alust kahelda kutsuja usaldusväärsuses. Kui Politsei- ja Piirivalveamet on andnud hinnangu, et mõni tööandja on ebausaldusväärne, siis võib seda hinnangut arvestada ka tulevikus, kui seesama tööandja esitab lühiajalise töötamise registreerimise taotluse, ning jätta taotlus läbi vaatamata. Praktikas on, muide, juhtumeid, kus välismaalase Eestisse kutsuja on korduvalt rikkunud välismaalaste seaduses sätestatud nõudeid ning aidanud kaasa regulatsiooni väärkasutusele. Olgu teada, et tööandjate suhtes menetletud väärteomenetluste arv on võrreldes 2013. aastaga kasvanud 170%. Kui ametiasutustele on varasemast teada, et kutsuja ei ole usaldusväärne, siis pole mõistlik tema usaldusväärsust iga kord uuesti hinnata, sest sellises olukorras tähendaks välismaalase Eestisse lubamine olulist illegaalse immigratsiooni riski. Kord juba antud hinnang ei tähenda, et haldusorgan ei peaks igal uuel menetlusel kontrollima, kas hinnang on endiselt kohane ja põhjendatud. Politsei- ja Piirivalveametil on õigus anda hinnang kehtivusega kuni üheks aastaks. Aastane ajavahemik on piisav, et võimaldada välismaalase kutsujal oma käitumist muuta ja PPA-l hinnata, kas kutsuja on oma varasemat käitumist muutnud.
Korrastame ka välismaalaste seaduses pikaajalise viisa taotlemist ja lahendame mitmeid praktikas tekkinud kitsaskohti. Praegu on välismaalaste seaduses ettevõtjate kapitali ja investeeringu nõue reguleeritud kolmel eri viisil: tippspetsialisti tööandjale, elamisluba ettevõtluseks üldtingimustel ja elamisluba ettevõtluseks suurinvestorile. Investeeringu minimaalseid suurusi ei muudeta, aga täpsustatakse ja ühtlustatakse investeeringu mõistet ehk varade paigutust majandusliku tegevuse eri objektidesse. Täpsustatakse ka deposiidinõuet ja edaspidi on see seotud välismaalaste töötasu fondiga, mitte kogu ettevõtte töötajate töötasu fondiga. Samuti võimaldatakse haldusakt elektrooniliselt kätte toimetada. Kehtiva seaduse võimalused on juba vananenud. Tulevikus on võimalik kasutada asjakohast infosüsteemi, mida praegu ei ole küll veel loodud, kuid selle võimalusega on arvestatud. Õigusselguse huvides lisatakse seadusesse elamisloa andmisest keeldumise alused ettevõtte pankroti või likvideerimise korral. Praegu annab pankrotimenetlus või likvideerimine aluse kahelda tööandja usaldusväärsuses, aga selgesõnalist keeldumise alust ei ole. See on oluline, kuna tööandja peab suutma maksta töötasu.
Korrastatakse ettevõtjasiseselt üle viidud töötaja erisusi, et olla kooskõlas direktiiviga 2014/66/EL, ja sätestatakse, et töötasu võib maksta ka väljaspool Euroopa Liitu olev äriühing. Pikaajalise viisa andmisest võib keelduda ja pikaajalise viisa võib tunnistada kehtetuks, kui on põhjust kahelda tööandja, õppeasutuse, praktika võimaldaja või mõne muu isiku, kelle juurde välismaalane tuleb, usaldusväärsuses. Pikaajalise viisa taotluse võib esitada posti või e-posti teel, elektroonilise kanali või esindaja kaudu, juhul kui isik on juba varem viisat taotlenud ja haldusorganil on isiku sõrmejäljed olemas. Siinkohal on vaja märkida, et elektroonilist kanalit praegu veel loodud ei ole, aga selle võimaluse tekitamisega on arvestatud. Edaspidigi peab välismaalane viisa väljastamisel isiklikult kohale ilmuma.
Lõpetuseks ka mõned statistilised numbrid. Kõige levinumad välismaalastega seotud rikkumised on juhtumid, kus tööandja võtab Eestis seaduslikult viibiva välismaalase tööle, kuid ei registreeri tema töötamist Politsei- ja Piirivalveametis, ei maksa töötajale nõutavat, vähemalt Eesti keskmist palka ja ei tasu tööjõumakse. Seesuguseid rikkumisi on avastatud aina enam: väärteokaristuse välismaalase ebaseadusliku töötamise võimaldamise eest sai 2013. aastal 39 tööandjat, 2018. aastal juba 108 tööandjat ja 2019. aastal 116 tööandjat. Diginomaadide prognoosi arvutuskäigu aluseks on e-residendi digi-ID saanute arv. Eelkõige võib diginomaadide viisa pakkuda huvi asukohast sõltumatutele töötajatele, kes juba on taotlenud endale e-residendi kaarti ning soovivad nüüd Eestit külastada. 2015.

aastal anti välja 7475 e-residendi digi-ID-d, 2016. aastal 8023 ja 2018. aastal juba 22 382. Tõenäoliselt soovib e-residendi kaardi taotlenutest Eestit külastada suhteliselt väike arv. Eeldusel, et maksimaalselt kümnendik e-residentidest soovib taotleda viisat kui diginomaad, võib kaugtööviisa potentsiaalseid taotlejaid olla umbes 1800 inimest aastas. Sellega ma praegu sissejuhatava tutvustuse lõpetaks. Aitäh!

14:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Hanno Pevkur, palun!

14:44 Hanno Pevkur
Aitäh! Siin eelnõus on kindlasti häid punkte. Diginomaadi teema väärib kindlasti edasi arutamist ja edasi arendamist. Küll aga on probleem selle § 40^2 sissetoomisega ehk eelnõu punktiga 4 ja usaldusväärsuse hindamisega. Te ütlesite oma ettekandes, et ka praegu on kehtivas õiguses Politsei- ja Piirivalveametil võimalik seda usaldusväärsust hinnata – seda tuleb teha ühekordselt, igakordselt. Te ütlesite ka nii, et isegi kui usaldusväärsus seatakse kahtluse alla terveks aastaks, tuleb ikkagi politseil seda iga kord hinnata. Mu küsimus on järgmine: kas te olete kindel, et tahate selle punkti sellisel kujul siia sisse panna? Te komisjonis ütlesite meile, et teie hinnangul on Bolt samamoodi ebausaldusväärne. Aga kui näiteks Eesti Kunstiakadeemiasse satub õppima üks tudeng, kes käib tööl, siis kas teie hinnangul ja teie arusaamist mööda muutub ka Eesti Kunstiakadeemia ebausaldusväärseks asutuseks? Palun selgitage veel kord selle vajalikkust, kui praegu kehtivas õiguses on PPA-l võimalus igakordselt hinnata juba olemas.

14:45 Siseminister Mart Helme
Ma päris nii ei öelnud komisjonis, et üks tudeng muudab kogu õppeasutuse ebausaldusväärseks. Aga nagu ma siin ütlesin, on need kriteeriumid põhimõtteliselt väljatöötamisel ja tõepoolest, teatud kriteeriumid on ju praegu ka olemas. Kogu see küsimuste kompleks on muidugi väga keeruline ja siin on meil tegemist teatud – kuidas ma ütlen – aastatepikkuse elust endast õppimisega. Me keegi ei ole ju osanud – no ütleme aastast 2015, kui see rändelaine Euroopat tabas ning selle niisugune järellainetus jõudis otsapidi ka meile ja meie naaberriikidesse – täpselt hinnata, missugused need mõjud on, kui paljusid inimesi need võivad puudutada, missuguseid täiendusi või muudatusi on seadustes vaja teha. Me näeme ikkagi ju väga tormilist uute tehnoloogiate pealetungi ja eks me peame ajaga kaasas käima ja elust endast õppima. Kogu see diginomaadi teema ongi ju tulnud päevakorda seoses sellega, et me peame ennast muutuvate oludega kohandama. Samas ei saa me kuidagi jätta kahe silma vahele, et nii nagu on tekkinud küberkuritegevus – panka on tänasel päeval palju hõlpsam ja mõistlikum röövida küberviisil kui pangakontorisse kohapeale automaatide või püstolitega paugutama minna –, nii on ka siin, nendes valdkondades kuritarvitamist, on teatud võimalused seaduseaukude ärakasutamiseks. Seda kõike tuleb ette näha. Ma ei ütle teile sajaprotsendilise kindlusega, et kõik see, mida me ette paneme, on viimase instantsi tõde, ja enda meelest ütlesin ma ka komisjonis, et minu poolest on eelnõu menetlemisel igasugused täiendused, muudatused, ettepanekud teretulnud, sest eesmärk on teha see asi nii eluga vastavuses olevaks kui vähegi võimalik. Nii et kui Reformierakonnal on eelnõu menetlemisel häid ettepanekuid, siis ma ei arva, et need lükatakse kõrvale ainuüksi seepärast, et need tulevad opositsioonist. See on minu hinnang asjale. Aga kuna ma ei tööta üheski Riigikogu komisjonis, ei oska ma ka täpselt öelda, missugused diskussioonid, debatid, vaidlused, arutlused seal võivad päevakorda kerkida. Aga põhimõtteliselt ma arvan, et meie ühine eesmärk on ajaga kaasas käia ja teha eelnõu, mis vastaks elu nõuetele.

14:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urve Tiidus, palun!

14:48 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Diginomaadil peab olema kaugtöö viisa ja selleks omakorda peab selle taotlejal, viisa taotlejal olema usaldusväärne vahendaja või siis on välismaalase vastavust viisa andmise eeltingimustele kontrollinud haldusorgan. Usaldusväärsele vahendajale, kes on eeldatavasti äriühing, nagu siin eelnõus öeldakse, langeb vastutus diginomaadi eest. Kas on võimalik natuke täpsemalt selgitada, kuidas ja mis põhjustel see usaldusväärne vahendaja võidakse vastutusele

võtta, eriti kuna ta on äriühing? Mida see diginomaad siis halvasti teeb või kuidas? Ja kuna siseminister kehtestab oma käskkirjaga usaldusväärsete vahendajate loetelu, siis on selles mõttes päris huvitav olukord – see tähendab seda, et peab olema väga palju infot selle usaldusväärse vahendaja kohta, kes justkui selle diginomaadi eest vastutab. Kuidas saab äriühingut vastutusele võtta? Natuke keeruliseks läks, aga äkki te siiski kommenteerite.

14:49 Siseminister Mart Helme

No põhimõtteliselt ta vastutab ikkagi selle eest, et võtab tööle või sõlmib töösuhte kellegagi, kes teeb tõepoolest seda tööd, mille kohta temaga tööleping sõlmitakse, mitte ei sõlmita fiktiivseid töölepinguid, mille tulemusena võib tekkida töösuhe ja välismaalt Eestisse tulla inimene või legaliseeruda mingi illegaalne tegevus, võib-olla ka küberkuritegevus. See ongi see. Täpselt samamoodi nagu ka see, kui tuuakse siia inimesi, kes väidetavalt tulevad tööle finantsvahendusvaldkonda või IT-valdkonda, aga tegelikult hakkavad jalgrattaga ringi sõitma ja toitu laiali vedama. See oli see näide, millele ennist vihjas lugupeetud rahvasaadik, me arutasime seda põgusalt ka komisjonis. See on see usaldusväärsuse küsimus ja siin on need usaldusväärsuse kriteeriumid. Ma ei seaks küll kuidagi kahtluse alla Politsei- ja Piirivalveameti kompetentsust. Küll aga on küsimus selles, kas neil on piisav seadusandlik alus, ja seda püüab see eelnõu luua. Küsimus on ka selles, kas neil on piisavalt ressurssi, et kõiki neid asju teostada. Ka siin me püüame lahendada need küsimused nii, et neil seda oleks.

14:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Kokk, palun!

14:51 Aivar Kokk

Hea juhataja! Austatud minister! § 62 lõige 2 sõnastatakse järgmiselt: "Pikaajalise viisa võib anda välismaalasele, kui [---] tal on piisavad rahalised vahendid, et katta majutus- ja viibimiskulud Eestis viibimise ajal ning tagasi pöörduda oma päritoluriiki või transiidiriiki." Kas siia järele tuleb ka mingi number? On Euroopa riike, kus peab arve peal olema näiteks 10 000 eurot, et üldse viisat saaks taotleda – kuigi tihti liigub see raha vajaduse korral ühelt arvelt teisele. Siin on tekst olemas, aga numbrit ei ole. Kes seda hindab? Kas seda hindab PPA ametnik või on siiski mingi number selle jaoks?

14:52 Siseminister Mart Helme

No neid numbreid selles mõttes ei saa panna, et me ei menetle seda seaduseelnõu ju selleks, et ta kehtiks meil siin võib-olla aasta või paar. Me teame, et igasugused rahakursid ja elukallidus ju muutuvad. Kui paneme täna, et peab olema 50 eurot päevas, siis võib-olla viie aasta pärast on see 50 eurot päevas täiesti selgelt ebapiisav. Nii et ka selles mõttes on siin hoidutud numbrite väljatoomisest. Samuti peame vaatama seda, et me ei tea ju täpselt, kui pikaajalised need viibimised võivad olla ja kui suured kulud võivad nendega kaasneda. Nii et selles mõttes oleks väga spekulatiivne mingisuguseid rahalisi numbreid välja käia.

14:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

14:53 Hanno Pevkur

Aitäh! Ma siiski natukene jätkan veel seda usaldusväärsuse küsimust. Iga seadusemuudatus, mis me siin teeme, peaks tegelikult ju kandma seda eesmärki, et majandus hakkab paremini kasvama ja ettevõtjatel läheb elu natukene lihtsamaks. Selle muudatuse puhul tundub mulle küll nii, et me anname ettevõtluskeskkonnale signaali, et tegelikult läheb asi ikka hullemaks ja kruve keeratakse kinni. Kas te saaksite seda tausta natukene avada enda vaatest lähtuvalt? Mismoodi see usaldusväärsuse hindamine välja hakkab nägema? Mis on need kriteeriumid? Kes on usaldusväärne ja kes ei ole usaldusväärne? Ma seda seletuskirjast ei leidnud – püüdsin väga pikalt lugeda, aga ei leidnud. Komisjonis te mainisite Bolti, aga mis veel võivad olla need kriteeriumid, mille alusel riik hakkab edaspidi ütlema, et üheks aastaks oled sina ettevõtjana sellest nimekirjast või sellest loetelust väljas, kes võib endale välistööjõudu tuua. Kas teie jaoks on siis kõik välistöötajad põhimõtteliselt ohtlik element Eestis?

14:54 Siseminister Mart Helme

Ei, minu arvates ei ole kõik välistöötajad ohtlik element, aga me näeme ju iga päev, kuidas nii viisarežiimi, viisavabadust kui ka Eestis töötamise tingimusi rikutakse. Eelmisel nädalal saadeti Eestist välja paarkümmend Ukraina võõrtöölist, kes olid tööle võetud mõnele ehitusele või muule objektile, aga kelle töötamist ei olnud vastavalt Eesti seadustele fikseeritud, reguleeritud – ühesõnaga, vormistatud. Nii et ei maksa illusioone teha, rikkumisi tuleb ikka ette. Me kindlasti peame rääkima ka sellest, mis on Euroopa Liidus muutunud üha aktuaalsemaks – nimelt, Euroopa riikide vastavate asutuste vahelisest infovahetusest ja info ristkasutusest. See ongi mõeldud konkreetselt Siseministeeriumi valdkonnas selleks, et informatsioon ebausaldusväärsete firmade, ebausaldusväärsete ettevõtjate, ka töövõtjate kohta, kes on eri riikides pettusega vahele jäänud, oleks kättesaadav üle kogu Euroopa. Ja see ongi seesama, millega PPA tegeleb: kasutab olemasolevat informatsiooni, et selle alusel viisataotlejale, viisataotleja legitiimsusele, usaldusväärsusele hinnang anda. Mitte ühtestki otsast, ma arvan, ei tohiks sellest eelnõust välja lugeda seda, et me kavatseme hakata seda eelnõu kasutama mingisuguse diskrimineerimisvahendina. Eelnõu on ette nähtud ikkagi reeglistiku korrastamiseks ja selgete mängureeglite paikapanemiseks. Nii et selles mõttes, ma arvan, ei ole võib-olla õige kahtlustada seda eelnõu võõrtööjõu tõrjumisena – vastupidi, eelnõu ju ütleb väga selgelt, et me anname võimaluse nendele inimestele, kes on Eestiga ühel või teisel või kolmandal moel töövahekorras mingite firmade kaudu, eraettevõtluse kaudu, legaliseerida oma tegevus nii, et nad ei peaks Eestisse tulema mingisuguse lehma lellepoja kutsel, fiktiivse viisaga, turistiviisaga, vaid saaksid tulla legaalselt ja öelda, et jaa, ma tegelen Eestis ettevõtlusega, ma osutan Eesti ettevõtjale teenust, mul on vaja tulla temaga oma vahekorda selgitama, konsultatsioonile, infot jagama ja ma teen seda täiesti legaalselt. Nii et see on eesmärk. Kui siin midagi jääb kahtlaseks, siis on tervitatav paranduste tegemine, mis need kahtlused hajutaks.

14:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Signe Kivi, palun!

14:57 Signe Kivi

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Ma näen eelnõu seletuskirjast, et see on saadetud kooskõlastamiseks nii Tallinna Tehnikaülikoolile, Tallinna Ülikoolile kui ka Tartu Ülikoolile ja kõik nad on oma arvamuse ka andnud. Aga seda pole saadetud ei Eesti Kunstiakadeemiale ega Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiale, kus on samuti päris palju rahvusvahelisi õppekavu ning välisüliõpilasi ja -õppejõude. Ma muidugi eeldan, et küllap on Rektorite Nõukogus see teema omavahel läbi arutatud. Küsimus puudutab siiski § 40, mis reguleerib usaldusväärsuse hindamist. Ma sooviksin teada – ehk võiksite seda avada –, et kui Politsei- ja Piirivalveametile on antud õigus hinnata tööandja usaldusväärsust või ebausaldusväärsust, siis kas selle hinnangu annab keegi personaalne isik, kas see on komisjon, kus vahelduvad liikmed erinevatest organisatsioonidest? Kuidas on see korraldatud?

14:58 Siseminister Mart Helme

Eks ta on korraldatud nii, nagu meil põhimõtteliselt praegugi on viisataotlejate kontroll korraldatud. See tähendab seda, et taotlus läbib ikkagi teatud andmepangad. Jah, loomulikult menetlevad inimeste üksikuid juhtumeid konkreetsed isikud, aga kahtluste tekkides viiakse need küsimused edasi järgmisse instantsi, mille korral on tegemist juba kollektiivse vastutuse võtmisega. Ma võin tuua ühe näite Välisministeeriumis töötamise ajast, kui täpselt samuti, kui saatkonnas tekkis probleeme mõnele isikule viisa andmisega, siis see toodi kõrgemale tasemele ja n-ö kollektiivse analüüsi korras otsustati, kas taotlus rahuldatakse või lükatakse tagasi. Põhimõtteliselt samasugune süsteem on ka selle usaldusväärsuse kontrolli puhul.

14:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Kokk, palun!

14:59 Aivar Kokk

Hea juhataja! Austatud minister! Kõigepealt tahan ma öelda, et see on õigele teele minek. See seadus on hea. Aga ma lihtsalt enda jaoks tahaks teavet järgmise asja kohta. Pikaajalise viisa taotlemisel peab

inimesel olema kehtiv tervisekindlustuse leping. Aga kui ta tuleb siia kolmandast riigist ja ta veel tööl ei ole, siis kas selle kolmanda riigi antud tervisekindlustus peab tal olema? Või mida selle all täpsemalt mõeldud on?

15:00 Siseminister Mart Helme

Eks me mõtleme selle all seda, et inimene mingi õnnetuse või haiguse korral ei jääks Eesti riigi ülal pidada. Ma ei ole hetkel väga kompetentne vastama, missuguste riikide vastavaid tervisetõendeid Eesti riik aktsepteerib ja missuguste omi ei aktsepteeri. Ma arvan, et see pilt on üle maailma üsna kirju. On selliseid riike, mis on selles suhtes usaldusväärsed, ja on riike, mis ei ole usaldusväärsed. Nii et ma ei julge teile praegu mingisugust vastust öelda, et näiteks Ghanas välja antud tervisetõendit me ei aktsepteeri, aga Brasiilias välja antut aktsepteerime. Ma ei julge seda öelda. Siin on tegemist ilmselt ettevõtlusega ja see pilt võib olla kirev. Ma arvan, et vastavad andmebaasid tekitatakse, kui neid juba olemas ei ole, ja neist lähtutakse ka hinnangute andmisel.

15:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd palun ettekandjaks põhiseaduskomisjoni aseesimehe Lauri Läänemetsa.

15:01 Lauri Läänemets

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu 10. veebruaril ja arutelu sisu keerles ühe teema ümber, see oli § 40^2, mis puudutab usaldusväärsuse hindamist. Selle sisu on see, et Politsei- ja Piirivalveamet võib anda hinnangu tööandja, õppeasutuse, praktika võimaldaja või muu isiku ebausaldusväärsuse kohta.
Sellesama paragrahvi lõige 3 ütleb, et "hinnangu andmisel võetakse arvesse käesoleva seaduse alusel pandud kohustuste rikkumisi ja muid põhjusi". Ja need "muud põhjused" olid need, mis komisjonis arutelu tekitasid. Küsimus oli selles, et mis need muud põhjused võiks olla, neid pole kusagil loetletud. Küsimus oli ka selles, kas näiteks ettevõtte kahe kuu maksuvõlg võib olla muu põhjus, miks ettevõte võib muutuda ebausaldusväärseks, ja mis saab siis, kui ettevõte sellistel põhjustel aastaks ajaks ebausaldusväärsete isikute listi satub. Mis sellega kaasneb? Sellisel juhul hakkavad ettevõtjad seda otsust vaidlustama, tulevad pikad vaidlused. Kas see ei tekita riigile põhjendamatut halduskoormust? Küsimus oli ka selles, kas viisa andmisest ei võiks lihtsalt keelduda ja et võib-olla ei peakski põhjendama hakkama ja sellist listi tegema. Toodi näiteid, et paljud riigid lihtsalt ei anna sulle seda luba ja kõik, nad ei pea põhjendama. See on nii ka sellepärast, et kui sa pead põhjendama ja see vaidlustatakse, siis mõnikord võib olla küsimus selles, et tegemist on Kaitsepolitseiameti hinnanguga, mis pole mõeldud kõigile avaldamiseks. Ja sellisel juhul jälle kusagile edasi ei liiguta, jõutakse tupikusse. See võib-olla tekitab rohkem pahameelt. Eelnõu algatajal oli sellele muidugi ka vastus. Nende arvates peaks viisa mittesaamist saama vaidlustada, just seda keeldumisotsust. Ja viisa kehtetuks tunnistamise otsust peaks samuti saama vaidlustada. Euroopa Komisjon on väidetavalt liikumas selles suunas, et viisa mitteandmine peaks olema põhjendatud.
Hästi lühidalt öeldes sedasi see sisuline arutelu selle teema ümber keerles. Komisjonis otsustati teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, teha ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada, määrata ettekandjaks mind ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva, nagu kodu- ja töökorra seaduses on ette nähtud. Aitäh!

15:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Urve Tiidus, palun!

15:04 Urve Tiidus

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Siin selle seletuskirja alapeatükis "Viisa ja ajutise viibimise regulatsiooni muudatustega seonduvad mõjud" on huvitava infona mainitud, et Eesti on esimene riik maailmas, kes võimaldab diginomaadidel kaugtöö tegemise eesmärgil taotleda viisat, ja et teiste riikide kogemusi pole seejuures võimalik arvestada. Kas oli komisjonis äkki juttu ka sellest, kuidas Eesti nüüd seda

pilootprojekti veab ja mis on need põhjused, miks mõni teine, näiteks meie põhjanaaber, ei ole sellist formaati võimaldanud, samas teame, et Soomes on umbes 40% töötajatest kaugtöö tegijad. Ma küll ei tea, kuidas nad oma ja teiste riikide inimeste vahel jagunevad. Aga kas komisjonis oli sellest juttu?

15:05 Lauri Läänemets
Aitäh! See on väga hea küsimus. Mul endal oleks samuti selle vastu huvi, aga kahjuks komisjonis sellest juttu ei olnud.

15:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Teile rohkem küsimus ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Jaa, Raimond Kaljulaid, ilmselt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

15:06 Raimond Kaljulaid
Austatud istungi juhataja loeb minu mõtteid. Hea istungi juhataja! Head kolleegid! See eelnõu on mahukas ja mitmetahuline ning kindlasti tuleks väga tähelepanelikult suhtuda nendesse seni kirjalikesse märkustesse, mis on teinud tööandjad. Samuti tuleb arvestada seda, et tööjõupuudus on Eesti ettevõtjate jaoks oluline probleem ning selle eelnõu terviktekst vajab kindlasti täiendavat analüüsi ja eri osapoolte ärakuulamist. Aga mida kindlasti peab ütlema, on see, et diginomaadi viisa loomise algatus ise on väga tervitatav. Maailmas, sh Eestis, on üha enam neid inimesi, kelle töö saab tehtud suures osas või täielikult interneti teel ja kes ei sõltu oma töös füüsilisest asukohast. Palju rohkem on neid inimesi, kes tahaksid ja võiksid tulevikus sel viisil tööd teha. Selle eelnõuga luuakse eraldi diginomaadi viisa, mis võimaldab Eestis viisa alusel töötada inimestel, kelle töö ei sõltu sellest, kus nad parasjagu asuvad. Ja loodetavasti – kolleeg mainis siin, et teised riigid ei ole sellist praktikat rakendanud – innustab Eesti otsus ja eeskuju ka teisi riike sarnaseid võimalusi looma, et meiegi kodanikel oleks võimalik samadel alustel teistes riikides töötada. Võib-olla vanema põlve inimestele ei ütle sellised nimed nagu Katri Kats ja Juhani Särglep kuigi palju, aga neid ja teisi sarnaseid töötegijaid Eestis on, kes oleksid sellistest liikumisvõimalustest väga huvitatud. Igal juhul loovad need uued vabadused uusi võimalusi ja ettevõtlikud inimesed loovad neid võimalusi kasutades jällegi uut väärtust. Mõtleme näiteks sellele – ja tulevikus ei saa seda välistada –, kas me Riigikogus peame alati tingimata kogunema kõik siia suurde saali. Ma ei näe põhjust, miks mõni saartelt valitud saadik ei võiks meie tänasel istungil osaleda, küsimusi esitada, arutelust osa võtta ja miks mitte isegi hääletada Saaremaalt, Hiiumaalt, Muhumaalt või Ruhnult, olles samal ajal oma kogukonna hulgas ja oma valijatele lähemal. Sama asi on rahvusvahelisel tasandil. Igal juhul ma loodan, et see arutelu ja menetlus tuleb konstruktiivne, sest tegelikult on meil pidevalt vaja uusi mõtteid, mis arendaksid meie e-riiki ja viiksid seda valdkonda edasi. Me ei tohi jääda puhkama nendele loorberitele, mis on varem saavutatud. Aga analüüsima igal juhul peab, tööandjate ja teiste ühenduste märkusi tuleb tõsiselt kaaluda. Aga see algatus ise, diginomaadide algatus, on minu meelest väga tervitatav. Suur tänu teile!

15:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole ja läbirääkimised on lõppenud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 135 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud ja määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks käesoleva aasta 11. märtsi kell 17.15.

---

4. 15:09 Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse vahelise Balti õhuseirevõrgu ja juhtimissüsteemi paigutuse kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (137 SE) esimene lugemine

15:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tänane neljas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse vahelise Balti õhuseirevõrgu ja juhtimissüsteemi paigutuse kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu 137 esimene lugemine. Ma palun kõnepulti ettekandjaks kaitseminister Jüri Luige!

15:09 Kaitseminister Jüri Luik

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse nimel toon teie ette esimesele lugemisele Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse vahelise Balti õhuseirevõrgu ja juhtimissüsteemi paigutuse kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu.
See keerulise nimega lepe tähendab lühidalt öeldes järgmist. Balti riikide õhuseiresüsteem sai alguse aastal 1999, kui loodi õhuseirevõrk BALTNET. Selle eesmärk oli korraldada teabevahetust riigisiseste õhuseiresüsteemide vahel, võimaldada Balti regiooni ühtse õhuseirepildi tootmist ja vahetada seda kolmandate isikutega, eelkõige NATO-ga. Aastal 2004, kui me NATO-sse astusime, hakkasid Balti riikides paiknema NATO õhuturbehävitajad ning sellest ajast kuni tänase päevani jälgitakse kõigi kolme riigi õhuruumi läbi BALTNET-i ja, mis väga oluline, juhitakse NATO õhuturvet tegevaid liitlasriikide hävitajaid. Alates 1999. aastast on selle töö keskus asunud Leedus Karmelavas. See on ühtne juhtimis- ja teavituskeskus, mis allub otse NATO vastavatele süsteemidele.
Alates 2011. aastast oleme töötanud selles suunas, et mitte omada ainult ühte regionaalset keskust Leedus, vaid et igal Balti riigil oleks oma õhujuhtimiskeskus, mis tegeleks nii riigisiseste ülesannete kui ka NATO-kesksete ja regionaalsete ülesannetega. Sellel on mitu eelist. Üks eelis on see, et kuna need keskused saavad juhtimisõigust üksteisele üle anda, näiteks Eesti keskus Lätile või Läti keskus Leedule või vastupidi, siis suudavad keskused kriisi ajal õhuturvet juhtida ka olukorras, kus näiteks üks või kaks keskust langeb rivist välja ja kolmas Balti riik võtab juhtimise üle. Loomulikult tagab see palju parema väekaitse ja tegelikult võimaldab vähendada ka halduskoormust. Praegu saadab Eesti oma meeskonnad Leetu regionaalsesse keskusse, kuid nüüd hakkavad need meeskonnad tegutsema Eestis.
2007. aastal ratifitseeriti eelmine BALTNET-i kokkulepe ja nüüd siis tuleb Riigikogul, kui Riigikogu seda toetab, ratifitseerida uus lepe, millega eelmine kaotab kehtivuse. Kolm riiki on selles leppes lubanud teha ka täiendavaid investeeringuid ja need investeeringud on seotud eelkõige keskuste operatsiooniliste võimalustega. Nimetan siinkohal taktikalist andmesidet, raketikaitset, raketitõrjesüsteeme ja maa-õhk-tüüpi raketisüsteemide koordinatsiooni. Me räägime tihtipeale õhutõrjest – mitte õhuturbest, vaid õhutõrjest. Loomulikult tuleb arvestada, et ka õhutõrje vajab juhtimist ja ka see on üks nimetatud keskuste tuleviku tegevusvaldkondi. Aitäh!

15:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Marko Mihkelson, palun!

15:14 Marko Mihkelson

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea minister! Saades aru, et tegemist on kindlasti väga olulise sammuga kolme Balti riigi mitte ainult õhuseire-, vaid ka õhutõrjesüsteemide ja koostöö arendamisel, tahaksin võib-olla lihtsalt veidi laiema tausta mõistmiseks teada, millised lisasammud on selle kokkuleppe saavutamise järel kavas, et minna õhuturbe temaatikalt rohkem üle õhutõrje või õhukaitse temaatikale. Ja millised võiksid olla valitsuse või kolme Balti riigi edasised plaanid – need, mida sa saad siin saalis öelda – selles vallas koostööd teha?

15:15 Kaitseminister Jüri Luik

Aitäh! Mis puudutab õhukaitset, siis tõepoolest, nii Eestil, Lätil kui ka Leedul on ju kõigil olemas lühimaa-õhutõrje võimekus, samas Eestil ja Lätil puudub keskmaa-õhutõrje. See on suhteliselt kallis sõjaline võime ja me kaalume seda tõsiselt, koostades just praegu järgmise kümne aasta arengukava. Loomulikult on sellised arengukavad alati valikute koht, nii et ühe sõjalise võime väljaarendamine teataval määral jällegi vähendab teist. Igal juhul peame tagama nn *plug-and-play*-süsteemi, mis tähendab seda, et juhul, kui liitlased toovad oma keskmaa-õhutõrje Eesti Vabariigi territooriumile, siis on ka neil vaja neidsamu radareid, neidsamu sidevõimalusi, neidsamu taktikalisi sidesüsteeme ning need süsteemid peavad olema kasutamiseks valmis. Pistad n-ö pistiku sisse ja saad neid kasutada. Selle me tagame igal juhul. Mis puudutab laskesüsteeme ja rakette, siis selle kohta tuleb teha eraldi otsus.

15:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister, rohkem küsimusi teile ei ole. Nüüd palun kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Alar Lanemani!

15:16 Alar Laneman

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Mul on suur au kolme Balti riigi esimese ühisprojekti BALTBAT-i esimese väeosa ülemana näha ja raporteerida teile järgmisest väga suurest sammust õhuturbe valdkonnas.

BALTNET on vaieldamatult üks olulisimaid kaitsekoostöö projekte. Selle ühise õhuseirevõrgu ajalugu ulatub juba 1990. aastate keskpaika. 1999 loodi Balti riikide valitsuste vahelise lepinguga esimene kolme Balti riigi integreeritud õhuseirevõrk BALTNET, mille eesmärk oli korraldada teabevahetust Eesti, Leedu ja Läti riigisiseste õhuseiresüsteemide vahel, võimaldada Balti regiooni ühtse õhuseirepildi tootmist ning vahetada seda liitlastega. NATO õhukaitsesüsteemi osana on BALTNET-i ülesanne lisaks õhuseirele ka lennujuhtimine ja õhuturbeoperatsioonide taktikaline juhtimine. NATO võimepaketi CP 5A0109 alusel saab iga Balti riik ühe juhtimissüsteemi ning täna olemegi jõudnud sinnamaale, et sõlmida uus kokkulepe, millega alustatakse Balti õhuseirevõrgu ja juhtimissüsteemide rakendamist õhuruumi puutumatuse tagamiseks. Selle leppe kõige olulisem roll on see, et kolm Balti riiki saavad võimaluse vajaduse korral, kui olukord peaks nõudma, üksteist asendada. Enne oli selline võimekus ainult meie Leedu partneritel. Uue kokkuleppe sõlmimisel Leedus Karmelavas asuv keskus suletakse. Riiklikele üksustele omistatakse CRC ehk *control and reporting centre*'i ehk juhtimis- ja teavituskeskuse staatus ning muudatuse mõjul väheneb kolme Balti riigi senine administratiivne koormus. Samuti võimaldab see alustada uusi ettevalmistusi kriisi- ja konfliktiolukordade lahendamiseks. Üldkokkuvõttes paraneb Balti riikide võimekus märkimisväärselt. See kokkulepe tuleb meil ratifitseerida ka seetõttu, et selle jõustumisel kaotab kehtivuse Riigikogus 24. oktoobril 2007 ratifitseeritud Eesti, Läti ja Leedu valitsuse vaheline Balti õhuseirevõrgu ja juhtimissüsteemi arendamise kokkulepe.

Riigikaitsekomisjon arutas seda eelnõu oma käesoleva aasta 17. veebruari istungil, kuhu oli kutsutud Kaitseministeeriumi kaitsepoliitika asekantsler Kadi Silde, Kaitseväe esindaja ja Kaitseministeeriumi ametnikud. Komisjon otsustas 17. veebruari istungil konsensusega esitada eelnõu esimeseks lugemiseks tänase Riigikogu istungi päevakorda ja määrata mind komisjoni ettekandjaks. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega teha Riigikogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja paluda määrata eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 11. märts kell 17. Aitäh!

15:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

15:20 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Siin on öeldud, et kokkulepe ei ole siiski taganud piisaval määral riiklikke vajadusi suveräänse õhuruumi puutumatuse tagamiseks – kolm riiki ja mitmerahvuseline seltskond, kulukas ja kõik muu. Ava palun natuke selle sisu!

15:21 Alar Laneman

Aitäh! Hea meelega, aga kahjuks komisjon selle sisusse väga detailselt ei läinud. Kõige olulisemat sammu ma siiski juba nimetasin – seda, et igas Balti riigis tekib selles valdkonnas autonoomsus. Enne seda ei olnud, see on ise juba suur samm edasi. Ja lugupeetud kaitseminister kirjeldas ka seda, kuidas õhuturve, õhukaitse on väga kompleksne süsteem – juhtimissüsteem, mis koosneb nii juhtimiskomponentidest kui ka hävitavatest vahenditest, lisaks kogu see maapealne toetus jne. See otsus on küll võib-olla selline administratiivne samm, kuid sellel on ka suur võimekust parandav sisu. Kahjuks ei saa ma komisjoni töö põhjal teile rohkem detaile anda.

15:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Espenberg, palun!

15:22 Urmas Espenberg

Hea spiiker! Hea ettekandja! Kas on teada ka teiste projektide kohta, mida Balti ühise kaitsekoostöö raames tehakse? Kunagi oli selline asi nagu BALTBAT, aga ma tean, et see on nüüd kuidagi soiku jäänud.

15:22 Alar Laneman

Aitäh! Ma astun nüüd libedale teele. Komisjon neid teisi projekte ei arutanud, aga nendel projektidel on olnud väga suur mõju meie kolme Balti riigi kaitsejõudude arengule – nii seoses võimekuse kasvu, väljaõppe kui ka ühise arengu rütmiga. See jälg on juba jäetud, kuid aeg muutub ja vajadus teatud projektide järele jääb sellesse aega, kui need projektid päevakorral olid. Rohkem ei saa ma teile kahjuks midagi öelda.

15:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 137 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud ja määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 11. märtsi kell 17.

---

5. 15:24 Kogumispensionide seaduse, tulumaksuseaduse ja väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (119 SE) esimene lugemine

15:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid! Läheme edasi tänase päevakorraga. Viies päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud kogumispensionide seaduse, tulumaksuseaduse ja väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 119 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks Riigikogu liikme Andres Suti!

15:24 Andres Sutt

Aitäh, hea asespiiker! Head kolleegid! Hea Riigikogu! Mul on teist korda au siit puldist rääkida Eesti pensionisüsteemi teemal ja rääkida ennekõike selles võtmes, kuidas saaks pensionisüsteemi paremaks teha, ilma et seda peaks eelnevalt uuesti juppideks lahti võtma või ära lõhkuma.
See eelnõu, mille me eelmise aasta lõpus esitasime, on nii tänaste kui ka tulevaste pensionäride huvides ja ma arvan, et oluline on mõista, et me kuidagi ei vastanda eri põlvkondi. Me ei ütle, et tulevased põlvkonnad on tähtsamad kui meie põlvkond või meie vanemate põlvkond või meie vanavanemate põlvkond. Kõik põlvkonnad on ühtviisi tähtsad. Ja kellest me räägime? Me räägime 749 000 inimesest, kellel täna on aktiivsed pensionikontod, ja nendel pensionikontodel on täna *ca* 4,8 miljardit eurot. Hästi palju raha! Enamiku Eesti inimeste jaoks on teise sambasse kogunenu nende ainuke finantsvara või peamine finantsvara ja seetõttu on eriti oluline, et me selle teemaga hoolikalt ringi käiksime.
Millist probleemi me selle eelnõuga lahendame? Seda ei ole väga palju muudetud võrreldes eelnõuga, mille me esitasime enne, küll aga oleme seda täpsustanud. Väga lihtsalt öeldes, me lahendame sellega Eesti pensionisüsteemi tegelikke kitsaskohti. Ei ole saladus, et Eesti rahvastik vananeb. Ta ei vähene, aga ta vananeb. Igas vananeva rahvastikuga ühiskonnas on selge, et kulude surve või kulude kasvu surve pensionitele, tervishoiule, hoolekandele suureneb, samal ajal kui maksumaksjaid jääb vähemaks. Ja nii on ka Eestis. Nii et selles mõttes ei ole meil kohustuslikule kogumispensionile sisulist alternatiivi ja ma arvan, et me ei peakski seda väga otsima, sest kui räägime sellest, et inimestel oleks suurem vabadus, siis mida suurema finantsvabaduse me suudame neile anda, seda vabamad on nad oma elukaare vältel valikuid tegema. Kohustuslik kogumispension teenib ennekõike ikka seda eesmärki, et aidata inimestel ka tööea lõppedes olla mõistlikul elujärjel. Ja ma arvan, et väga oluline on see, et kui räägime sellest seadusest, siis räägime ikkagi pensionisüsteemist tervikuna. Me räägime riigi tagatud esimesest sambast, mis on elamiseks vajalik miinimum, aga ei midagi enamat; teisest sambast, mis seda täiendab, ja kolmandast sambast, mis peaks veel rohkem kaasa aitama.
Millist probleemi me oma seaduseelnõuga lahendame? Me teeme neli olulist muudatust seoses nelja kitsaskohaga, mis täna süsteemis on. Kõige suurem neist on väljamaksete süsteem, mis täna pakub ainult ühte võimalust – eluaegset kindlustuslepingut. Sellele lisaks pakume meie fondipensionit ehk lahendust, mille korral inimese elu või tööea jooksul kogutud pensionivara saab kasvada ka väljamaksete tegemise faasis, sest seda vara reinvesteeritakse jätkuvalt. Raha on võimalik ka osaliselt või täielikult välja võtta, samuti on võimalik kõiki neid valikuid kombineerida. Ehk teisisõnu, väljamaksete faas muutub väga-väga paindlikuks. Aga nii nagu elus vahel juhtub, võib tulla ette ootamatusi ja seetõttu on meil eelnõus ka mõned erandid, mis lubavad teise sambasse kogunenud

sääste varem kasutusele võtta. Me räägime siin näiteks töövõime kaotusest, raske haiguse ravi rahastamisest ja olukorrast, kus inimene eelpensionieas kaotab töö, töötu abiraha saamise periood saab läbi ja uut tööd pole olnud võimalik leida. Ma arvan, et kõikides nendes inimlikes olukordades, mis eelpensioni eas võivad tekkida, on väga mõistlik, kui inimestel on juurdepääs oma teise sambasse kogunenud varale olemas.
Samuti paneme ette, et soovi korral oleks inimesel õigus oma panust suurendada kuni 4%-ni sotsiaalmaksuga maksustatavast tulust ehk et 4 + 2 süsteemi asemel oleks 4 + 4 süsteem. Riigile see lisakoormust ei too, inimesele aga annab võimaluse rohkem kõrvale panna. Me soovime taastada ka õiglase maksustamise, eriti puudutab see kolmandat sammast, mille väljamaksed lähevad täna tulumaksuga maksustamisele ehk arvatakse kogutulu hulka. Ja kindlasti motiveerime selle maksumuudatusega inimesi valima võimalikult pikka pensioni väljamaksmise perioodi, sest üle 15-aastase pensioni-, fondipensioni- või kindlustuslepingu puhul oleks tulumaks null.
Ja neljandaks, mis minu meelest on samavõrra oluline, paneme registripidajale ehk Pensionikeskusele ülesande, et inimestele tehtaks lihtsal kujul ja püsivalt kättesaadavaks info selle kohta, kui palju tal on eri sammastesse pensioni kogunenud, milline on olnud tootlus, millised on olnud makstud tasud, milline on inimese pensioni prognoos ja millised on väljamaksete võimalused, sest üks põhjus, miks me täna oleme neid debatte siin – ka ühiskonnas laiemalt – üsna emotsionaalselt pidanud, võib olla see, et inimesed lihtsalt ei tea. Kui neil on parem ülevaade sellest, milliseks nende pension kujuneb ja mis seda mõjutab, siis ma arvan, et inimesed saavad teha ratsionaalsemaid valikuid. Ma pean rõhutama ka seda – kuigi mulle ei meeldi, et me selles olukorras oleme –, et Eesti pensionärid elavad Euroopa Liidus kõige suurema vaesusriski ohus. Kui tahame vaesusriski vähendada, siis on just kogumispension see tööriist, mis aitab seda saavutada.
Tänases õigusruumis on oluline rõhutada ka seda, et meie eelnõu on põhiseadusega kooskõlas. (Sumin saalis.) No meil on selline tugev veendumus ja ka erinevad juristid on selle eelnõu üle vaadanud, aga loomulikult annab lõpliku hinnangu president ja vajaduse korral Riigikohus. Kuid ma arvan, et siin on asi üsna lihtne. Me teame ka seda, et selle eelnõu, mille valitsus algatas ja mis Riigikogu enamuse häältega siin saalis vastu võeti, on mõlemad komisjonid – nii põhiseadus- kui ka rahanduskomisjon – koalitsiooni poolthäältega otsustanud muutmata kujul uuesti vastu võtta. Kui see nii läheb, siis suure tõenäosusega sünnib lõplik lahend Riigikohtus, mis tegelikult tähendab seda, et nendel inimestel, kes lähevad pensionile homme, ülehomme, mõne nädala pärast, kuu pärast – iga päev läheb keegi –, tegelikult neid valikuid, mida me pakume, ei ole. Ja ma arvan, et kui me seda eelnõu sõbralikult ja heas tempos koos menetleme, siis võime päris kindlasti enne Riigikohtu lahendit vastu võtta seaduse, mis teeb väljamaksete süsteemi hästi paindlikuks.
Ma tulen korraks veel tagasi ühe seotud eelnõu juurde, mille me esitasime 9. mail 2019 ja mis puudutab keskmise pensioni vabastamist tulumaksust. Mõlemad eelnõud puudutavad meie tänaste pensionäride heaolu, just sellepärast ma selle seose tõin. See eelnõu, mis sai esitatud eelmise aasta kevadel, läbis esimese lugemise möödunud aasta septembris ja on siiani riiulil. Ometi mõjutab see eelnõu väga otseselt – nii nagu tänanegi, mida ma siin kaitsen – kõikide pensionäride heaolu. Minu meelest on eelnõude menetlemise kiirus meie kätes ja meie vastutada. Kanname seda vastutust väärikalt ja ärme jätame eelnõusid riiulisse vedelema. Ma palun, et te toetaksite seda eelnõu ja et me lõpetaksime esimese lugemise. Nii saaksime kiiresti liikuda edasi teise lugemise juurde ja teha Eesti pensionisüsteem paremaks. Aitäh!

15:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on ka küsimusi. Heljo Pikhof, palun!

15:35 Heljo Pikhof
Aitäh, austatud ettekandja, väga põhjaliku tutvustuse eest! Võib-olla natukene valitsuse eelnõust. Valitsuse eelnõuga soovitakse seesama teine sammas lammutada ja samas öeldakse, et pensionäridele tagatakse tulevikus elatusmiinimum – kui sedagi, loomulikult. Karta on, et enamik jääb toimetulekutoetuse taotlejaks, need, kes teise sambaga ei ole ühinenud. Aga nüüd, kui vaatame eelnõu 119, siis kas see tagab enamikule eakatele vanaduspensioni eas kindlustunde? Kas nende tulevik, kes on teise sambaga liitunud ja lähevad võib-olla 10–20 aasta pärast pensionile, on helgem?

15:36 Andres Sutt

Nende tulevik, ma usun, on kindlasti helgem, sest ma arvan, et väga palju sellest pahameelest või kriitikast, mis täna on teise samba suhtes tehtud, põhineb lihtsal tõsiasjal, et kogumisperiood on olnud väga lühike. Kui inimene liitub teise sambaga oma tööea alguses ja kogub 40 või isegi rohkem aastat, siis koguneb tema pensionikontole märkimisväärne summa raha. On tehtud erinevaid uuringuid. Näiteks Eesti Pank on öelnud, et mida noorem inimene täna on, seda suurem hakkab tema pensionis olema teise samba osatähtsus, kuni 30% või isegi rohkem. Samuti võime teha sellise lihtsa arvutuse, mille eelduste üle võib alati vaielda, aga mina siiski julgen nende kõrval või taga seista: kui me lähtume inimesest, kes teenib täna 1300 eurot kuus, ning teeme sellise eelduse, et tema palk kasvab aastas 4% ja tema varakogumi tootlus on aastas keskmiselt 3,5%, siis 40 aastaga koguneb tema teise samba kontole 160 000 eurot. Ma arvan, et 160 000 eurot on päris korralik summa ka 40 aasta pärast. Nii et, hea küsija, kui sa ütlesid, et esimese samba pension tagab elatusmiinimumi, siis ma arvan, et mida aeg edasi, seda rohkem see niimoodi hakkab olema. Sellepärast on ka kogumispension olnud algusest peale pensionisüsteemi keskne element, see ei ole sinna pandud lihtsalt niisama. Teeme pensionid paremaks!

15:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Riina Sikkut, palun!

15:38 Riina Sikkut
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Tegelikult sa ühe lausega seda juba mainisid, aga ma küsin üle: kas ma sain õigesti aru, et põhiseaduse riivet ei esine? Tõesti, me oleme pensioni teemal siin saalis väga palju arutelusid pidanud ja tihtipeale oleme jõudnud välja selleni, et riivatakse põhiseaduse § 10, 12, 14, 28, 31 või 32, mis puudutab vara väärtuse säilimist jne. Ja teine asi on see, et minnakse vastuollu sotsiaalmaksuseaduse §-ga 1. Ma küsin kinnituseks üle, et kas tõesti selle eelnõu puhul siis sotsiaalmaksuseaduse § 1 ja põhiseaduse suhtes olulisi riiveid tegelikult ei esine.

15:38 Andres Sutt
Aitäh küsimuse eest! Mina julgen sellele küsimusele vastata kindla jah-sõnaga. Täpselt seda eesmärki, mis on sotsiaalmaksuseaduses, see eelnõu ju tegelikult toetab – ja kahe käega toetab. Meil ei ole selle eelnõu puhul tegemist pensionisüsteemi fundamentaalsete muutustega. Pigem on tegemist sellega, et muudame süsteemi paindlikumaks seal, kus vaja, ja tagame, et inimeste pension oleks ka üle põlvkondade võimalikult suur.

15:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aivar Kokk, palun!

15:39 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea ettekandja! Mul on hea meel, et te lähenete asjale õiges suunas. Aga nüüd ma küsin selle kohta, et selle seaduseelnõu puhul on teatud tingimustel võimalik inimestel ikkagi teisest pensionisambast raha välja võtta. Üks põhjus või võimalus tekib siis, kui osaku omanikul tuvastatakse puuduv töövõime. Töövõime võib teatud juhtudel ka taastuda, võib-olla on see ära ainult mingisuguse perioodi vältel. Mis vahe on sellel eelnõul ja valitsuse algatatud eelnõul? Raha võib välja võtta. Näiteks oled 17 aastat korjanud ja täna tekib töövõimetus – see on hea mõte, et nüüd on võimalik raha välja võtta. Aasta pärast on mul töövõime tagasi, aga teise pensionisamba raha on selleks ajaks otsa saanud. Mis vahe on sellise olukorraga seoses sellel eelnõul ja valitsuse algatatud eelnõul, kui ma pensionile jõuan?

15:40 Andres Sutt
Kõige suurem vahe on asjaolus, et enne pensioniiga on meie eelnõu puhul võimalik raha välja võtta ainult lõplikku nimekirja kuuluvate erandite puhul. Sa küsisid, mis saab siis, kui inimese töövõime taastub. No mina isiklikult arvan, et on väga hea, kui inimese töövõime taastub. See, kui ta saab minna uuesti tööle, tagasi tööturule, on kõige parem, mis selle inimesega saab juhtuda. Ma liiga palju ei muretse, et tema pension selle võrra tulevikus väiksemaks jääb. Ta ei pea ju kogu raha ühe aastaga ära kulutama. Ma selle koha pealt ei näe muretsemiseks põhjust.

15:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tarmo Tamm, palun!

15:41 Tarmo Tamm
Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! See on hea, et parlamendiliikmed vaatavad pikalt ette, 30–40 aasta taha, aga minu mure on selles, et me oleme Euroopa Liidus suhteliselt kõige vaesemad. Meie pensionärid elavad suhtelises vaesuses, 52% kõigist pensionäridest. Need on need inimesed, kes saavad praegu pensioni. Kas me ei peaks eelkõige seda probleemi kuidagi ära lahendama ja alles siis mõtlema, mis juhtub 30–40 aasta pärast? Milline võiks siin olla kiire lahendus?

15:42 Andres Sutt
See on väga asjalik küsimus ja ma arvan, et meie eelnõu lahendab nii tänaste kui ka tulevaste pensionäride pensioniprobleemid. Tänaste pensionäride puhul, kui nüüd hästi lihtsustatult öelda, sõltub pensioni suurus ennekõike sellest, kui edukas on Eesti majandus. Eesti majanduse edu omakorda sõltub sellest, kui palju tehakse investeeringuid. Eriti oluline on investeeringute seos majanduskasvuga olukorras, kus rahvastik väheneb – kui me just ei räägi positiivsest rändesaldost, mis meid tegelikult on samuti mingil moel aidanud. Aga kui räägime investeeringutest, siis pensionifondid on saanud kõige olulisemaks pikaajalise kohaliku kapitali pakkujaks, ja kui me teist sammast kuidagi murendame, siis see kapitalipakkuja kaob ära, mis tähendab, et on vähem investeeringuid, vähem töökohti, vähem sotsiaalmaksu laekumist ja väiksem pensionikasv. Nii et nagu ma sissejuhatuses ütlesin, seisab see eelnõu pensionäride eest põlvkondadeüleselt – nii tänaste kui ka tulevaste pensionäride eest.

15:43 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Siim Kiisler, palun!

15:43 Siim Kiisler
Aitäh! Auväärt ettekandja! Sa ütlesid ettepaneku kohta, mille järgi võimaldataks inimestel teha vabatahtlikult suurem sissemakse – kuni 4% tänase 2% asemel –, et see ei too riigile kaasa täiendavat koormust. Seleta palun ära, kuidas see võimalik on. Kas sellele siis tulumaksuvabastus ei laiene? Seda eelnõu vaadates ma küll nii aru ei saa.

15:43 Andres Sutt
Jaa, tulumaksuvabastus kindlasti laieneb sellele. Ja ma arvan, et selle koha pealt on sul õigus, et ta lühiajaliselt mingit mõju omab. Samas, kui vaatame pikemat perioodi, siis selle võrra on ka pensionid suuremad ja selle võrra on järelikult ka surve makse tõsta väiksem. Nii et kui küsimus on selles, kas täiendava panuse tõttu Eesti riigi eelarve kuidagi mõraneb, siis seda riski ma väga suureks ei hinda.

15:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aivar Kokk, palun!

15:44 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea ettekandja! Sa rääkisid enne, et iga aastaga palk tõuseb ja teise pensionisamba tootlus võiks olla suurusjärgus 3,6%. Kui ma vaatan selle sajandi algust, kui teise pensionisamba seadus vastu võeti, siis oli Eesti keskmine pension 126 eurot. Täna on see 1. aprillist üle 500 euro ehk neli korda suurem. Kas sa oskad öelda, millise teise pensionisamba tootlikkus on selle aja jooksul kasvanud neli korda, et me saaks üldse võrrelda, kas raha investeerimine teise pensionisambasse on olnud kasulik? Enamikul juhtudel on tootlus olnud 2% ja parimal juhul 19% juures, mitte neljakordne. Täna on meil teise sambasse kogutud summa mediaan 4000 eurot ja keskmine summa 6000 eurot. Seega on inimestel 17 aasta jooksul kogunenud pensionilisa kas 22 või 33 eurot või sellest vähem. Kuidas sa saad tõestada, et teine pensionisammas, mis on inimese oma, on toiminud hästi ja sinna tuleks ka tulevikus raha investeerida?

15:45 Andres Sutt

Ma hakkan tagantpoolt pihta. Kui vaadata näiteks keskmist kogutootlust, siis see on 17 aasta jooksul olnud umbes 25% või 20%. Kui sa räägid keskmisest jäägist või mediaanist – et miks see on selline –, siis peame arvestama sellega, et nende 749 000 inimese seas on ka väga palju neid, kes on sambas olnud kaks aastat, kolm aastat, ja samamoodi on neid, kes kogusid sambasse pensionisüsteemi reformi algaastatel ja kes võib-olla kogusidki ainult 10–11 aastat. See mõjutabki täna seda mediaani, see mõjutab ka teise samba panuse suurust. Kui su küsimus on see, kas ainult esimese sambaga liitunuks jäädes olnuks pension suurem, siis, hea küsija, kui sa nüüd minu vastust kuulad, kõik need rehkendused, mida on teinud ka Rahandusministeerium, näitavad ju üheselt, et esimese ja teise sambaga liitunul muude tingimuste samaks jäädes on pension suurem kui sellel inimesel, kes on olnud ainult esimeses sambas. Nii et loomulikult on pensioni teine sammas olnud kõigile kasulik.

15:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Mart Võrklaev, palun!

15:47 Mart Võrklaev
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Küsimus on eelnõus ja teie kirjeldatud fondipensionis. Võib-olla selgitate paari sõnaga, mis eelise see annab tänase kindlustuspõhise väljamaksete süsteemi ees ja kuidas see tulevikus või ka tänasel päeval – juhul, kui see eelnõu peaks seaduseks saama – hakkab mõjutama võimalikke pensione.

15:47 Andres Sutt
Kõige suurem eelis, mis fondipensioni võimalusest johtub, on paindlikkus – paindlikkus selles võtmes, et kindlustusleping pakub sulle igakuist stabiilset, fikseeritud pensioni eluea lõpuni, kuid fondipensioni puhul on sul suurem võimalus saada osa finantsturgude liikumisest. See tähendab muidugi seda, et sinu pension kõigub iga kuu, kas rohkem või vähem, sõltuvalt sellest, kuidas see on investeeritud, millise riskisusega. Igal juhul ta kõigub, st sa saad osa nii finantsturu tõusust kui ka finantsturu langusest. Praeguse süsteemi puhul on kritiseeritud seda, et kui on kindlustusleping, siis summa on fikseeritud ja see raha seal enam midagi ei kogu ega kasvata. Aga fondipension pakub just sellist alternatiivi, mille korral finantsturgude liikudes raha tegelikult jätkab kasvamist. Ja ajalooliselt on tulud globaalselt alati löönud maailma majanduskasvu. Oluline on panna see portfell kokku geograafiliselt hajutatult ja sellise riskiklassiga, mis investori profiiliga sobib. Suurem paindlikkus väljamaksete kombineerimisel on tänase süsteemi suurim kitsaskoht ja fondipension on üks kõige olulisem element selle lahendamisel.

15:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Katri Raik, palun!

15:49 Katri Raik
Lugupeetud eesistuja! Hea kõneleja! Kuulates teid, teile esitatud küsimusi ja teie vastuseid, tundub, et tegemist on ühe ideaalile läheneva eelnõuga, mis tagab paindlikkuse, annab kindlustunde tulevikuks, parandab informeeritust, mis on pensionifondide puhul kindlasti oluline. Minu küsimus on see: kas ja kes üldse võiks sellisele eelnõule vastu olla ning milliste argumentidega?

15:50 Andres Sutt
Mina juba tegin üleskutse: head kolleegid, toetage! Kui kellelgi on häid mõtteid, kuidas seda väga head eelnõu veel paremaks teha, siis need kõik on teretulnud. Ma arvan, et meil on ka päriselt võimalus teha pensionisüsteemi paremaks.

15:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jürgen Ligi, palun!

15:50 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Sutt! Ma pean ikkagi tõdema, et siin saalis on inimesed, kes on leidnud selle pisikese inforuumikese, kus ükski argument, mis tuleb oponendilt, pärale ei jõua. Nendes isamaalaste esitatud

küsimustes oli see eredalt esil. Palun ütle neile lihtsalt ja aeglaselt – me proovisime seda ka komisjonis –, kuidas mõjutab demograafia seda situatsiooni, mis seni on olnud, et palgad kasvavad ja töötajaid on palju. Kuidas selle muutumine mõjutab tulevast pensioni? Ja millised on palgatõusu ja kapitali kasvu võrdluse pikaajalised trendid? Sa saad aru, mida ma küsin. Räägi neile sellest pikemalt ja aeglasemalt, kui minul aega on.

15:51 Andres Sutt

Aitäh, Jürgen! Jah, ma saan aru, mida sa küsid. Kuidas demograafia mõjutab? Demograafia mõjutab väga lihtsalt. Kui meil täna on ühe üle 65-aastase kohta kolm tööealist inimest, siis aastaks 2040 on neid natuke üle kahe, s.o 2,1. See ei ole prognoos, kõik need lapsed on tänaseks sündinud, kes aastal 2040 on tööeas. Võib ette tulla mingeid hälbeid, inimesed võivad kauem elada, oodatav eluiga tõusta ja netosisseränne suureneda – see kõik mõjutab. Aga fakt on see, et suures pildis jääb meil maksumaksjaid ühe pensioniealise kohta vähemaks. Esimese samba pension sõltub 80% ulatuses sotsiaalmaksu laekumise kasvust, enne teise sambasse tehtud makseid. Sotsiaalmaksu laekumine omakorda sõltub kahest komponendist, milleks on palgatõus ja töötajate arv. Võtame nüüd ühe hästi lihtsa näite: kui palgakasv on meil 5%, aga töötajate arv väheneb 5%, siis indeks on 1 ehk pensionitõusu ei tule. Just see on selline hästi lihtsustatud demograafilise pildi rahaline väljendus.
Nüüd ajaloolisest tootlusest ja majanduskasvust. Kui mälu mind ei peta, siis 1960-ndatest alates – selle võite Rahandusministeeriumi kodulehelt, blogipostitusest üle kontrollida – on globaalselt aktsiaindeksid ja erasektori võlakirjade indeksid majanduskasvu alati löönud. Ei ole võimalik, et Eestis jääb majandus igavesti kuidagi kiiremini kasvavaks kui mujal maailmas. See lihtsalt ei ole kusagil nii toimunud ja see ei toimu nii ka siin. See põhineb 60 aasta kogemusel ja faktidel ning ma arvan, et sellega võiks nõus olla.

15:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Priit Sibul, palun!

15:54 Priit Sibul

Aitäh! Austatud Riigikogu aseesimees! Hea ettekandja! Sissejuhatavas kõnes te viitasite sellele, et see eelnõu on põhiseadusega kooskõlas ning et isegi mõned juristid on seda vaadanud ja teile seda kinnitanud. Kui ma õigesti mäletan, siis te ise või vähemalt teie koduerakonnast pärit fraktsioonikaaslased on seadnud valitsuse eelnõu puhul kahtluse alla, kas see 4% kuulub ikka konkreetsele inimesele või on see endiselt ühisomand. Selle eelnõu § 40 lõike 2 järgi on inimestel teatud puhkudel – on üks loetelu, millele te viitasite – võimalik kogutud raha välja võtta. Kas see käib 2% või 6% kohta?

15:55 Andres Sutt

Ei, loomulikult 6% kohta. Aga meil on piiratud, lõplik nimekiri ja me räägime erandjuhtudest enne pensioniiga. Kui ka teie eelnõus oleks olnud nimekiri erandjuhtudest – see võinuks muidugi olla väga pikk nimekiri –, siis oleks meil hoopis teine arutelu. Aga see, millest meie siin räägime, on igal juhul kooskõlas pensionisüsteemi ja sotsiaalmaksuseaduse mõttega, mille järgi pensioniraha kogutakse pensionieaks. Ma arvan, et see on väga mõistlik. Ma ei näe kuidagi seda, et oleksime kahepalgelised, juhul kui see oli teie küsimuse alltoon. Me seisame kindlalt selle eest, et enne pensioniiga oleks see süsteem kui tervik mõeldud pensioni kogumiseks, mitte selle raha väljavõtmiseks. Aga me räägime kolmest inimlikust erandjuhust seoses eelpensionieaga – s.o viis aastat enne pensioniiga – ning nende puhul on tegemist ikkagi väga piiritletud valimiga.

15:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riho Breivel, palun!

15:56 Riho Breivel

Hea spiiker! Hea Andres! Ma tean sind kui head analüütikut, kes jagab finantsasju hästi. Aga alati, kui kuulen selliseid, kuidas öelda, kihutuskõnesid, et kogume raha, siis tuleb mulle meelde teos "Tom Sawyer", kus üks must mees tegi oma panga ja kutsus teisi musti oma raha sinna sisse panema ja kui raha oli ära pandud, siis läks pank kohe pankrotti. Mina olen siin vist üks väheseid, kes teise samba kasu

ka kätte saab – juba aasta otsa olen saanud. Mul oli küllaltki hea palk ja ma saan iga kuu läbi kindlustusfirma kätte umbes 60 eurot ja see jääb nii seniks, kuni ma ükskord siit maa pealt ära kaon – aga ma kavatsen hästi kaua elada. Mis sa arvad, kui suur ostujõud 20 aasta pärast sellel 60 eurol on, mis mul lepingu järgi on saada?

15:57 Andres Sutt
Kõigepealt soovin ma kõigile pikka iga! Ma arvan, et see on üks hea asi. Ja palju tervelt elatud aastaid! See on pika ea juures isegi veel olulisem. Sa küsid minu käest, kui palju on 60 eurot väärt kahekümne aasta pärast. No kui vaatame seda, kuidas keskpangad on hädas inflatsiooni tekitamisega, siis võib-olla sellisest pessimistlikust maailmavaatest lähtudes ütleksin, et see on ka siis väärt 60 eurot, sest hinnad ei tõusegi. Aga ma arvan, et võiks minna paremini ja küll sealt tuleb ka midagi muud juurde, nii et 60 eurot on 60 eurot. Ma arvan, et mitte keegi meist ei jäta ka 20 aasta pärast seda raha tänavale vedelema. Ja ma arvan, et sinu elukvaliteet nendel aastatel, kui sa kõrvale panid, et täna 60 eurot pensionilisa saada, selle 2% tõttu, mis sa oma brutopalgast kõrvale pidid panema, tõenäoliselt mitte kuidagi ei halvenenud.

15:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Riina Sikkut, palun!

15:58 Riina Sikkut
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Siin on tegelikult mitu head küsimust kõlanud, aga sooviksin veel täpsustust. Ühelt poolt on see, kui tervisemure tõttu saab teise samba raha kasutada – no sotsiaalmaksuseaduse § 1 lubabki sotsiaalmaksu kasutada pensioniks ja raviks. Seal siis – kuidas tundub? – võib-olla ei olegi vastuolu. Teine küsimus on aga just väga kaua elavate meeste kohta. Kuidas need arvutused teile kui analüütikule tunduvad – kas inimesed, kes elavad keskmisest kauem, saavad teisest sambast rohkem raha, kui neil tegelikult sinna kogunes? Kes kannab selle üleelamisriski?

15:59 Andres Sutt
Aitäh, Riina! Sul on alati väga head küsimused ja nende põhjal on kohe hää edasi minna. Jah, näed, tunned hästi sotsiaalmaksuseadust, palju paremini kui mina. Need erandid täpselt sinna alla ju ilusasti kukuvadki, me räägime sihipärasest raha kasutamisest. Mis puudutab üleelamisriski ehk seda, kui lähebki nii, et minu pika ea ja tervelt elatud aastate soov täitub, siis sellega kaasneva kulu kannab kindlustusselts. Üks minu tuttav, kes ise on eluaeg kindlustuses töötanud, võttis seltsidest enda jaoks konkreetsed pakkumised ja rehkendas välja, et kui ta elab vähemalt 20 aastat, siis on ta oma raha tagasi saanud. Sealt edasi maksab iga elatud aasta eest talle kindlustusselts. See arvestus oli küll nominaalis, see ei arvestanud tootlust, aga statistika ja prognoosid näitavad, et tegelikult keskmine eluiga Eestis kasvab – kasvab ka meestel –, nii et ma arvan, et see on elukindlustusena hea asi.
Teen ühe märkuse võib-olla veel. Kui on sõlmitud eluaegne pensionileping, siis see teine sammas sisaldab ka kindlustuskomponenti. Ehk kui esimese samba omanik, kellel teist sammast ei ole, tahaks kaks asja ehk oma pensioni ja teise sambaga liitunu pensioni võrdväärseks teha, peaks ta 65-aastaselt – või mis iganes vanuses ta pensionile läheb – ostma juurde elukindlustuslepingu oodatava eluea lõpuni ja selle eest iga kuu kindlustuspreemiat maksma. Ma arvan, et see preemia on päris suur. Tuleb maksta, mitte raha saada. Nii et selle koha pealt ei maksa neid summasid, mis täna pensioni teisest sambast ka kindlustuslepingu alusel makstakse, sugugi alahinnata.

16:01 Aseesimees Siim Kallas
Mihhail Lotman, palun!

16:01 Mihhail Lotman
Aitäh! Austatud ettekandja! Sa optimistlikult lootsid, et siin ei tule põhiseadusega mingisugust vastuolu, aga mina ei oleks nii optimistlik. Kui need, kes saavad tervisekahjustuse või mingisuguse muu suure kahjustuse või midagi sellist, ja neil tekib õigus sealt raha saada, siis see rikub võrdse kohtlemise põhimõtet nende suhtes, kes ei saanud haiget. Jaa, ma saan aru, et see on täiesti absurdne loogika, aga see on seesama absurdne loogika, mis ütleb, et nendel, kes ei ole teise sambaga liitunud, on teise samba suhtes samasugused õigustatud ootused kui nendel, kes on liitunud. Nii et ma sooviksin siin olla

ettevaatlikum, aga kui minna sellise absurdse loogika juurde, siis alati võib leida vastuolu ükskõik millega.

16:02 Andres Sutt
Sellele ei saa ma muidugi vastu vaielda, et kui väga otsida, leiab alati kusagilt millegagi vastuolu. Küsimus on selles, kas see eelnõu võiks olla põhiseadusega sedavõrd suures vastuolus, et president jätab selle välja kuulutamata. Mina ei saa küll kuidagi selgemõistuslikult sellisele järeldusele jõuda.

16:03 Aseesimees Siim Kallas
Indrek Saar, palun!

16:03 Indrek Saar
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Vastuseks Riho Breiveli küsimusele tuleb muidugi tõdeda ka seda, et lisaks sellele – nagu ta ütles –, et tal on olnud õnn saada suhteliselt head palka, on tal olnud õnn sündida selles põlvkonnas, kes läheb pensionile või on juba hakanud pensioni saama olukorras, kus meil on oluliselt rohkem töötavaid inimesi kui pensioni saavaid inimesi. Nii et tema olukord on igal juhul tunduvalt kergem kui nende noorte inimeste – täna veel noorte inimeste – olukord, kes 20–30 aasta pärast pensionile lähevad. Ja just nende pärast on teine sammas tehtud, mitte niivõrd nende pärast, kes täna pensionile lähevad, sest täna ei ole olukord kriitiline. Nii et selle 60 euro arutelu juures peaks ka seda kindlasti silmas pidama. Aga arvestades seda, et kõik on tõdenud, et tegemist on hea eelnõuga, siis minu küsimus on järgmine: mis oleks mõistlik menetlusaeg, millal me võiksime siin saalis jõuda selle eelnõu teise ja kolmanda lugemiseni? Mis sa arvad?

16:04 Andres Sutt
See võiks ju siit kohe komisjoni minna, rahanduskomisjoni. Härra komisjoni esimees on alati valmis häid eelnõusid kiiresti menetlema, häid eelnõusid ka konsensuslikult edasi saatma ja ma arvan, et me võiksime siin, ma ei tea, aprilliks äkki kusagile jõuda. On see realistlik? Võiks ju olla, kui me tahame. Minu jaoks on see ainult tahte küsimus. Päriselt!

16:04 Aseesimees Siim Kallas
Maris Lauri, palun!

16:04 Maris Lauri
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma tulen kolleegi mure juurde. Ta kurtis, et 60 eurost ei pruugi tulevikus midagi järele jääda, kui inflatsioon kasvab. Aga tegelikult see eelnõu ju tegelebki selle probleemiga. Mis juhtuks või millised valikud oleksid kolleegil, kui ta läheks kahe aasta pärast pensionile, kui see eelnõu on vastu võetud?

16:05 Andres Sutt
Kõik, kes läheksid pensionile pärast seda, kui see eelnõu on vastu võetud ja kehtima hakanud, võiksid valida kas täielikult või osaliselt ühe väljamaksevõimalusena näiteks fondipensioni, mis saab osa ka finantsturgude kasvust. See on üks selge pluss, mis selle eelnõuga kaasneb. Lisaks veel maksusoodustus väljamaksetelt. Lihtne.

16:05 Aseesimees Siim Kallas
Mart Võrklaev, palun! Teine küsimus.

16:05 Mart Võrklaev
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Jätkan tegelikult täpselt samal teemal, kolleeg Breiveli murega, et milline on 20 aasta pärast 60 euro ostujõud. Mu küsimus on järgmine: kas see eelnõu lahendaks praegu ka selle probleemi, et kui ongi see kindlustusleping sõlmitud, siis kas selle saaks ümber muuta fondipensioni lepinguks, sest fondipension, nagu te ütlesite, võiks selle probleemi lahendada? Ja kui praegu sellist ümbermuutmise võimalust pole, siis kas seda võiks kaaluda parandusettepanekuna?

16:06 Andres Sutt
Minu sisetunne ütleb siin seda, et kui me läheme midagi tagasiulatavalt muutma, siis me satume vastuollu põhiseadusega. Aga ma ei ole jurist, võib-olla on mõnel juristil teistsugune arvamus. Kuid üldiselt on ju tavaks, et tagasiulatuvalt kokkuleppeid ja lepinguid ei muudeta, ka seadusi selles mõttes mitte. See eelnõu aitab ennekõike ikkagi neid inimesi, kes lähevad pensionile pärast selle seaduse jõustumist. Ma arvan, et see on oluline, sest liitunuid on 749 000 ja iga päev läheb keegi pensionile. Anname neile selle võimaluse.

16:07 Aseesimees Siim Kallas
Priit Sibul, teine küsimus, palun!

16:07 Priit Sibul
Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Mul on küsimus. Mitmed inimesed, kes ei toeta teise pensionisamba vabatahtlikuks muutmist – sh majanduse ja rahandusega seotud inimesed –, jätsid omal ajal kasutamata võimaluse teise sambaga liituda. Mul on küsimus: kas teie isiklikult olete liitunud? Ja teine küsimus on see: kas te eelnõu algatamise käigus arutasite ka seda, kas ja kuidas muuta vabatahtlik ehk kolmas sammas inimeste jaoks atraktiivsemaks – nende jaoks, kes tõesti tahavad ja mõtlevad oma pensionile?

16:07 Andres Sutt
Jaa, mina olen liitunud. Liitusin 2003. aasta paiku, st mitte kohe esimesel päeval, aga suhteliselt alguses. Kolmanda samba osas me peale maksustamise praegu selle eelnõu raames muust ei rääkinud, aga ma ei näe ühtegi takistust, miks ei võiks häid ettepanekuid selle kohta, mida kolmanda samba juures muuta, esimese ja teise lugemise vahepeal eelnõusse lisada.

16:08 Aseesimees Siim Kallas
Vilja Toomast, palun!

16:08 Vilja Toomast
Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Ma tahan sinult lihtsalt kinnitust. Mina oleksin Aivar Koka küsimusele, mis juhtub pärast seda, kui töövõime kaotanud inimene äkki oma töövõime tagasi saab ja on oma raha ära kulutanud, vastates eeldanud näiteks seda, et siis läheb inimene tööle tagasi ja jätkab teise sambasse pensioni kogumist. Kui ta lõpuks päriselt pensionile jääb, siis hakkab ta ka sealt natuke raha juurde saama. Kas minu mõttekäik on selle seaduse raames õige?

16:09 Andres Sutt
Aitäh! Jah, see on kindlasti see mõte, mis meil selle seaduseelnõu juures on olnud.

16:09 Aseesimees Siim Kallas
Urmas Kruuse, palun!

16:09 Urmas Kruuse
Aitäh! Austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Mida me nagu valesti mõtleme? Kui vaatame kas või oma naabreid soomlasi, kes lõid oma teise samba süsteemi vist 1962. aastal, siis neil on sinna sambasse kogunenud 190 miljardit ja meil on 5 miljardit. Mulle jääb mulje, et me täna tahame vilja lõigata enne, kui vili on valmis saanud. Ehk kas ma olen õigel teel – kui jagada siin ka kolleegi muret oma 60 euro pärast –, et see tegelikult tähendab seda, et meil ei ole veel piisavalt inimesi, põhimõtteliselt pole meil ühtegi inimest, kes oleks saanud teha mõistliku täisringi – kui me seda finantsiliselt hindamine – pensioni kogumisel? Räägime siin 40 aastast, eks ju, ja sellest, et pensioni väärtus ei kasva kindlasti mitte esimesetel aastatel – nagu keskmiselt vaadatuna –, vaid liitintress tekib ikkagi lõpuperioodi jooksul. Miks meie oponendid ei taha seda mõista?

16:10 Andres Sutt

Olen ka ise selle üle juurelnud, miks seda mõista ei taheta. Minu jaoks on praktika tõe kriteerium ka teiste riikide näidete puhul, sa tõid esile Soome. Hollandis on pensionifondide varade maht veel suurem, seal on see SKP-st kaks korda suurem. Olgu võrdluseks öeldud, et meil moodustab varade maht 17% SKP-st. Meil on kasvada küll. Ja see on päriselt rahvuslik kapital. Me võime sellele asjale vaadata ju ka niipidi otsa, et selle raha, mis on investeeritud – sh välismaale –, omanik on Eesti pensionikoguja ja ta teenib omanikutulu, teenib võlakirja intressitulu, teenib kapitalitulu. Ma arvan, et see on kasulik, see on kõikide inimeste jaoks kasulik, et oleme suutnud jõuda olukorda, kus meil hakkab päriselt tekkima rahvuslik finantskapital.
Ja teiseks, kas keegi on jõudnud n-ö täisringi läbi teha? Loomulikult ei ole. See seadus on kehtinud ju alla 20 aasta, nii et täna ei ole Eestis ühtegi inimest, kes oleks jõudnud kas või poole peale. Me oleme läbinud vähem kui poole. Siin ei saagi olla tänaseks veel nii palju kogunenud. Nii et laseme sel rahal koguneda, laseme rahal kasvada, laseme oma inimestel teenida tulu. Seeläbi on meil pensionäride vaesusrisk väiksem ja ka pensionid suuremad.

16:11 Aseesimees Siim Kallas
Üllar Saaremäe, palun!

16:11 Üllar Saaremäe
Hea eesistuja! Austatud ettekandja! Mul oleks küsimus selle seaduse jõustumise kuupäevade kohta. Olete te kindel ja veendunud, et käesolev seadus võiks jõustuda 2020. aasta 1. juulil, mitte mõnel teisel kuupäeval?

16:12 Andres Sutt
Osa seadusest, jah. Siis, kui me selle eelnõu detsembrikuus esitasime, olid need tähtajad realistlikud. Selle osa, mis puudutab näiteks registripidaja muudatusi, jõustumise tähtaeg oli 2021. aasta 1. jaanuaril – just seepärast, et anda aega IT-lahenduste tegemiseks. Loomulikult, mida pikem on menetlusaeg, seda ebarealistlikumad need tähtajad on. Aga menetleme kiiresti, võib-olla siis peab neid tähtaegu nihutama suhteliselt vähe.

16:12 Aseesimees Siim Kallas
Heiki Hepner, palun!

16:12 Heiki Hepner
Suur tänu, hea juhataja! Hea ettekandja! Mõni hetk tagasi just mainisid, et pärast seda, kui inimene on saanud oma raha ära kasutada – küll teatud põhjustel –, võib ta uuesti pensionisambaga liituda. Võib-olla aitad mind pisut järele, ma ei leidnud seda kohta eelnõust. Kuidas selle taasliitumisega ikkagi on?

16:13 Andres Sutt
Liitumine ei ole ju sellisel juhul lõppenud. Kui inimene saab terveks – mis minu meelest on ju suurepärane – ja läheb tagasi tööle, siis on ta endiselt fondiga liitunud ja maksab oma panust sinna edasi. Nii see oli mõeldud.

16:13 Aseesimees Siim Kallas
Helir-Valdor Seeder!

16:13 Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Esitatud eelnõu puhul sellest mõttest küll aru ei saa, kirjast teie vastust küll välja ei loe. Ilmselt tuleb seda menetluse käigus täpsustada. Aga mul on küsimus § 1 lõike 3 kohta, mis räägib sellest, et osaku omanikul on õigus käesolevas seaduses sätestatud tingimustel taotleda ühekordset või osalist väljamakset. Kas ma saan õigesti aru, et selle eelnõuga nähakse tõepoolest ette selline suurepärane uus võimalus ja õigus taotleda väljamakset, aga väljamaksmine toimub ikkagi ainult kokkuleppel ja teise poole nõusolekul, nii et seadus midagi enamat ei anna?

16:14 Andres Sutt
Eesti keel on kaunis keel ja öeldut saab alati täpsemini sõnastada. Loomulikult on mõte selles, et see on õigus, mida mitte keegi ei saa pensionile minejalt ära võtta. Nii et teeme selle sõnastuse täpsemaks ja saame ilusasti edasi minna.

16:14 Aseesimees Siim Kallas
Heiki Hepner, teine küsimus, palun!

16:14 Heiki Hepner
Suur tänu, hea juhataja! Hea ettekandja! Tegelikult ma tahaks puudutada kogu teise samba eneseregulatsiooni mehhanismi. Minu meelest üks põhjus, miks meil tootlus on olnud nii väike, on ebapiisav eneseregulatsioon fondides ja ka nende puhul, kes fonde haldavad. Nüüd, kus vastuvõetud seadus on tagasi parlamenti jõudnud, on pangad tegelikult juba piisavalt reageerinud ja teenustasusid vähendanud, tajudes riski ja tundes hirmu, et äkki inimesed muidu lahkuvad teisest sambast. Iseenesest on kõik süsteemid, mis toetuvad eneseregulatsioonile, väga head. Praegu te tahaksite nagu vanasse süsteemi tagasi pöörduda. Kuidas teie nägemuses saaks eneseregulatsiooni paremini tagada või mis on see, mis teie eelnõu järgi – erinevalt täna kehtivast – aitaks eneseregulatsiooni tagada?

16:15 Andres Sutt
Ma arvan, et eneseregulatsiooniga või tasude vähenemisega on seotud ikka mitu tegurit. Üks tegur oli kindlasti regulatsioon, mis seda sundis – 2018. aastal vastu võetud seadusemuudatused, täpsemalt 2018. aasta parima seadusega tehtud muudatused. Teine põhjus, mis minu arvates on objektiivselt seda mõjutanud, on fondimahtude kasv. Ja ma arvan, et kolmas põhjus on olnud avalik surve. Ma arvan, et avaliku surve olemasolu on väga hea. Konkurents viib asju edasi. Tarbija sõnal ja valikul on hästi palju kaalu. Nii et minu arvates me selle eelnõuga mitte kuidagi ei muuda seda olukorda, pigem teeme tarbija jaoks need valikud paremaks – neil on õigus rohkem nõuda, neil on õigus saada paremat informatsiooni. Need on need eesmärgid, mis sellel eelnõul on.

16:16 Aseesimees Siim Kallas
Maris Lauri, teine küsimus, palun!

16:17 Maris Lauri
Aitäh! Hea ettekandja! Siin on räägitud väga paljudel erinevatel teemadel, aga üldse pole küsitud selle kohta, et selle eelnõu sees on ju ka infoküsimus. Äkki sa avaksid need põhjused, miks on sellise ühesuguse info, standardse info kätteandmine neutraalsest kohast oluline, ja selgitaksid, mis võivad olla selle sammu laiemad tagajärjed.

16:17 Andres Sutt
See on tõsi – mainisin seda ka oma sissejuhatavas sõnavõtus –, et minu hinnangul on üks põhjus, miks see debatt on tihti olnud emotsiooni-, mitte faktipõhine, info vähesus ja killustatus. Mina ei ole siiamaani leidnud sellist kohta, kust oleks ühe klikiga võimalik saada ülevaade oma kõikidest pensioniõigustest, ilma et ise peaks mingeid välju täitma: esimene, teine ja kolmas sammas, rääkimata pensioni prognoosist, võrreldavatest tootlustest ja ka väljamaksete võimalustest. Seda viimast, tõsi, ei saagi nõuda, kuna on ainult üks väljamaksevõimalus. Aga just neid probleeme me selle eelnõuga lahendame ja ma arvan, et kui iga inimene näeks ühel A4-lehel, kuidas tema pensioniõigustega lood on, siis oleks ta oma pensionivarade valitseja suhtes nõudlik ja saaks aru, kuidas tema pensioniõigused nii esimeses kui ka teises sambas kasvavad – need on ju omavahel seotud. Kui teise samba sissetulekud on väiksed, siis on ka esimese samba sissetulekud väiksed. Selline ühest kohast ülevaate andmine on vajalik ning registripidaja ehk Pensionikeskus on selleks hea ja õige koht – nad on neutraalsed, neil puudub oma huvi. Igal fondivalitsejal oleks seal mingitpidi vähemalt väike huvide konflikt sees.

16:19 Aseesimees Siim Kallas
Urmas Kruuse, palun, teine küsimus!

16:19 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Fondide tootlust on väga palju kritiseeritud ja ma tahaks küsida selle kohta, et kui Eesti riigis teise samba süsteem loodi, siis on jäänud mulje, et see oli ka poliitiline soov, et oleks teatud konservatiivsemad võimalused investeerida, sest raha on vaja koguda. Ei julgetud nii palju riske võtta, et mitte kaotada ka seda raha, mille riik koos inimesega sinna sisse paneb. Kui fondid oleks juba algusaastatel olnud väga vaba investeerimisvõimalusega, siis mis oleks võinud juhtuda majanduskriisi ajal?

Ja teine küsimus: kas see on müüt, et kui ma hakkan koguma üksi, siis võivad minu investeerimiskulud olla väiksemad kui siis, kui kogun terve suure sõpruskonna või, ütleme, teiste liikmetega koos? Minu arust on see nagu müüdivaldkond. Kui vaadata erisuguseid tehinguid, siis tehingutasudega on nii, et mida vähem osalisi on, seda suuremad peaksid need tasud praktilises elus olema.

16:20 Andres Sutt

Sinu küsimuse teine pool: jah, tegemist on müüdiga. Üksi väikseid summasid investeerida on kindlasti kallim kui teha seda läbi kollektiivse investeerimisskeemi, mida pensionifondid ju on. Tasuta investeerimisvõimalusi pole olemas, tehingukulud on seal alati juures. Nüüd, sinu küsimuse esimene pool: kas pensionisüsteem tehti kuidagi teadlikult niisugune, et riske ei saaks võtta? No mina olen püüdnud elada niimoodi, et vaadates ja hinnates minevikus tehtud otsuseid, lähtun ma ikkagi seisukohast, et need on tehtud heas usus, tehtud selle teadmise ja info põhjal, mis toona oli olemas. Loomulikult on täna tagantjärele meil kõigil lihtne öelda, et kuulge, te oleksite pidanud juba siis seda tegema. 2008 oli suur börsilangus – kohe siis oleks pidanud tegema seadusemuudatuse, mis võimaldanuks fondidel osta 100%, investeerida 100% aktsiatesse turu põhjast, ja kõik oleks saanud palju rohkem raha. Tahavaatepeegli abil on seda ülilihtne öelda, ette vaatavalt aga praktiliselt võimatu. Ma arvan, et see peegeldab omaaegseid riskihinnanguid, ja võib-olla oli inimestel vaja ka turvatunnet, et see raha ei lähe kõik aktsiatesse, sest aktsiad on liiga suure riskiga ja nende kaudu võib kõik kaotada. Seda oli tol hetkel – kui me räägime näiteks 2000. aastate algusest – mõjutanud mälupilt Aasia kriisist, Vene kriisist ja USA *dotcom*'i kriisist. Sellega kaasnes teadmine, et aktsiaturud on halvad. Ma arvan, et tol hetkel tehtud otsus oli langetatud parimas teadmises. Kas me täna teeksime samasuguse süsteemi? Tõenäoliselt mitte.

16:22 Aseesimees Siim Kallas

Siim Kiisler, palun teine küsimus!

16:22 Siim Kiisler

Aitäh! Auväärt ettekandja! Kõigepealt ma söandaksin sind pisut korrigeerida: täna on võimalik investeerida ka täiesti tasuta, osta kommertspankade kaudu aktsiaid ilma hoiu- ja tehingutasudeta. See on täna reaalsus, soovitan järele proovida. Aga mu küsimus on selline: kuidas sinu arusaamise kohaselt on, kas teise samba osaku omanik on kogu teises sambas oleva vara omanik või on ta üksnes n-ö enda tehtud sissemaksetele vastava osa omanik? Või on ta siiski tervikuna kogu selle osaku omanik, kaasa arvatud riigipoolsed 4%-lised sissemaksed?

16:23 Andres Sutt

Aitäh selle esimese täpsustuse eest! Jah, tõesti on finantsinspektsioone, mis hoiustavad tasuta Baltikumi väärtpabereid. Aga kui me räägime ikkagi hästi kokku pandud investeerimisportfellist, siis see ei sisalda ainult Eesti ja teiste Balti riikide aktsiad, vaid hõlmab ka teisi piirkondi ja need aktsiad ei ole tasuta. Nii et päris tasuta investeerida ei ole võimalik. Nüüd, kes on teise samba vara omanik? Teise samba vara omanik pensionieas on see inimene, kes pensionile läheb. Aga enne on see sinu isikustatud panus pensionifondi, millel on piirang, et seda ei saa kasutada enne, kui sa jõuad pensioniikka. Nii sai selle seaduse tegemisel, süsteemi loomisel kokku lepitud.

16:24 Aseesimees Siim Kallas

Mihhail Lotman, palun teine küsimus!

16:24 Mihhail Lotman

Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Seekord pole mu küsimus kiuslik, ma lihtsalt tahan teada. Siin on mitu korda kõlanud väide, kuidas Soomes ja mujal on täpselt samasugune süsteem nagu Eestis ja et selline süsteem on seal väga edukas. Minu teada on Soomes teistsugune süsteem. Ma ei tea ühtegi riiki, kus oleks Eesti süsteem, et esimese samba rahast võetakse üks osa ära ja pannakse teise sambasse. Kas sa oskad tuua mulle sellise näite riigist, kus oleks täpselt selline süsteem nagu Eestis? Mulle tundub, et see on nimelt Eesti Nokia.

16:25 Andres Sutt

Ma loodan, et see siiski ei ole Eesti Nokia, sest Nokia saatus ei ole viimasel ajal just kõige parem olnud. Ma arvan, et iga riigi pensionisüsteem on unikaalne, ei ole kahte täpselt ühesugust. Võib-olla kuskil on, ma ei tea neid kõiki. Me võrdleme ju ülesehitust – seda, kas kohustuslik kogumispension koosneb nii nagu meil tööandja ja töövõtja panusest ning kas seda haldab finantssektor või fondihaldur või on tegemist lahendusega, mis sisaldab näiteks tööandja pensionit, aga millesse tuleb ka kohustuslikult maksta. Nüansse on erinevaid. Aga kõiki edukaid süsteeme iseloomustab ikkagi see, et neis on olemas kohustusliku kogumispensioni komponent, sõltumata sellest, kuidas see ülejäänud süsteemiga täpselt kokku on õmmeldud. Ja kuidas rahastatakse esimest sammast? Ka selle kohta ei ole ju ühesugust valemit, et näiteks rahastatakse pensioneid ainult tööjõumaksudest. Pensioneid võib osaliselt rahastada ka tarbimismaksust ja muudest maksudest. See on küsimus rahastamisest, aga mitte pensioni suurusest. Ma arvan, et ei ole kahte täpselt ühesugust süsteemi, sest ka riikide maksusüsteemid ja paljud muud asjad on erinevad. Ei ole kahte ühesuguse õigusruumiga riiki.

16:27 Aseesimees Siim Kallas

Kalle Grünthal, palun!

16:27 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Te vastasite mõni hetk tagasi küsimusele, kelle omand on vara, mis on teises pensionisambas, ja te ütlesite, et siis, kui te pensionile lähete, muutub see vara teie omandiks. Hiljem täpsustasite, et enne seda on see vara piirangutega teie omand. Loogika on ju tegelikult see, et piirangud kehtivad selle vara kasutamisele, omandi kasutamisele. Samas kasutab seda omandit vabalt pensionifond, tehes sellega erinevaid tehinguid. Ma ei saa nüüd teie mõttekäigust aru. Kuidas korreleerub teie seisukoht põhiseaduses sätestatuga, et igaüks võib oma omandit vabalt vallata ja kasutada?

16:28 Andres Sutt

Pensionifond kasutab pensionikontol olevat raha ju selle investeerimismandaadi või prospekti alusel, mis on tal kinnitatud, ja inimene, kes on selle pensionifondi valinud, on aktsepteerinud, et tema raha sel viisil investeeritakse. Nii et ma siin küll mingit vastuolu ei näe.

16:28 Aseesimees Siim Kallas

Aivar Sõerd, palun!

16:28 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Teid on siin pommitatud küsimustega, et nüüd saab tasuta investeerida ja et enam ei ole tehingutasusid ega kontode hoidmistasusid. Ometi pole minu teada küll eraisikute kontode arv plahvatuslikult suurenenud ja investeerimine on olnud ikkagi tagasihoidlik. Ma tean omast käest – ma olen ka omal käel investeerinud –, et see on hästi keeruline. Kas te selgitaksite veel neid erinevusi, mis üksikisikul on omal käel investeerides olevate võimaluste ja nende võimaluste vahel, mis on pensionifondidel kas või varade riskide hajutamisel või ligipääsu saavutamisel sellistele instrumentidele, millele eraisikul tegelikult ligipääsu ei ole?

16:29 Andres Sutt

Sa ise osalt juba andsidki oma küsimuses vihjeid või vastuseid nende erinevuste kohta. Üks on kindlasti ligipääs erinevatele varaklassidele, ligipääs ka mahu mõttes. Võib-olla võlakirjadesse või tegelikult ka aktsiatesse, mille nominaalväärtus on väga suur, üksi ei investeeri – peab päris palju koguma, et ühte

kätte saada. Lõpuks me ise ka ju investeerime enamasti mingisse investeerimisfondi. Loomulikult võib osta ka üksikaktsiaid, aga see, nagu sa väga õigesti ütlesid, eeldab ikkagi põhjalikku tööd. Kui osta üksikaktsiat või võlakirja, peaks minu silmis eelnevalt selle ettevõtte finantsaruannetega põhjalikult tutvuma, tuleks aru saada, mis sektoris see ettevõte tegutseb, milline on tema tulevikuperspektiiv, lugeda hästi palju seda, mida analüütikud on selle ettevõtte kohta kirjutanud – osa on tasuline info, osa õnnestub võib-olla kuskilt mujalt kätte saada. Ma arvan, et see on täiskohaga töö.

16:31 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu! Nüüd palun siia kaasettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Aivar Koka.

16:31 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas Eesti Reformierakonna fraktsiooni ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud kogumispensionide seaduse, tulumaksuseaduse ja väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 119 ettevalmistamist esimeseks lugemiseks 20. veebruaril.
Eelnõu tutvustas Riigikogu liige Andres Sutt ning istungil osalesid külalistena Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna juhataja Siiri Tõniste ja sama osakonna nõunik Kertu Fedotov ja peaspetsialist Tõnu Lillelaid. Andres Sutt tutvustas eelnõu eesmärki ja sisu. Ta märkis, et tegemist on sisult samalaadse eelnõuga kui see, mille Riigikogu detsembris tagasi lükkas – see oli samanimeline eelnõu 91. Eelkõige soovitakse eelnõuga lahendada kitsaskohti kogumispensionide väljamaksete süsteemis ja maksustamisel ning parandada kogujate informeeritust. Lisaks antakse inimestele võimalus enda panust 2% võrra suurendada, et pensionieas oleksid pensionid suuremad.
Esitati üks küsimus Andres Sutile. Nimelt küsisin mina kohustusliku kogumispensioni maksustamise kohta. Andres Sutt vastas, et praegu lähevad kohustuslikust pensionist tehtavad väljamaksed maksustatava aastatulu hulka, ent eelnõu kohaselt kohustusliku kogumispensioni väljamakseid enam maksuarvestusse mineva tulu hulka ei arvata. Selles osas sarnaneb see eelnõu mõneti Vabariigi Valitsuse algatatud kohustusliku kogumispensioni reformi käigus kavandatuga. Siiri Tõniste märkis, et Vabariigi Valitsus arutas eelnõu, aga kuna valitsusel endal on kohustusliku kogumispensioni reformimise plaan juba olemas, otsustati seda eelnõu mitte toetada.
Komisjon tegi kolm konsensuslikku otsust: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 26. veebruariks; määrata ettekandjaks eeskõneleja ja teha ettepanek lugemine lõpetada. Aitäh!

16:33 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh ettekandjale! Küsimusi ei näi olevat. Nüüd meil on võimalus avada läbirääkimised. Riina Sikkut Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

16:34 Riina Sikkut

Hea ettekandja! Head kolleegid! Me oleme viimase 29 aasta jooksul pidanud väga palju süsteeme üles ehitama. Ükskõik, kas räägime perearstindusest, haridussüsteemist – kõik need on keerulised protsessid. Seal on väga palju osapooli, väga palju erinevaid arvamusi. Aga millegipärast me kogu aeg tunneme, et on veel asju, mida saab paremaks teha. Ja me teemegi vaikselt neid muudatusi, et õpetajad oleks rohkem rahul ja et meil oleks võimalik motiveerida perearste ka maapiirkonda tööle minema. Ei ole nii, et kui kuskil on perearst puudu, siis otsustame, et teate, lõpetame selle ära, haigekassa enam perearste ei rahasta, tehke, mis tahate. Või koolide puhul – kui on mure kooli juhtimisega või seal pakutava hariduse kvaliteediga, siis me ei otsusta kooli kinni panna.
Aga pensionisüsteemi puhul tunduvad sellised äärmuslikud sammud meile millegipärast vajalikud. 17 aastat oleme süsteemi üles ehitanud ja jõudnud faasi, kus tootlus on kasvanud, investeerimispiirangud on maha võetud ja tasud on mõistlikud, aga nüüd järsku leiame, et peaks midagi jube kiiresti otsustama, lammutama, muutma. Tegelikult võiks me ikkagi tervet mõistust rakendada, nii nagu kõigi teiste süsteemide puhul, ja järk-järgult parandada neid asju, mis teise samba puhul veel parandamist vajavad. Andres Sutt tutvustas väga kenasti neid muudatusi, mida teise samba süsteemis oleks vaja teha. Ühelt poolt tuleks muuta väljamaksed paindlikumaks, juhuks, kui tõesti inimesel enne pensioniiga tekib tõsine tervisemure, mis tähendab tema jaoks suuri kulutusi. Teisest sambast pensioni väljavõtmisele tuleks kehtestada maksusoodustus, et tulumaksu ei peaks maksma. Samuti tuleks

võimaldada suuremat kogumist turvalisse instrumenti, nagu teine sammas seda on – kui näeme Eesti inimeste säästmis- ja finantskäitumist vaadates, et enamik neist ei soovi ise investeerida ja hoiavad oma raha hoiusel, siis tuleks anda võimalus teise sambasse, kus see raha midagi ikkagi teenib ja kus tootlus on olemas, rohkem panustada.
Nii et ehitame ja parandame, aga hoiame suurt eesmärki kogu aeg silme ees – seda, millised on meie rahvastikuprotsessid ja et tegelikult me tahame tulevikus pensionäridele võimaldada ikkagi rohkemat kui ainult ellujäämist; seda, et sissetulek oleks pensionieas suurem kui elatusmiinimum. See on väärikuse ja inimlikkuse küsimus. Nii et tõepoolest, tegemist on hea eelnõuga. Ma loodan, et me saame seda kiiresti menetleda, ja arvan, et ei ole mingit põhjust, miks peaks keegi siin saalis sellise hea eelnõu vastu olema. Aitäh!

16:37 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Helir-Valdor Seeder, 5 + 3 minutit, palun!

16:37 Helir-Valdor Seeder
Head kolleegid! Minu arvates on see pensionireformi arutelu olnud siin läbi aastate väga positiivne protsess. Üldine teadlikkus on kasvanud ja hea meel on ka selle üle, et eri erakondade poliitikud on olnud õppimisvõimelised. Need poliitikud, kes veel aasta või vähemgi tagasi rääkisid väga selgelt, et mingisuguseid muudatusi kehtivasse seadusesse ei ole enam vaja teha – eelmise koosseisu ajal tehti teatud muudatused ja nendest piisab küll –, on täna ise tulnud välja eelnõuga, milles nad soovivad muuta päris mitmeid asju, sh väljamaksete süsteemi. Tõsi, kõik need muudatused on siiski peenhäälestus ega ole väga sisulised, need on rohkem formaalsed. Ma küsisin ettekandja käest, mida tähendab sõna "taotleda". Siit puldist vastati, et see tähendab õigust. No ega ikka ei tähenda küll! Kui seadust lugeda, siis on näha, et see tähendab õigust taotleda ja ei midagi enamat. Hiljem on öeldud, milleks sul õigus on – § 40 lõige 5 ütleb: "Kui osakuomanikule kuuluvate osakute koguväärtus on võrdne kümnekordse rahvapensioni (Rahvapension on täna umbes 200 eurot. – H.-V. S.) määraga või on sellest väiksem, on osakuomanikul õigus nõuda kõigi osakute tagasivõtmist ning neile vastava summa korraga väljamaksmist." See on ilusti reguleeritud, millal sul on õigus taotleda ning millal sul on õigus ka tegelikult raha kätte saada ja kui palju. Suuresti on selle eelnõu puhul tegemist ikka peenhäälestuse ja silmapettega.
Aga suur vaidlus oli siin selle 6% üle. Kui meenutame neid arutelusid, mis toimusid valitsuse esitatud eelnõu puhul, siis üks peamisi etteheiteid presidendilt, opositsiooni liikmetelt on olnud see, et kellele see 6% kuulub, kuidas ikkagi tohib seda kasutada ja välja võtta. Ja nüüd, ennäe, on esitatud eelnõu, mille puhul esineb täpselt sama riive põhiseaduse osas – kogu 6% on teatud juhtudel võimalik välja võtta, nii nagu me täna siin puldis selle kohta eelnõu algatajate ettekandjalt kinnitust kuulsime. Siin enam 2% ja 4% eraldi ei käsitleta. Ja minu arvates te olete õigel teel. Ma tsiteeriksin ka praegu kehtiva seaduse menetlemise puhul seda, mida aastal 2001 ütles eelnõu algataja, minister. Sellest me saame tol ajal menetletud eelnõus kajastunud tahte väga selgelt välja lugeda. Siin on tsitaat, mis on väga üheselt mõistetav: "Te panete sinna 2% ja teie omandiks muutub 6%. See on põhimõtteline, suur vahe kogu selles asjas. Ja kui see on rahaline omand, ei ole mõtet teda pidada kartulikotis voodi all, vaid ta tuleb panna teenima. Ta tuleb panna nii teenima, et see kasv tagab hiljem soodsad tulemused." Siit me saame väga selge vastuse, mis puudutab seda, kelle omand on see 6%. Ja veel üks lühike tsitaat: "Pärast põhjalikku kaalumist jäeti arvestamata kindlustusseltside ettepanek mitte lubada kohustusliku pensionifondi osakute pärimist. Nimelt on pensionisüsteemi teise samba puhul tegemist inimese enda kogutud varaga." Korduvalt on kinnitatud, et see on inimese enda vara ja tema omand. See, mida parlament tol ajal tegelikult mõtles selle 4% all, mis teise sambasse kanti, on minu arvates nende arutelude baasil väga selgelt ja üheselt arusaadav.
Isamaa Erakonna ettepanek on see eelnõu menetlusest esimese lugemise järel välja arvata. Selleks on kaks põhjust. Esimeseks põhjuseks on see, et valitsuse esitatud eelnõu, mis praegu on menetluses, tagab meile tulevikuks jätkusuutlikuma pensionisüsteemi kui see, mis täna kehtib, ja ka see, mida praegune, täna menetluses olev eelnõu võimaldab. Lisaks sellele on põhiseaduskomisjon ja rahanduskomisjon juba teinud ettepaneku valitsuse esitatud eelnõu muutmata kujul vastu võtta. Kui president selle välja kuulutab, on palju suuremad muudatused kehtivasse seadusesse sisse viidud ja see eelnõu kaotab oma mõtte. Juhul, kui president seda välja ei kuuluta, on meil ees veel pikk menetlus ja ooteaeg ning see eelnõu jääks seda vaidlust ootama ja ei ole praktiline sellega edasi tegeleda. Teine

põhjus, mida opositsiooni liikmed ja käesoleva eelnõu algatajad ise on soovinud, on see, et seda võimalikult kiiresti menetletaks. No kiireim võimalus selle seaduse menetlemiseks on see esimese lugemise järel lõpetada. Ja seetõttu palubki Isamaa fraktsioon esimesel lugemisel tagasi lükata Eesti Reformierakonna fraktsiooni ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud kogumispensionide seaduse, tulumaksuseaduse ja väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu nr 119. Aitäh!

16:43 Aseesimees Siim Kallas
Suur tänu! Jürgen Ligi Reformierakonna nimel, palun!

16:43 Jürgen Ligi
Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Ma täpselt ei saa aru, kuidas õnnestub ühel seltskonnal informatsioonist niivõrd väljas olla ja siiski puldis käia, tähtsa näoga rääkida ja küsimusi esitada. Kõigepealt, pensionisüsteem – mis puudutab kogumist – küpseb optimaalselt 40–50 aastat. Praegu sellele hinnangu andmine on tegelikult eksitamine. Ja samamoodi on eksitamine väide, et keegi on kunagi öelnud, et mingeid muudatusi ei tohi teha. Meie muudatuste ajalugu on tegelikult ju Riigi Teatajas dokumenteeritud ja ma võin öelda ka seda, et eelmise Riigikogu koosseisu ajal ei piirdunud see mitte ainult realiseerunud muudatustega, vaid ka mina ise tegin Rahandusministeeriumile ettepaneku muuta just nimelt väljamaksed paindlikumaks. Ja need väljamaksetega seotud märksõnad olid siis enam-vähem samad, mis siin on kõne all olnud: kui inimene enne pensioniikka jõudmist raskelt haigestub, nii et tal on raviks reaalselt raha vaja, või ta kaotab töövõime, siis miks ta peaks ootama, kui on näha, et teine sammas on olemas ja sinna midagi enam juurde ei kogune? See oli miinimumprogramm, mis sai esitatud, ja nüüd on see tegelikult siin eelnõus. Ennist küsiti justkui väga kavalalt Andrese käest – kes üldiselt andis ju väga sisuka ülevaate – ja heideti talle ette, et ta ei vastanud konkreetselt, mis need asjad on. Mingisugust konksu aeti taga. Palun, aga siin § 1 punktis 3 on öeldud, et need tingimused kehtestab ministri määrus – minu pärast võib see olla ka valitsuse määrus –, mis ütleb, millal seda raha on vaja. Kuskil ei ole siin öeldud, et peab kogu samba tühjaks tegema – et näete, mis te nüüd ise räägite, enne olite kogu samba tühjaks tegemise vastu. Ei, mitte kusagil ei ole öeldud, et kogu sammas tehakse tühjaks ja tingimusteta saadakse see raha kätte. Siin on isegi miinimummäär, mis on teatud tingimustel vajalik, et säiliks pensioni tase.
Soovitan kõigil, eriti neil, kes siin Soome kohta küsisid, lugeda tänasest Delfist lugu Eesti aasta ettevõtjalt Aku Sorainenilt, kes on ju soomlane. Pealkirjas küsib ta, kas Eesti on tegemas sajandi eksimust, ja vastab, et jah. Ta kirjeldab Soome kogemust, võrdleb meie süsteemi nende omaga. Me näeme, et meie süsteem on väga minimalistlik, seejuures väga solidaarne, muide, ja et soomlase pension sõltub märksa rohkem tema endisest sissetulekust kui meil. Lugege mõttega. Seal räägitakse ka sellest, kui tähtis on see sammas Soome majandusele, veerand sellest on investeeritud otse Soomesse. Meil on see näitaja juba 17%, aga selle kasv on nüüd peatunud ja läinud langusesse – tänu sellele, mida valitsus on kokku käkerdamas.
Nüüd, hirmus palju räägitakse sellest, eks ole – kes see meil siin oli, ma ei taha tema nime nimetada, muidu saab ta kohe sõna, ütles, et tema saab 60 eurot ja vaata kus, et ainult 60 eurot –, et teisest sambast tahetaks rohkem saada. Veel kord, soovitan mitte võtta sealt raha välja 15 aasta möödudes. See ei pea olema asi, mida me oma valijale räägime, et hakake muudkui aga tühjaks tegema. Ei! Optimaalne on tõepoolest koguda kümneid aastaid. Ja kindlasti ei ole kõrgepalgalisel mõtet hakata seda sammast tühjendama ajal, kui ta veel tööl käib. See on praktiline soovitus. Nii et sellest ei tuleks ehitada mingisugust süsteemi probleemi, kui keegi on teinud enda jaoks võib-olla ebatäpse otsuse.
Siin on veel juttu olnud varasemast pensionist. Üks rahanduskomisjoni esimees, nimi ei tule meelde, räägib kogu aeg sellest, et vaadake, milline pension oli sajandi alguses, ja no kuidas nüüd siis on ikka niimoodi ja et loomulikult kõik nii ka jätkub. Aga selles ju kogu uba ongi! Proovisime teile ka komisjonis rääkida, et see asi ei jää niimoodi. Esiteks ei jää keskmise palga kasv selliseks. Ei ole võimalik, et keskmine palk kasvab nii kiiresti.
Palun lisaaega!

16:48 Aseesimees Siim Kallas
Kolm lisaminutit.

16:48 Jürgen Ligi
Küll aga kasvavad kapitaliturud pikaaegselt kiiremini kui keskmine palk ja majandus keskmiselt, sellepärast et kapitaliturul ongi magusam osa majandusest ja seal ongi teistmoodi toimimise süsteem. Lisaks on kahe samba eelis ju see, et riskid on maandatud: ühelt poolt palgaturu risk – see, et suureneb tööpuudus või kui külmuvad palgad –, teiselt poolt jällegi kapitalituru risk. Selles on riskide maandamise element, aga kindlasti on selles ka lisa teenimise võimalus. Kui pensionisüsteemi maksta ainult 20% palgast … Härra Michal, kas te lubaksite mul rääkida? See oli tegelikult vist teie taga olev inimene. Igal juhul, kui panna pensionisüsteemi 16% + 4% + 2%, nagu 2001. aasta stenogrammidest võib korduvalt välja lugeda, siis on pensionid kokkuvõttes suuremad. Tõsi, kui hakata sambast raha väga ruttu välja võtma, siis see 22%-line panus ei kasva nii kiiresti. Tulevikus võivad need sirged – või kõverad – ristuda, aga põhimõtteliselt need ei ristu. Kui lasta süsteemil kasvada, rahal koguneda, siis tagab kaheosaline ja suurem süsteem suurema pensioni kui lootmine kahanevale töötajate põlvkonnale. Ja see on see sammas selles kogumispensioni süsteemis, millest kriitikud, teise samba kriitikud, absoluutselt ei hooli. Kelle oma see sammas on? See teema kuulub tegelikult skolastika valdkonda. Omandil on alati piirangud ja need piirangud – keegi viitab siin omaaegsele stenogrammile – on ju selles algses seaduses kirjas. See, mis tingimustel on omand kättesaadav. Seal ei ole mingisugust probleemi ega vaidlust selle üle, kelle oma see täpselt on. Seal on isegi niipalju, et mehed jäävad selles mõttes kaotajaks, et nemad elavad pärast pensioniikka jõudmist vähem, tunduvalt vähem kui naised. Aga vahet ei tohi teha. Sellepärast ei saa ka öelda, et näed, omand on täpselt nii, et mehed saavad enda osa, naised saavad enda osa. Ei, võetakse keskmine. Keegi sureb varem, keegi hiljem – nii meeste kui ka naiste hulgas. Ka tootluse küsimusest on ju palju räägitud, eks ole, oleme küpsemise ajal saanud targemaks. Alguses oli intressikeskkond selline, et tundus, et riskivabalt sai kõik kätte, ja seetõttu oli ka intressifondide pakkumine kohustuslik. Aga sellegipoolest on see asi ära korraldatud. 17 aastaga on kehtestatud uued regulatsioonid, tootlused on teistsugused. Ja nii nagu Riina Sikkut ütles, olukord on drastiliselt muutunud, nii et pole mõtet tagasiulatuvalt kritiseerida asja, mis oli tehtud parimas tahtes. Tootlikkust piiras vahepeal sajandi kriis – seda ei ole enam tulemas –, piirasid ülemäärased regulatsioonid, piirasid väike maht ja kõrged tasud ning piirasid fondihaldurite ülemäärased enesepiirangud, aga see kõik on muutunud. Nii et selles mõttes ärme lammutame süsteemi, mida on võimalik teha paindlikuks. Aitäh!

16:51 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Aivar Kokk.

16:52 Aivar Kokk
Esitan Jürgenile lihtsalt väikese arvutuse. Kui viimase 17 aasta jooksul on pension neli korda kasvanud, siis järgmise 17 aasta jooksul võiks sellest 60 eurost saada 240 eurot, aga kahjuks selle seaduse järgi teist sammast ei indekseerita ja 60 eurot jääb ikka 60 euroks.

16:52 Aseesimees Siim Kallas
Kallid sõbrad! Debati pidamiseks on meil teatud reeglid. Jürgen, repliik.

16:52 Jürgen Ligi
Aitäh! Repliik kohalt: minu nime nimetati ja minu sõnu moonutati. Juhtisin tähelepanu sellele, et 22% korral saab pension olema suurem. Ja kui seda aega pikendada pikemaks, kui see keskeltläbi on – keskeltläbi on teise samba sissemakse aeg umbes kümme aastat –, siis kokkuvõttes on teise ja esimese samba pension selgelt suurem. Umbes 30% on 40 aasta kohta see keskmine ja see vahe võib olla veel suurem.

16:53 Aseesimees Siim Kallas
Aitab nüüd repliikidest! Ametlikult ei ole ka läbirääkimistes osalemise soovi rohkem, seega valmistume lõpp-protseduurideks ja oma seisukoha formuleerimiseks. Meil on juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 119 esimene lugemine lõpetada ja meil on teinegi ettepanek: Isamaa fraktsioon palub esimesel lugemisel tagasi lükata Eesti Reformierakonna fraktsiooni ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud kogumispensionide seaduse, tulumaksuseaduse ja väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 119.

Head kolleegid, palun nüüd äärmist tähelepanu! Panen hääletusele Isamaa fraktsiooni ettepaneku lükata tagasi seaduseelnõu 119. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu tagasilükkamise poolt oli 52 Riigikogu liiget, vastu oli 41. Eelnõu langes menetlusest välja.

---

6. 16:57 Sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse, riigilõivuseaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (146 SE) esimene lugemine

16:57 Aseesimees Siim Kallas
Läheme päevakorra järgmise küsimuse juurde. Selleks on … Tss! Palun nüüd rahuneda! Kallid kolleegid, ma saan aru, et kõik on äärmiselt erutatud, aga mul oleks siiski kange soov, et me hakkaksime arutama päevakorra kuuendat punkti. Selleks on Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse, riigilõivuseaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu 146. Ma palun siia ettekandeks sotsiaalminister Tanel Kiige.

16:58 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Täna tõesti tutvustaks teile seaduseelnõu 146, sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse, riigilõivuseaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu.
Käesoleva eelnõuga muudetakse sotsiaalhoolekande seaduse sätteid, mis puudutavad turvakoduteenust, asendus- ja järelhooldusteenust, sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust ja erihoolekandeteenuseid. (Hiljem räägin neist põhjalikumalt.) Samuti muudetakse eelnõuga puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse sätteid, lihtsustades teatud juhtudel puude raskusastme tuvastamise ja taotlemise korda. Ühtlasi muudetakse riigilõivuseadust ning tööturuteenuste ja -toetuste seadust. Lihtsuse mõttes ma käsitleksin kõiki nelja seaduseplokki eraldi. Alustame sotsiaalhoolekande seaduse muutmisest ja nendest muudatustest, mis seal ette nähtud on.
Laste turvakodu teenus on esimene. Käesoleva aasta 1. jaanuaril jõustus sotsiaalhoolekande seaduse § 36 lõige 2, mis kehtestas turvakoduteenust saavale lapsele teenust vahetult osutava isiku ettevalmistusnõuded. Selleks, et anda turvakoduteenust saavale lapsele teenust vahetult osutavale isikule mõistlik aeg seaduses sätestatud koolituse läbimiseks, täiendame koolituse läbimise tingimusi, andes võimaluse läbida see koolitus aasta jooksul tööle asumisest, ehk anname teatud üleminekuperioodi. Tõsi on, et seda oleks võinud teha juba varem, aga praktikas on see soov ilmnenud ja me viime selle vähemalt tagantjärele ettepanekuna seadusesse. Ühtlasi täpsustatakse selle seadusega lapsele teenust vahetult osutava isiku täienduskoolituse nimetust.
Teine teenus, mis selle osa all on, on asendushooldusteenus, mis samuti 1. jaanuarist 2020 oluliselt muutus ehk muutus asendus- ja perekodus asendushooldusel olevate laste maksimaalne arv. Kui seni võis ühes peres olla kuni kaheksa last, siis alates 1. jaanuarist k.a võib perre kuuluda kuni kuus last. Me soovime viia teatud paindlikkust siia sättesse sisse, et teatud juhtudel oleks võimalik osutada teenust asendus- ja perekodus ka suuremas peres kui kuus last, kui just laste enda huvidest lähtuvalt olukord seda nõuab. Eelkõige me peame erandite all silmas bioloogilisi perekondi, kui näiteks on rohkem kui kuus ühe pere last asendus- või perekodus, aga samuti muid erandolukordi, kus laste lahutamine, näiteks kui nad on pikka aega koos kasvanud, koos elanud, ei oleks laste seisukohalt mõistlik. Ühtlasi selleks, et seda sätet oleks võimalik mõistlikult kontrollida, on sotsiaalhoolekande seaduses ette nähtud ka nõue, et asendus- ja perekodu, samuti hoolduspere puhul peab maksimaalse laste arvu ületamise kooskõlastama Sotsiaalkindlustusamet. Ehk siin on vaja nii eestkostja kui ka Sotsiaalkindlustusameti nõusolekut.
Lisaks tehakse sotsiaalhoolekande seaduses muudatused, millega tagatakse suurem õigusselgus selliste noorte puhul, kes jätkavad järelhooldusel viibides asendushooldusel olemise ajal alustatud hariduse omandamist. Mõte on selles, et toetada suuremal määral neid lapsi-noori, kes ellu astuvad ja vanuse põhjal enam asendushoolduse sihtrühma ei kuulu, aga sisuliselt tegelevad alles õpingutega ehk hariduse omandamisega, selleks et nad sel hetkel ei jääks vajaliku toeta. Ühtlasi laiendatakse seadust seeläbi, et kohalikele omavalitsustele antakse võimalus rahastada järelhooldusteenust toetusfondi vahenditest ka sellisel juhul, kui noor on peale asendushoolduselt lahkumist õpingud katkestanud, kuid

otsustab neid mõne aja möödudes jätkata. Eeskätt tulenevad kõik need nõuded n-ö elust enesest ja on kujunenud välja praktikas. On tõesti murekohti, et järelhooldusel olevad lapsed on jäänud toeta või järelhooldusele mittekuulumise tõttu on nad jäänud ilma vajaliku toeta. Nad võivad küll olla juba täisealised, aga võrreldes keskmises peres kasvava noorega on arusaadavalt nendele ettenähtud tugi ja võimalused oluliselt ahtamad. Seetõttu on mõistlik, et riik ja omavalitsused neid täiendavalt toetavad.
Eraldi teenus on sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus. Siin puudutab see eeskätt esmasesse psühhoosi haigestunud inimeste sihtrühma. Esmakordselt haigestub igal aastal umbes 300 inimest ning enamasti on tegemist noortega, kooli- või tööealistega, kellest 75% on taastumise prognoosiga. Esmasesse psühhoosi haigestunute toetamiseks laiendatakse sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse eest tasu maksmise kohustuse ülevõtmise õigust ning taotlejate, teenusevajaduse tuvastajate ja väljaspool järjekorda tasu maksmise kohustuse ülevõtmise taotlemise õigusega isikute ringi. Mõte on selles, et antakse õigus saada sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust ravimeeskonna hinnangu alusel kõikides vanuserühmades. Neid taotlusi eraldi esitama ei pea ning puue või vähenenud töövõime ei ole nõutud. Tasu maksmise kohustus võetakse üle väljaspool järjekorda, Sotsiaalkindlustusamet teeb otsuse kümne päeva jooksul.
Neljas plokk sotsiaalhoolekande seaduse muudatustest on erihoolekandeteenused. Siin on suurim muudatus sellele teenusele esitatavate nõuete sätestamine ministri määruses seaduse asemel ning sellest tulenevalt tunnistatakse vastavad paragrahvid seaduses endas kehtetuks. Muudatuse eesmärk on nõuete paindlikuks muutmise võimaluse loomine. 1. jaanuaril 2020 hakkas kehtima nõue, mille kohaselt võib erihoolekandeteenust vahetult osutada tegevusjuhendaja, kellel on vähemalt keskharidus ja kes on läbinud seaduse alusel kehtestatud kava kohase koolituse. Eelnõusse viime samuti sarnase üleminekuperioodi mõtte ehk täpsustuse, mille kohaselt on tegevusjuhendajal kohustus nõutud kava kohane koolitus läbida kahe aasta jooksul alates tööle asumisest. See tähendab seda, et on võimalik siiski tööle võtta inimene, kes veel kvalifikatsiooninõudeid ei täida, aga kahe aasta jooksul ta seda teeb.
Eelnõuga muudetakse ühtlasi seaduse sõnastust mõnevõrra täpsemaks, täpsustatakse juhtiva psüühikahäire mõistet, asendatakse kodukorda puudutavas paragrahvis teatud terminid ("teavitama suuliselt või kirjalikult" asendatakse sõnaga "tutvustama") ja tehakse muud sellised väiksed muudatused.
Mis puudutab seaduseelnõu § 2 "Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muutmine", siis siin on väga oluline see, et liigutakse edasi bürokraatia vähendamise suunas, puuetega inimeste elu lihtsustamise suunas. Näiteks on puude kestuse määramine muutumatu või progresseeruva püsiva seisundiga lapsel edaspidi võimalik mitte ainult kolme aasta kaupa, vaid kuni tööealiseks ehk 16-aastaseks saamiseni. Täiskasvanute puhul on oluline puude tuvastamine töövõimet välistava seisundiga tööealisel inimesel. Töövõimet välistavad seisundid on vastavalt seadusele neljanda astme vähkkasvaja, dialüüsravi, juhitav hingamine, väljakujunenud dementsus, raske või sügav vaimne alaareng, püsiv voodihaigus. Eelnõus toodud muudatus võimaldab nendel lastel tuvastada muutumatu või progresseeruva püsiva seisundi ka raske või sügava puude puhul ja puude raskusastme kestuse, nagu öeldud, kuni 16. eluaasta täitumiseni, seeläbi vähendades nii nende laste kui ka nende pereliikmete asjatut koormust ja ebamugavusi ning ma ütleksin, et tegelikult töökoormust ka riigi vaates. Ühtlasi lihtsustab muudatus menetlust laste puhul, kelle seisund ei ole kompenseeritav ravimite, abivahendite ja muude teenustega ning kellel kahjuks tänapäeva meditsiiniteadmisi ja ravimeid arvestades puudub paranemise prognoos.
Eelnõuga täiendatakse seadust ka selle mõttega, et puudega lapse seisundi muutumise kohta info saamisel on Sotsiaalkindlustusametil kohustus lapse abivajadust uuesti hinnata. Kui siiski peaks ilmnema, et seisund on läinud paremaks, siis vajaduse korral tehakse täiendav hindamine. Kohustus teavitada Sotsiaalkindlustusametit puudega lapse seisundi muutusest on igal isikul, kelle on vastav teave olemas. Samuti lisatakse seadusesse volitusnorm selliste seisundite korral täpsemate tingimuste ja korra kehtestamiseks sotsiaalministri määrusega. Nagu enne öeldud, täiskasvanute puhul annab eelnõu Sotsiaalkindlustusameti ekspertarstile võimaluse tuvastada puue ja puude raskusaste tööealise isiku töövõimet välistava seisundi korral terviseandmete alusel. See on oluline põhimõte, et me ei nõua inimestelt kogu aeg eri süsteemides erinevate taotluste tegemist olukorras, kus riigil on info olemas, ehk taas ei tekita inimestele asjatut koormust, asjatut menetlust nii inimeste enda vaates kui ka ametkonna vaates. Need otsused on võimalik teha terviseandmete alusel. Edaspidi ei pea raskusastme tuvastamiseks kirjeldama piirangute esinemist tegutsemisvaldkondade kaupa jms. Me vähendame seeläbi sihtrühma ajakulu puude raskusastme tuvastamise taotlemisel.

Seaduseelnõu 146 § 3 puudutab riigilõivuseaduse muutmist. Selles täiendatakse riigilõivuseadust, sätestades riigilõivumäärad Sotsiaalkindlustusameti väljastatavate sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse, turvakoduteenuse ja väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse osutamise tegevusloa taotluse menetlemisel. Siin lähtutakse juba kehtivatest sotsiaalteenuste tegevuslubade taotluste läbivaatamise riigilõivu määrast, mis on 32 eurot.
Seaduseelnõu 146 § 4 puudutab tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmist. See muudatus annab töötukassale võimaluse põhjendatud juhtudel kasutada silmast silma nõustamisele kutsumise asemel paindlikumaid meetodeid töötute nõustamiseks, telefoni teel ja elektroonsete kanalite kaudu. Seda võib eeskätt pidada lihtsalt seaduse ajakohastamiseks, kuna hetkeseisuga on nende võimalike kanalite arv, mille abil inimestele nõustamisteenust pakkuda, oluliselt kasvanud.
Paragrahv 5 puudutab seaduse jõustumist. Põhiosas see seadus jõustub üldises korras, teatud erisusega. Paragrahv 2 on ette nähtud jõustuma juba 2020. aasta 1. aprillil. Hetkeseisuga ei pruugi see enam olla realistlik, ehk sõltub sotsiaalkomisjonist, mis see võimalik kuupäev olema saab. Paragrahv 3 on määratud jõustuma 2020. aasta 1. juunil. Paragrahvi 1 üks punktid 8–13 ja 16 jõustuvad 2021. aasta 1. jaanuaril.
Sellega ma oma lühikese ülevaate lõpetan. Niipalju võib-olla markeerin veel ära, et seadusesse võib tulla ka ministeeriumi teatud täiendusettepanekuid vahepeal avalikkuses ilmnenud murekohtade kohta, mis puudutavad nii teatud diagnoosidega laste toetamist, kellele ei ole veel puuet määratud, ja samuti viimasel ajal meedias palju tähelepanu saanud asendus- ja järelhooldusteenuse teatud miinimumkohustuste määratlemist. See on hetkeseisuga küll antud n-ö töökorralduslikult kohalikule omavalitsusele, aga seaduse tasandil on pandud paika teatud miinimumsumma, mis puudutab lastega seotud kulutusi, 240 eurot, ja samuti konkreetse hoolduspere vanema toetamist neljandiku miinimumpalga ulatuses sõltuvalt lapsest. Need mõlemad põhimõtted võib-olla vaatame mõnevõrra üle. See ettepanek võib tulla veel selle eelnõu lugemise käigus, aga võib-olla tuleb eraldi eelnõu. Lihtsalt informatsiooni mõttes markeerin selle ära. Aitäh teile! Vastan hea meelega küsimustele.

17:09 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, lugupeetud ettekandja! Teile on küsimusi. Aivar Kokk, palun!

17:09 Aivar Kokk

Hea juhataja! Austatud minister! Ma vaatan § 36 lõike 2 muudatusi. Me räägime täna vanemliku hoolitsuseta jäänud lastest ning perekodust ja asenduskodust. Siin antakse võimalus, milline isik võiks seda teenust lapsele osutada. Kui punktis 1 on väga selgelt kirjas, milline haridus ja millised kogemused peavad olema, siis punkt 2 annab võimaluse, et tuleb keskharidusega inimene, kellel ei ole mitte mingit kogemust, ja võib terve aasta tööl olla. Kuidas ta üldse saab tööle tulla, kui tal seda kogemust ei ole? Kas ministeeriumi ametnikud, kui seda eelnõu ette valmistasid, ikka said aru, et lastekodusse läinud laps on jäänud vanemate hoolitsusest ilma, ta on purunenud hing? Anda võimalus suvalisele inimesele, kellel ei ole mingit kogemust nende lastega ümber käia, olla aasta otsa kuskil peres pereema või töötaja! Minu arvates on muidugi halb see, et siia seadusesse ei ole kirjutatud, mis nõuded lõike 3 järgi tegelikult selle aasta jooksul on. Aga minul kui ühe lastekodu rajajal on küsimus, kuidas selline punkt siia seaduseelnõusse sisse on saanud.

17:11 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Tänan küsimuse eest! Nii nagu natuke viitasin, eks see ole tulnud elust enesest, kuna valdkonnas on väga raske tööjõudu leida. Kui me räägime riigi pikaajalisest suunast, siis riik pigem liigub senisest selgema kvalifikatsiooni kehtestamise suunas. 1. jaanuarist 2020 alles ju jõustusid need turvakoduteenust saavale lapsele teenust vahetult osutava isiku ettevalmistuse nõuded. Aga lihtsalt nähes seda, et ei ole olnud vajalikku aega koolituste läbimiseks, on tõesti ettepanek täiendada seadust ja pakkuda võimalus läbida see koolitus aasta jooksul tööle asumisest. Võrreldes varasema praktikaga oleme tegelikult läinud rangemaks, need nõuded on kehtestatud. Nüüd on selline, nagu öeldud, päriselust tulenev tagasiside, et vajaliku tööjõu leidmiseks ja värbamiseks, kuna seda kvalifikatsiooni ei pruugi neil inimestel eos olla, oleks mõistlik anda üleminekuperioodi võimalus, et ei tekiks olukorda, kus vajalik personal jääb üldse leidmata.

17:12 Aseesimees Siim Kallas

Liina Kersna, palun!

17:12 Liina Kersna

Suur tänu, austatud eesistuja! Hea minister! Me paar aastat tagasi menetlesime siin Riigikogus asendushooldust käsitlevaid seadusemuudatusi, millega me andsime suure vastutuse asendushooldusteenuse korraldamisel kohalikule omavalitsusele. Ma mäletan selle eelnõu menetlemisest, et üleval oli kaks probleemi. Esiteks see, kas kohalikud omavalitsused on valmis selle vastutuse võtma oma õlgadele, ja teiseks asendushooldustöötajate kvalifikatsiooninõuded. Nüüd me oleme lugenud ajakirjandusest, et miljonid eurod on jäänud kohalikel omavalitsustel kasutamata asendushooldusel olevate laste heaks, kuigi tõesti, nii nagu kolleeg ka ütles, tegemist on tihtipeale traumeeritud lastega ja teenuseid, mida neile pakkuda, on palju. Millised on teie plaanid, kuidas kohalikke omavalitsusi rohkem motiveerida seda raha abivajajate heaks kasutama?

17:13 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Suur tänu! Taas väga oluline küsimus. Täna oli just hommikul nõupidamine omavalitsuste esindajatega, neid oli suurusjärgus seitse laua taga. Loodan, et ma kellelegi liiga ei tee, osa ei jõudnud tulla. Lisaks olid seal linnade ja valdade liidu, Sotsiaalkindlustusameti, Rahandusministeeriumi, rahvastikuministri esindajad ja loomulikult Sotsiaalministeeriumi esindajad. Arutasime tõesti, miks me oleme sellises olukorras, et nüüdseks juba üle kahe aasta tagasi üleantud teenuse käivitumine pole tegelikult oodatud määral õnnestunud. Üks siht, mis toona oli ja mida, ma arvan, jagab ka parlamendi enamus, oli see, et oleks rohkem lapsi, kes saavad kasvada hooldusperes, sisuliselt peres, ehk kasvada reaalselt perekeskkonnas, ja väheneks nende laste hulk, kes peavad kasvama – n-ö vana sõna kasutades, rahvakeeli öeldes – lastekodus, tänapäeva mõttes asendus- või perekodus. Aga kahjuks me näeme, et seda eesmärki pole kahe aasta jooksul eriti suudetud saavutada. Tõsi on see, et hoolduspere leidmine, selle vastutuse võtmine ongi arusaadavalt väga keeruline, aga siin on kindlasti küsimus ka selles, mis on omavalitsuse toetus, mis on need meetmed. Selge see, kui vaadata tänast praktikat üle riigi, siis me näeme, et üle 50 omavalitsuse on jätnud vähemalt 10% või enam nendest vahenditest kasutamata. Me teame ka seda, et üldlevinud praktika kahjuks on sotsiaalhoolekande seaduses toodud miinimummäärasid laste ja perede toetamisel tõlgendada n-ö normina ehk see 240 eurot, mis on ette nähtud lapsega seotud kuludeks, on ka keskmine summa, mida tegelikult riigis makstakse. On omavalitsusi, kes maksavad rohkem, aga enamik on võtnud selle 240 eurot otseselt üle, kuigi see on miinimum. Täpselt samamoodi on ka vanemate konkreetse toetuse või vanemapalgaga – oleneb, kuidas keegi seda on vormistanud – neljandiku miinimumpalga ulatuses, see on samuti kahjuks jäänud n-ö standardiks või normiks, kuigi ka see oli mõeldud miinimumina. Tegelikult tuleks lähtuda konkreetse lapse hooldusvajadusest nii perevanema toetamisel kui ka lapsega seotud kulude katmisel. Loomulikult on lisaks võimalik omavalitsusel panustada erinevate teenuste ja tegevustega, on see siis psühholoogi- või psühhiaatriteenus, on need tugiteenused või on see ka ennetusvaldkonda panustamine. Seda on jõudumööda tehtud. Aga ka tänane ümarlaud näitas, et omavalitsused ise olid üsnagi valmis tunnistama, et pole täiel määral tähelepanu jõutud sinna suunata, kuna tulenevalt ka võib-olla haldusreformist on mitmel pool nende teenuste maht, mida omavalitsused pakuvad, kasvanud ja konkreetne teenus on võib-olla jäänud piisava tähelepanuta. Loodame väga, et see olukord muutub. Sotsiaalkindlustusamet juba toona tegi konkreetse juhendi omavalitsustele, kuidas seda teenust võiks pakkuda, millised on teenused, mida katta, millised on kulud, mida katta. Väga selgelt oli ära toodud, et seaduses toodud miinimum on miinimum, see ei ole mõeldud n-ö standardina, vaid omavalitsusel tuleks teha kaalutlusotsus, mis on põhjendatud ja mis mitte. Nüüd, tulenevalt tänasest ümarlauast me saadame omavalitsustele oma kokkuvõtte või juhendi. No ei teagi, kas juhendi, aga suunised, kuidas me näeme, mis teenuseid võiks veel pakkuda, milliseid võimalusi on omavalitsusel raha kasutamisel, et see jõuaks sihtrühmani. Samuti, nagu ma korra viitasin, tõenäoliselt tuleb pidada debatt sel teemal, kas meil tuleks ka seaduse tasandil üht-teist muuta. Lihtne näide: see 240 on seaduses täna numbrina. Ma arvan, et see on juba põhimõtteliselt seadusloome mõttes halb praktika, sest fikseerime ühe konkreetse summa, 240, ja siis oleme kümne aasta pärast olukorras, kus see 240 eurot ei maksa enam mitte midagi. Igal juhul tuleb seda summat hakata järk-järgult muutma. Oleks naljakas, kui me iga aasta, vabandust väljenduse pärast, hakkaksime seadust muutma selleks, et ühte summat suurendada. See tuleks kas indekseerida või viia näiteks ministri määruse tasandile, mis annaks võimaluse seda paindlikumalt tõsta. Teine asi on vanemate toetuse pool, see, kas neljandik miinimumpalgast ühe lapse

kohta on piisav või mitte. Mulle isiklikult tundub, et neid mõlemat summat võiks ühest küljest tõsta ja teiseks võiks tõesti pakkuda täiendavaid teenuseid ja pakkuda omavalitsustele välja tugimeetmeid, mida nad võiksid kasutada.
Esimese aasta kohta võisime öelda, et oli sisseelamise aasta, jääk oli suuruses 1,8 miljonit ehk umbes 10% vahenditest. Aga ma näen, et teisel aastal on see trend kahjuks pigem kasvav, ja võib öelda, et omavalitsused suuri järeldusi ei ole esimese aasta ülejäägist teinud. Loomulikult on mõistlik nüüd arutada, kas peaks seadusandlikult sekkuma või piisaks juhenditest, et me ei oleks olukorras, kus näiteks 2021. aasta alguses, vaadates 2020. aasta kulusid, näeksime, et jääk on veelgi suurenenud. See ei ole ju kaugeltki riigi ega omavalitsuste vaates eesmärk. Siht on see, et see raha võimalikult suurel määral jõuaks abivajavate perede ja laste kätte, keda Eesti riigis on suurusjärgus 1000. See on kahetsusväärselt suur number. Seda ülejääki võiks olla mõni üksik protsent või nii, aga mitte 20% üle riigi.

17:18 Aseesimees Siim Kallas
Urve Tiidus, palun!

17:18 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister, selle seadusega muudetakse ka tööturuteenuste ja -toetuste seadust. See tähendab, et luuakse e-töötukassa võimalus. Ma tsiteerin seletuskirja, kus öeldakse, et 2020. aasta lõpuks võtab töötukassa kasutusele ka andmeanalüüsil põhineva otsustustoe mudeli, mis aitab nõustajal täpsemalt hinnata tööotsija pikaajaliseks töötuks jäämise riski ja selgitada välja … Ma lõpuni ei loe. Me teame, et suure hulga andmete põhjal otsuste tegemisel kasutatakse algoritme ja tehisintellekti, see on paljudes maades juba täiesti praktiseeritav asi. Kas e-töötukassa oma andmeanalüüsi juures võiks ka kasutada mingeid algoritme või mis plaanid teil on?

17:19 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Tänan küsimuse eest! See on teema, mida me oleme arutanud töötukassa nõukogus paaril korral. Oleme ausad, see on jälle äärmiselt tundlik küsimus. Kui töötukassa määratleb töökorralduslikult ära inimese võimaluse jääda pikaajalisse töötusriski või midagi muud, siis kuidas sa seda inimesele ütled. See on esimene küsimus. Inimese tööotsimise motivatsioonile võib mõjuda väga pärssivalt, kui talle antakse mingisugune hinnang, mis tugineb algoritmile või millelegi muule. Selles olukorras võime saavutada isetäituva ennustuse. Aga põhimõte, et kasutada erinevaid masinõppevorme või ka algoritme, on kindlasti õige. Ma arvan, selles suunas töötukassa ka liigub. Tihtipeale on andmete läbitöötamise vajadus suur. Me näeme, et teatud seosed on väga selged, on see siis haridusest tulenev, keeleoskusest, varasemast töökogemusest või tegelikult ka töötu oleku perioodist tulenev, samuti võimalikest tervisemuredest tulenev tõenäosus tööd leida või tõenäosus seda mitte nii kergesti leida. Jah, neid andmeid võiks töötada senisest suuremal määral läbi arvuti abil ja inimene saaks ettetäidetud hinnangu, mida tal on võimalik omakorda täiendada ja mille põhjal on võimalik pakkuda kliendile parimat nõu ja teenust. Aga selle üle me oleme töötukassa nõukogus tõesti vaielnud, kuidas täpselt seda kõike kliendile ehk antud juhul töötule või ka töötusriskis olevale inimesele veenvalt esitada, et see omakorda ei mõjuks töö otsimisele pärssivalt või ei tekitaks olukorda, kus inimene tunneb, et riik on talle öelnud, et tal töö leidmise võimalust nagunii ei ole.

17:20 Aseesimees Siim Kallas
Aivar Kokk, palun teine küsimus!

17:20 Aivar Kokk
Hea juhataja! Austatud minister! 1. jaanuarist peavad olema kuue lapsega pered, ei tohi suuremad olla. Ehk igast kolmest perest, mis oli detsembris, peab tekkima nüüd neli peret. Küsimus on lihtne: kas meil on see neljas lisapere igal pool olemas ja ongi 1. jaanuarist kuus last igas peres? Teine küsimus selle juurde. Me räägime, et me tahame lastekodulapsi võimaluse korral peredesse saata. Siis jääb sellel lastekoduperel, kuhu jääb kuue asemel viis last, kohe üks pearaha puudu. Kas on ka seda arutatud, kuidas kompenseeritakse see sellele tublile perele, kes on suutnud oma lapse päris peresse saata, et ta ei saaks vastu pükse sellega, et ta kaotab ju pearaha?

17:21 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Selles mõttes päris nii ei ole, et üle Eesti oleks kõik pered seni olnud kaheksaliikmelised. Eks see sõltub omavalitsusest, sõltub piirkonnast. On olnud peresid, kus oli enne alla kuue lapse ning kus on kuus last, ja on ka täna neid, kus on üle kuue lapse. Tegelikult on kokkulepe olnud, et me tulenevalt seaduseelnõu muutmise kavatsusest suhtume paindlikult võimalikesse ümberkorraldustesse. Kahjuks olen ka ise külastanud asutust, kus öeldakse, et aga meil ongi kuus last ühest perest ja on teada, et seitsmes on tulemas, et mis me siis seitsmendaga teeme. Kahjuks neid näiteid on. Loomulikult, meie esimene eelistus ja eesmärk on, et lapsed veedaksid asendus- ja perekodus võimalikult vähe aega ning leiaksid kas tee tagasi oma pärisvanemate juurde, päriskoju, pärisperre või siis saaksid elada hooldusperes. Aga kahjuks see alati ei realiseeru. Teenusepakkujate motivatsioon toetada lapsi siiski koju saamisel, ma arvan, kindlasti on oluline juba väärtuspõhiselt ja missioonitundest lähtuvalt, ei vaadata mitte ainult majanduslikke argumente.
Aga loomulikult lähtub ka rahastusmudel laste arvust peres. Puhtteoreetiliselt: kui meil poleks see probleem ning asendus- ja perekodu vajavate laste arv nii suur, siis see võiks olla suurem väljakutse, aga hetkeseisuga pigem laste arvu väga kiiret langust ehk perekodudesse minekut me ei tähelda. Ma nüüd peast öeldes võib-olla eksin numbritega, aga ma ütlen, et suurusjärgus 130 last elab hooldusperes, ülejäänud üle 800 on institutsionaalsel teenusel ja umbes 80 on neid, kes on järelhooldusel. Suurusjärgud on sellised. Ma võisin peast öeldes natuke eksida.

17:23 Aseesimees Siim Kallas
Helmen Kütt, palun!

17:23 Helmen Kütt
Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Kui te sellele küsimusele vastata ei oska, siis ma olen rahul, kui te saadate e-kirja. Aga küsin ma ikka, sest mind see huvitab. Kui sihtotstarbelist raha, nagu on toimetulekutoetus, eraldatakse kohalikele omavalitsustele, siis ministeeriumil on pidev ülevaade, lausa kuu täpsusega, kui palju sellest rahast on kasutatud. Te juba tõite siin näite, et aasta lõpu jääk asendushooldusel olevate laste korral oli ministeeriumile teada. Kas on arvutisüsteemi järgi võimalik näha omavalitsuses raha kasutamist, näiteks poole aasta pealt, ja siis juba kohe asuda tegutsema ja võib-olla siis omavalitsusi ka toetada, et kas Sotsiaalkindlustusamet või ministeerium läheb appi või kohalike omavalitsuste liidu kaudu? Miks me ootame aasta lõpuni ja siis alles avastame selle? Kas on selline võimalus või seda ei ole?

17:24 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Tegelikult teatud määral seda ka tehakse. Tehakse niimoodi, et konkreetse asendus- ja järelhooldusteenuse puhul makstakse kõigepealt välja aasta alguses 90% vahenditest ja 10% vahenditest makstakse aasta keskel tulenevalt laste arvu muutusest omavalitsuses. Kui näiteks mõnes omavalitsuses on laste arv kasvanud, siis see saab raha juurde ja teised saavad selle võrra vähem. Päris ühekaupa individuaalanalüüsi, kuidas ühel või teisel omavalitsusel on läinud protsendiga, nii põhjalikult minu teada ei tehta. Teoreetiliselt see võimalus oleks, aga praktikas muudab selle keeruliseks see, et eri teenuste arved ja muud kulud ei pruugi kõik tulla nii täpselt. Tegelikult me saame üldpildi kätte alles jaanuari lõpuks või veebruari alguseks näiteks eelmise aasta kohta. See tähendab seda, et aasta keskel hinnanguid andes on raske otsustada. Võib-olla konkreetses omavalitsuses on väga vähe neid lapsi ja peresid ning on plaanitud väga suured tegevused sügiseks, mis tegelikult võib lõppeda hoopiski eelarve puudujäägiga. On ka neid omavalitsusi, kus on puudujääk siin teenusereal. Aga ma olen nõus, et vaadates seda kahe aasta praktikat, tuleb ilmselt riigil ja Sotsiaalkindlustusametil hakata mõnevõrra aktiivsemalt monitoorima seda olukorda, et tõesti ei oleks ma siin aasta aja pärast teie ees ega ütleks, et kahjuks läks kolmandat aastat järjest nii, nagu läks.

17:25 Aseesimees Siim Kallas
Liina Kersna, teine küsimus, palun!

17:25 Liina Kersna

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud minister! Nagu ma aru saan, siis need arutelud on veel ees, kuidas paremini kohalikke omavalitsusi motiveerida neid miljoneid kasutama asendushoolduslaste heaks. Aga te ju viitasite sellele, et te olete saatnud kohalikele omavalitsustele kirja, kus on sees loetelu teenustest, mida võiks pakkuda asendushooldusel olevatele lastele. Millised need teenused on? Mida ministeerium soovitab pakkuda?

17:26 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Täpsustan, et täna oli nõupidamine sel teemal ja selle nõupidamise tulemusena me saadame kirja. Ehk praegu oli tõesti suurusjärgus seitse omavalitsust meil laua taga ja lisaks siis, nagu öeldud, mõned riigiasutused. 79 omavalitsust on Eestis teatavasti. Me teeme sellest nõupidamisest väikese ülevaate, pluss võimalikud seaduse muutmise ettepanekud, juhul kui me nendega välja tuleme. Mul on plaanis täiendavalt kohtuda hooldusperede esindajatega sel teemal. Oleme ka varem kohtunud, toona heideti ette väga palju just bürokraatia poolt, aruandluse poolt, kulude tõendamiskohustuse poolt, aga see erineb omavalitsuseti väga tugevasti.
Mis puudutab neid võimalikke teenuseid, siis üks on ka ennetusplokk, perekonda toetavad teenused juba enne, eos, et laps ei satuks nendele teenustele. Teine plokk on kindlasti psühhiaatriteenus, psühholoogiteenus, erinevad tugiteenused, mida laps võib vajada, sõltumata sellest, kas ta kasvab asenduskodus, perekodus või hooldusperes. Kindlasti on teenusevajadusi sõltuvalt lapse konkreetsetest unikaalsetest vajadustest rohkem, on see siis logopeediteenuse vajadus või on mis tahes muu, näiteks keeleõppe vajadus, mis võib olla konkreetsel lapsel konkreetses piirkonnas. Eri piirkondades on lastel ka kahjuks üsna tõsiseid tervisemuresid ja puude määramisi, mis paratamatult võib tähendada lisakulutusi nii sellele perele kui ka lapsele endale nii noorena kui ka tulevikus. Ka siin võiks senisest enam omavalitsus toetada.
Sellise loetelu me teeme. Ettepanek just seadusesse, ma arvan, seda viia ei ole mõttekas, pigem peaks olema see juhendi tasandil. Teatud määral neid juhendeid on Sotsiaalkindlustusamet andnud, aga tundub, et see vajab mõnevõrra konkretiseerimist. Ka Sotsiaalkindlustusamet ütles, et väga tihti omavalitsustega suheldes tuleb omavalitsustelt mõnevõrra nagu üllatuslikku tagasisidet, et ühte või teist teenust nad on seni oma eelarvest rahastanud, aga oleks võinud rahastada ka riigi antud raha toel ja tegelikult pakkuda seda teenust senisest suuremas mahus, ühtlasi kulutades paremini asendus- ja järelhoolduse jaoks mõeldud vahendite summat. See näitab, et ilmselt see infopilt ei ole alati omavalitsustes – 79 omavalitsuses – ühetaoline ning selliste meeldetuletuste ja ka näidete toomine riigi poolt on põhjendatud.

17:28 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Rohkem küsimusi teile ei ole. Ma palun kaasettekandjaks sotsiaalkomisjoni liikme Signe Riisalo.

17:28 Signe Riisalo

Hea juhataja! Head kolleegid! Tänan sotsiaalministrit põhjaliku ettekande eest. Tore, et te tema käest palju küsimusi küsite, olen valmis ise ka vastama, aga selle võrra äkki tuleb mul vähem pingutada. Sotsiaalkomisjon 17. veebruaril arutas kõne all olevat eelnõu numbriga 146, mis muudab lisaks sotsiaalhoolekande seadusele puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadust, riigilõivuseadust ning tööturuteenuste ja -toetuste seadust. Eelnõu arutelule olid komisjoni kutsutud lisaks sotsiaalministrile, kes tegi eelnõu tutvustuse, ministri nõunik ja kaks ministeeriumi õigusnõunikku.
Kuus peamist küsimust, mis komisjoni arutelul tähelepanu said, olid järgmised. Kõigepealt tõstatasid komisjoni liikmed teema, et erihoolekandeteenuse puhul antakse töötajatele üleminekuaeg enda koolitamiseks ja ettevalmistamiseks, aga sarnast üleminekuperioodi ei ole üldhooldusteenuse puhul, mis on kohaliku omavalitsuse korraldatav teenus, vastupidi erihoolekandeteenusele, mis on riigi korraldatud ja rahastatud teenus. Kas see on võrdne kohtlemine? Samal ajal käsitleti ka tõepoolest sotsiaalhoolekandes üha kroonilisemaks muutuvat probleemi, kust leida töötajaid, kes oleksid nii isikuomadustelt sobivad kui ka oma oskuste poolest pädevad kliente abistama. Minister selgitas, et tõepoolest, üldhooldekodude tegevus on mõnevõrra teiselaadiline, seal on tööl mitmeid erinevaid ameteid pidavaid inimesi ja seda tööd on võimalik seal korraldada. Seda enam, et üldhooldekoduteenuse korral, mis on kohaliku omavalitsuse korraldatav, ei ole ka kliendi ja töötajate

proportsioone seadusega ette määratud, vabadus töö korraldamisel on suurem, vastupidi erihoolekandeteenusele, mille puhul riik annab ka seadusest tulenevalt selged proportsioonid, mitu töötajat ühe inimese kohta on vaja. Tõsi ta on, et erihoolekandes on tegemist inimestega, kes võivad olla väga keerukad oma käitumiselt, ja nendega toimetulemine nõuab erioskusi. See võib olla ka riskikohtade tekkimise põhjus, kui inimeste ettevalmistus on ebapiisav.
Teise küsimusena märkis komisjoni juht ära, et puude raskusastme tuvastamisel laste puhul on hea ja mõistlik lähtuda sellest, et kui tegemist on püsiva või progresseeruva terviseseisundiga, ei ole tarvidust iga kolme aasta tagant, nagu seadus praegu ette näeb, lapse puuet tuvastamas käia. Küll aga tõusetus küsimus, et ega ei teki olukorda, kus lapse olukorra halvenemise korral raskemat puudeastet määramata ei jäeta. Selgitus oli see, et täna on pigem murekoht see, et vanemad on kohustatud iga kolme aasta tagant pöörduma Sotsiaalkindlustusameti poole, et tuvastada lapse puude raskusaste, et see üleüldse säiliks, ja tegelikult on see ebamõistlik nii lapse, tema vanemate või eestkostjate kui ka Sotsiaalkindlustusameti juures töötavate ekspertarstide suhtes, tekitades ebamõistlikku halduskoormust. Teadupärast on lastel puude raskusastme tuvastamise periood kolm aastat lühem kui täisealistel, kelle puhul on ette nähtud viis aastat. Praktikas teame ka seda, et laste vanemad ja eestkostjad on väga motiveeritud lapse olukorra halvenemise korral puude raskusastet uuesti tuvastama tulema. Alates k.a 1. jaanuarist on seda motivatsiooni oluliselt suurendanud ka muutunud puudega inimeste toetusi käsitleva seaduse muudatus, mis väga olulisel määral tõstab puudega laste igakuist toetust. Küsimus oli, kas Sotsiaalkindlustusamet saab tulla automaatselt hindama, kui ta saab informatsiooni lapse puude raskusastme kohta. Tegelikult see võimalik ei ole, sest puude raskusastme tuvastamiseks peab lapse seaduslik esindaja, kelleks enamasti on tema vanem või üks vanematest, tegema taotluse ja pöörduma Sotsiaalkindlustusameti poole. Küll aga on Sotsiaalkindlustusamet kindlasti iga päevaga enam proaktiivne ja teate saamise korral võetakse ühendust lapse vanematega.
Kolmas teema, mida komisjonis käsitleti, oli seotud esmaste psühhooside puhul inimestel mitte puude raskusastme määramisega, vaid neile rehabilitatsiooniteenuse võimaldamisega. Siin oli komisjoni liikmel küsimus tulenevalt seletuskirjast ja meile esitatud eelnõu tutvustusest, et kas tegemist on ainult skisofreenia diagnoosiga inimestega. Vastuseks saime, et skisofreenia on toodud illustreerivalt näitena, kuivõrd sarnane pilootprojekt Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas viidi läbi aastatel 2016–2018 ja selle kohta on riigil väga täpsed andmed. Seetõttu oli see illustreeriv näide tutvustuse juures.
Neljas teema oli komisjoni liikme üles tõstetud piirmäärade teema, neli ja kuus last, et nähakse ette neli last hooldusperes ja kuus asenduskodus või perekodus. Eelnõu lubab nüüd tõsta seda arvu juhul, kui see on laste huvides. Eeskätt on silmas peetud olukorda, kus tegemist on ühes peres varem kasvanud õdede-vendadega, kelle lahutamine on ilmselgelt laste huvide vastu. Kuigi seda komisjonis ei öeldud, tahan ma siinkohal täpsustada, et ka kehtiv seadus võimaldab seda. Nende laste, keda soovitakse teenusele paigutada, ja nende laste, kes juba on teenusel, eestkostjad peavad selleks nõusoleku andma, selline piirmäärast rohkemate laste arvu võimalus on seaduses olemas. Praegune seadus karmistab seda olukorda ehk ei piisa ainult kõikide laste eestkostjatest, vaid on tarvis ka Sotsiaalkindlustusameti teavitust ja nõusolekut. Riik on võtnud jõulisema positsiooni ja Sotsiaalkindlustusameti kaudu tsentraalselt kontrollib, et need paigutused oleksid lapse huvidest lähtuvalt tehtud. Täpsustav küsimus oli selle kohta, et kui lapsi paigutatakse ühte asenduskodu või hooldus pere perre rohkem, kas siis ka teenuseosutaja saab rohkem rahalist ressurssi. Vastus ministeeriumi esindajatelt oli jaatav, sest tõepoolest, lepingud tehakse lapsepõhiselt ja iga lapsega kaasneb täiendav summa. Hooldusperede puhul tähendab see vähemalt 240 eurot igas kuus ühe lapse kohta tema isiklikeks kulutusteks, ja veerand Vabariigi Valitsuse kehtestatud alampalgast on see, mis hooldusperele läheb tema tegevuse toetamiseks ühe lapse kohta.
Kuues teema oli juba sotsiaalministri puudutatud seaduse jõustumise küsimus. Tõepoolest, komisjon ilmselt peab seda korrigeerima, kõik jõustumisajad ei ole realiseeritavad, aga seda komisjon arutab.
Samuti oli kõne all sellesse eelnõusse otseselt mittepuutuv teema, aga sotsiaalminister härra Tanel Kiik puudutas komisjonis nende laste küsimust, kellel on fenüülketonuuria probleem ja kelle jaoks on hädavajalik leida täiendavaid ressursse pere koormuse vähendamiseks olukorras, kus selline diagnoos ei ole põhjendatult puude raskusastme määramise aluseks, et ka nende laste perede materiaalset toimetulekut ja nende laste vajadusi paremini käsitleda. Need vaidlused ja arutelud on enne teist lugemist siin suures saalis meil veel ees.
Toetan kahe käega ka seda ministri ettepanekut, mida ta täna puldist ütles, mis puudutab asendushoolduse ja järelhoolduse rahastamise probleemide ringi ehk kohalike omavalitsuste

haldussuutlikkust ja teadlikkust. Ma rõhutan, need lapsed on kohaliku omavalitsuse eestkostel. Kohaliku omavalitsuse töötajad on ainukesed inimesed siin maailmas, kes nii nagu meie seisame oma laste eest vanematena, [peavad seisma nende laste eest]. Nad peavad tegema mõistlikke ja tarku valikuid nende summade ulatuses, mida riik on neile andnud. Seda nad kahjuks teinud ei ole.
Nüüd siis komisjoni otsuste juurde, mis olid konsensuslikud. Komisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Komisjon otsustas määrata ettekandjaks teie ees kõneleja ja anda kümme tööpäeva muudatusettepanekute tegemise ajaks. Aitäh!

17:40 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Riigikogu liikmetel küsimusi teile ei ole. Veel kord aitäh ettekande eest! Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Helmen Kütt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun! Kaheksa minutit kokku.

17:40 Helmen Kütt

Austatud eesistuja, lugupeetud ametikaaslased ja sotsiaalminister! Täna esimesel lugemisel olev valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse, riigilõivuseaduse ning tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu 146 kohta võib öelda nii mõndagi head, aga peale selle on tal ka mõningad vead. Just viimastel ma oma kõnes peatun. Võiks ju öelda, et see on järjekordne kobarseadus, millele erihoolekande osa on ilmselt viimasena külge keevitatud. Kuid samas on erihoolekannet puudutav selle eelnõu kõige problemaatilisem osa. Selle eelnõu kohaselt on soov viia erihoolekandeteenuste osutamiseks kehtestatud n-ö miinimumnõuded seadusest välja ministri otsustusalasse. Seda põhjendatakse paindlikkusega, aga halbade asjade kokkulangemisel võib see lõppeda ebakvaliteetse, mõnikord inimesele ohtliku teenuse osutamisega asutuses. Seletuskirja juures olevast tabelist võtan tsiteerida Eesti Psühhiaatrite Seltsi arvamust: "Tegemist on eriteadmisi ja -oskusi nõudva ametikohaga. (Seda siis erihoolekandes. – H. K.) Kliendid on erivajadustega. Tegevus-juhendajana ei saa asuda tööle isik, kes pole saanud mingisugustki ettevalmistust vastava teenuse osutamiseks. Ettevalmistuseta tööle asuval tegevusjuhendajal on suurem risk läbipõlemiseks ja töötamisest loobumiseks. Kaadri voolavusest tulenevalt jõuab nii mõnigi tegevusjuhendaja enne lõpetada töötamise tegevusjuhendajana, kui saab alustada õpinguid kava kohasel koolitusel. Ilma erialase ettevalmistuseta ei ole võimalik osutada teenust kvaliteetselt, kliendi huve kahjustamata ja ennast säästes."
Kui me seaduse tasemel paneme kohalikele omavalitsustele erinevate teenuste [puhul kohustuse], nagu on üldhooldekodus töötavate inimeste, aga ka lastekaitsjate ja teiste sotsiaalvaldkonnas töötajate nõuded haridusele, ja seda ikka selleks, et tagada teenuse kvaliteet, siis riik astub siin sammu tagasi nende teenuste puhul, mida ta ise pakub. Riik peaks olema siin eeskuju näitaja, eeskäija.
Olen suhelnud erihoolekande valdkonda väga hästi tundvate inimestega. Näitena toon siin hooldajate liidu juhatuse liikme Tiina Kangro. Mulle on ka mitmed inimesed ehk lähedased, kelle lapsed, täiskasvanud lapsed viibivad juba erihoolekandeteenusel, helistanud ja kirjutanud. Nad on mures teenuse kvaliteedi pärast. Need inimesed on toonud välja probleemid, mis võivad teenust saavatele inimestele tõsiseks ohuks saada. Toon mõne näite ohu kohta. Ohtlik teema on soov ühe tegevusjuhendaja asemel rakendada tööle hooldustöötaja. Sellist lõdvendust ei saa teha kõikide erihoolekande sihtgruppide puhul. Mõeldav oleks see vaid liitpuudega hooldust vajajate puhul (lamajad, liikumatud teenuse saajad). Teatavasti on neid tänapäeval asutustes aga väga vähe, neid hooldavad kodus vanemad, sest asutustes puudub tihti nende jaoks sobiv keskkond ja sageli neid teenusele lihtsalt ka ei võeta. Tegelikult on siin väga suur lahendust vajav probleem juba täna – teenuskohtade puudus.
Kui me räägime muudest sihtrühmadest, näiteks intellektipuudega inimesed, autistid, psüühikahäiretega inimesed, psüühiliste haigustega inimesed, kes on hoolekandeteenusel, siis isegi kui hooldustöötaja on kutsega, ei ole tal ettevalmistust teha nendega tegevusjuhendaja tööd, mida nad vajavad normaalse teenuse saamiseks. Vähegi keerulisematel juhtudel – kodust tulevad tihti ka raskemad sihtgrupid teenust saama – ei piisa isegi paraku tänastest miinimumnõuetest, milline on tegevusjuhendajate suhtarv teenusesaaja kohta. Kui tegevusjuhendajate arvu veel vähendada, muudab see olulise teenuse mõtet.
See ei ole põhjus, et ei leita personali. Kuidas siis väiksed erategijad leiavad? See on lihtsalt üks toodud põhjus. Aga ka omavalitsustel on üldhooldekodudes tihti töötajatest puudus. Kui üldhooldekodude juhtide organisatsioon pöördus kevadel sotsiaalkomisjoni ja ministeeriumi poole, et kaalutaks

haridusnõude kehtestamise pikendamist teatud ajaks, siis sellest loobuti. Ma väidan, et omavalitsused ja väga raske teenus, mida pakub riik, erihoolekanne, on erinevalt koheldud.
Sotsiaalhoolekande seaduses on miinimumnõuded. Need peaksid seaduse tasandil igatahes jääma. Miinimumnõuded seaduses ei sega ju paindlikkust. Seletuskirja leheküljel 12 selgitab Sotsiaalministeerium ise: "... esialgu suuri muudatusi teenusenõuetes ei kaasne, kuid muudatused on lähiaastatel plaanis. Muudatuste lähteandmed saadakse SKA isikukeskse teenusmudeli katsetamise tulemusest." Kas poleks mitte mõistlik oodata tulemused ära, mitte hakata ennatlikult muutma seadust, kui me veel ei tea selle uue suurepärase mudeli tulemusi?
Lõpetuseks teema, mis vajab erihoolekandeteenuse puhul käsitlemist ja millest räägiti eelmise Riigikogu koosseisu ja eelmise seadusemuudatuse raames: vaja on paindlikumat lahendust inimestele, kes soovivad olla teenuselt eemal rohkem kui kaks kuud, nagu praegu seadus seda võimaldab. Kui normaalne perekond annab oma lapse teenusele (kogukonnas elamine, ööpäevaringne teenus vms), siis on normaalne, et ta võib soovida võtta oma lähedase teenuselt ära jõuluvaheajaks, suveperioodiks. See on ju hea, sest inimesel säilib side oma perega. See aeg võib olla pikem kui kaks kuud. Me ei ela enam ajal, kui erihoolekandesse tulid inimesed lastekodust ja – just eelnev teema, mida ka see seadus puudutas – asenduskodust. Siin on vaja kiiret lahendust. Kui praegu küsida Sotsiaalkindlustusameti vastust, siis see vastus on: katkestage teenus ja pange ennast uuesti järjekorda. See ei ole lahendus. Tänan!

17:47 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Rohkem läbirääkimistes osalemise soovi ei ole. Seega on läbirääkimised lõppenud. Meil on juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 146 esimene lugemine lõpetada. Muid ettepanekuid ei ole laekunud, seega on esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 11. märts kell 17.15.

---

7. 17:48 Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (127 SE) esimene lugemine

17:48 Aseesimees Siim Kallas
Võtame arutlusele seitsmenda päevakorrapunkti, see on Riigikogu liikmete Jevgeni Ossinovski, Helmen Küti ja Riina Sikkuti algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu numbriga 127. See on esimene lugemine ja ettekandja on Riigikogu liige Jevgeni Ossinovski.

17:48 Jevgeni Ossinovski
Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Pärast seda, kui eile teisel katsel apteegireformi tühistamine ebaõnnestus, on kohane tõepoolest arutada neid ettepanekuid, mis viivad edasi, mitte tagasi. Ja neid on mul täna au ka Riigikogule tutvustada. Need on kaks eelnõu, mis me oleme kolleegidega Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioonist Riigikogule esitanud.
Enne, kui ma konkreetse eelnõu, 127 SE juurde lähen, ütlen, et selleks, et selle eelnõu mõttest ja eesmärgist aru saada – eelnõu ise on lühike ja üsna lihtne –, on loomulikult oluline aru saada kontekstist, milles need konkreetsed ettepanekud tehtud on, ja mis probleemi me lahendame. Eestis on teadupärast ravimivaldkonna turu olukord optimaalsest kaugel – pehmelt öeldes. Eesti patsiendid, inimesed maksavad ravimite eest kaugelt liiga palju ja selle põhjuseks on valitsev turuolukord. Kui palju me juurde või ülemäära maksame, selle kohta on võimalik arvutusi teha erinevalt, aga üks kõige lihtsamaid viise, kuidas tuvastada seda, et ülemäärane maksmine toimub, on võrrelda – nii nagu Riigikontroll on teinud aastal 2013 ja uuesti minu palvel eelmise aasta detsembris – hindasid, mida hulgimüüjad võimaldavad jaeapteekidele, nende hindadega, millega hulgimüüjad müüvad haiglaapteekidele. Haiglaapteek ei ole mitte haiglas asuv apteek – ütlen seda teadmiseks nendele kolleegidele, kes selle valdkonnaga iga päev kokku ei puutu –, vaid apteek, mis varustab haigla osakondi ja jaemüüki praegu ei teosta. Sellest analüüsist ilmnes, et haiglaapteegid, kes saavad ravimeid hulgimüüjatelt hanke teel, mille korral eri hulgimüüjad pakuvad hankes oma hinda, saavad keskmiselt 10% või natukene rohkem soodsamalt ravimeid kui jaemüügiapteegid. Seda vaatamata sellele, et paljud haiglahanked on mahult väiksemad kui jaeapteegi kogu keti vajalik ravimimaht. Noh, võib tunduda, et näiteks 13% polegi nii väga suur vahe, aga kui vaadata selle tabeli sisu natukene põhjalikumalt, siis 100

kõige populaarsema ravimi puhul, mille müügimaht on kõige suurem, on hinnaerinevus haiglaapteekide ja jaeapteekide vahel 60%, *top* 10 ravimi puhul aga juba peaaegu 100%.
Loomulikult on teatud spetsiifika nii haiglate hankeloogikas kui ka jaeapteekide omas, aga tervikuna on see oluline ühel lihtsal põhjusel. Üldiselt Eestis on ravimituru korralduses üks fundamentaalne probleem: meil on küll mitu hulgimüüjat, aga konkurentsi hulgimüüjate vahel üldiselt ei ole. Konkurents ilmnebki sisuliselt ainult haiglate korraldatud hangete puhul, kus hulgimüüjad omavahel konkureerivad selle nimel, et haiglamahtu saada.
Miks ei toimu siis konkurentsi hulgimüügiturul? Margus Linnamäele ja tema vennale kuuluval hulgimüügifirmal on umbes 50% turuosa, Saksa emafirmale Phoenix kuuluval Tamrol on 25–28% turuosa, leedukate Baltfarmal on natukene alla 10%. Võiks öelda, et näete, kolm firmat on, seega olukord ei olegi nii paha. Probleem on selles, et need hulgimüügifirmad ei konkureeri omavahel sellepärast, et neil on oma apteegiketid ja nad müüvad oma ravimeid oma apteegikettidele. Ja apteekidel, kes nende omanduses on, ei ole vabadust hankida või osta ravimeid teistelt hulgimüüjatelt, nii et tekiks hulgimüüjate vahel konkurents. Nad peavad ostma oma omanikult sellistel tingimustel ja selliste hindadega, nagu omanik neile ütleb.
See, et hulgiturul on just nimelt konkurentsiprobleem, ei ole minu leiutis. See on asi, mis on olnud teada Eesti riigile pikki aastaid. Sellele on tähelepanu juhtinud Konkurentsiamet, Sotsiaalministeerium, Riigikohus, õiguskantsler. See probleem on üldteada. On küll mitu firmat, aga konkurentsi nende vahel ei ole ja see ei ole patsiendile optimaalne olukord.
Nüüd on küsimus, kuidas me siis tekitame seda konkurentsi hulgimüügiturul sellisel viisil, nagu see toimub näiteks haiglahangete puhul. Omal ajal sai tehtud see valik, et kui me eraldame hulgimüüjad jaemüügist ehk siis vabastame ketid hulgimüüjast, siis tekibki apteekidel jaemüügi tasandil võimalus erinevate hulgimüüjate vahel valida, mis tekitab ka konkurentsi. Nagu Riigikohus oma 2013. aasta otsuses ütles – seda ütleb selle otsuse punkt 110 –: ükski uus hulgimüüja ei saa turule tulles enam suureks kasvada, sest selleks, et olla edukas hulgimüüja, on sul vaja ka hulgiostjat. Aga kui sul hulgiostjat ei ole – hulgiostjad ehk siis apteegid kuuluvad valdavalt teistele hulgimüüjatele –, siis ei sul võimalik edu saavutada.
Apteegireformi aruteludes keskendutakse väga tihti sellele, miks me tegeleme jaeturuga, jaetasandiga, apteekide tasandiga olukorras, kus probleem on hulgiturul. Esmapilgul see tõesti tundub natukene imelik, miks see niimoodi on. Eilegi siin taas korrati seda väidet, et vaadake, inimesed on ju valdavalt apteegiteenusega rahul, 90+ protsenti inimestest arvab, et apteegiteenusel pole häda midagi. Ja apteegiteenusel iseendast ei olegi häda midagi, peale selle ühe väikse pisiasja, et hind on kõrge. Ja seda, et hind on kõrge, teavad patsiendid sama hästi kui meie siin.
Meie eripära on selles, et jaetasandi on konkurents Eestis väga tugev. Apteeke on väga palju ja nad kõik võitlevad meie eest, meie kui patsientide eest: tule siia, ma pakun sulle seda, siit saad veel suuremat soodustust! Aga see konkurents, mis on olemas jaeturul, ei muuda mitte mingil viisil olukorda hulgiturul, sealset konkurentsi.
Toon teile paralleeli mõneti teisest valdkonnast või õigemini mitte teisest valdkonnast, lihtsalt natukene teistsuguse paralleeli. Selleks, et lahendada mure hulgimüügi tasandil, et hulgimüügi konkurentsi elavdada, tuleb tegelikult lahendada ühte teist probleemi. Tuleb rakendada meetmeid mitte hulgimüügi tasandil, vaid tegelikult jaemüügi tasandil. See on kogu selle asja mõte. On olemas selline nähtus nagu fantoomvalu: mõned inimesed tunnevad pärast seda, kui neil on õnnetul kombel jäse amputeeritud, selles kohas, kus jäse kunagi oli, valu. Ja puhtemotsionaalse tunde pealt oleks suhteliselt loogiline hakata ravima seda jäset, aga tegelikult probleem on mujal. On tark siiski otsida põhjust, millest tuleneb see psühhiaatriline probleem, et fantoomvalu tekib. Just sellepärast ongi omal ajal apteegireformi seadusse vertikaalse integratsiooni keelamise sätted sisse kirjutatud: selleks, et apteekide lahutamisel hulgimüüjatest oleks võimalik tekitada nende vahel konkurentsi, mis tooks pikemas vaates ka hinna alla.
Nüüd lähen konkreetsemalt selle eelnõu juurde. See eelnõu on üle antud 19. detsembril aastal 2019 – see oli üks päev pärast seda, kui apteegiketid koos oma omanikega tegid Eesti rahvale toreda üllatuse ja panid apteegid kinni, et väljendada pahameelt Riigikogu sõnakuulmatuse puhul. Need ettepanekud tegelikult ei ole originaalsed, nagu te siit seletuskirjast võite lugeda, vaid põhinevad ühel Sotsiaalministeeriumi eelnõu projektil, mis Vabariigi Valitsuse tasemelt ei ole edasi liikunud, aga on valdkonnas pikemat aega arutelu all olnud. Kõige pikemat aega on arutelu all olnud haiglaapteekide õigus osta ravimeid mujalt kui Eestis registreeritud hulgimüüjatelt. Praeguse korra järgi saab Eestis nii haiglaapteek kui ka jaeapteek osta ravimeid ainult Eestis registreeritud hulgimüüjalt. Sellel on omad

põhjused, miks see nii on. Nüüd on nii Konkurentsiamet kui ka konkreetselt Põhja-Eesti Regionaalhaigla teinud ettepaneku, et haiglaapteekidel võiks olla õigus osta ravimeid ka välismaalt, mitte ainult Eestis registreeritud hulgimüüjalt. Sellel on kaks põhjust. Esimene põhjus puudutab, ütleme, vahetult meditsiini vajadusi. Nimelt vajavad haiglaapteegid teatud spetsiifilisemaid ravimeid, mida on väikestes kogustes suhteliselt ruttu vaja ja mille tarnimisel võivad olla ilmnenud teatud raskused, sest hulgimüüjad ei ole kas olnud huvitatud või võimelised piisavalt kiiresti neid ravimeid haiglatele hankima. Sellistel puhkudel oleks haiglaapteegil võimalik hankida ravim ise. Teine argument, millele juhib tähelepanu ka Konkurentsiamet, on see, et kogu umbes 500-miljonilisest ravimiturust, mis Eestis on, umbes 100 miljonit eurot ja natuke peale on maksnud haiglaapteekide ostetud ravimid. See on neljandik-viiendik turust. Ja kui sellel turuosal ehk haiglaapteekidel tekiks õigus osta mujalt kui Eestis registreeritud hulgimüüjatelt, siis see võiks motiveerida Eestis registreeritud hulgimüüjaid pakkuma paremaid hindu. See on esimene osa ja tõepoolest, see ettepanek, nagu ma ütlesin, pärineb Sotsiaalministeeriumist.
Teine pool – küll modifikatsiooniga – pärineb ka Sotsiaalministeeriumilt. Tegu on algatajate reaktsiooniga sellele massilise sulgemise aktsioonile. Nimelt: millisel viisil vältida seda, et ühiskond satub olukorda, kus mõni apteek või ravimi hulgimüüja või mõni muu selle valdkonna tegija järsku saab jälle pahaseks riigi peale, et riik ei võimalda tal piisavalt palju kasumit teenida või on mõni muu regulatsioon talle ebasobiv ja ta jätab meid pikemaks ajaks ravimitest ilma? Selleks on Sotsiaalministeeriumil ette valmistatud üks lahendus, mis võimaldaks haiglaapteegil teatud erandjuhtudel erandkorras väljastada ravimeid ka jaemüügi kaudu. Ehk siis: kui hulgimüüjad ise või nendega seotud apteegid teenust ei osuta, siis oleks riigil võimalik see teenus tagada haiglaapteekide kaudu. Me oleme seda ettepanekut natukene laiendanud või õigemini pakkunud kaalumiseks selle ettepaneku kerget laiendust, mis võimaldaks mõelda sellele, millisel viisil saaksid ka patsiendid rohkem osa soodsamast hinnast, mida haiglaapteegid ravimite puhul naudivad. Kui haiglaapteekidel tekiks võimalus jaemüüki natukene laiemalt kasutada – siiski piiratult, aga natukene laiemalt –, siis võib-olla oleks võimalik Eesti inimestel hinnavõitu terves süsteemis saada.
Seda eelnõu laias laastus kokku võtvalt on meie ettepanek ühelt poolt haiglaapteekide õiguste laiendamine ravimite sisseostul, selleks et tagada parem tarne. See on punkt üks. Teiseks me soovime vähendada Eesti hulgimüüjate jõudu turul, mis on väga kontsentreeritud ja mille konkurentsiolukord on teadaolevalt halb, nagu on öelnud ka Konkurentsiamet, ja teiselt poolt luua riigile hoova, et me ei satuks sellisesse olukorda, nagu me sattusime 18. detsembril. Mingi hulk füüsilisi või juriidilisi isikuid otsustas, et teate, meile ei meeldi see, mida parlament otsustas, ja sellepärast me hakkame tegelema rahva tervise hinnaga poliitilise väljapressimisega. Nagu me eile kuulsime, nii mõnigi inimene ütles, et tema saab seda tüüpi aktsioonidest aru. Aga selleks, et siiski oleks võimalik rakenduslikul tasemel seda tulevikus ära hoida või vähemasti pehmendada seda tüüpi väljapressimisaktsioonide mõju, me näeme eelnõus ette teatud pehmendusmehhanismid. Sellega ma sissejuhatuse ka lõpetan. Aitäh!

18:04 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh, hea ettekandja! Teile on ka küsimusi. Esimesena palun, Aivar Kokk!

18:04 Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kõigepealt ma tänan sisuka sissejuhatuse ja eelnõu tutvustuse eest, aga mul on ausalt öeldes kurb, et sina, endine minister, püüad pukis natukene valetada. See on nagu kurb. Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatakse ravimite juurdehindluse piirmäärad. Ravimi hinna moodustavad ravimitootja määratud hind pluss hulgimüügi juurdehindlus pluss apteegi juurdehindlus pluss käibemaks 9%. Mitte keegi ei saa iseseisvalt suvalise hinna määrata. Ja kui me räägime haiglatest, siis haiglate apteekidesse ostetakse ravimid riigihanke kaudu, mitte kuidagi teistmoodi, ja riigihanke puhul on tõenäosus, et 2–5% alla omahinna tehakse pakkumised. Viimase viie aasta hanked on kõik sellised. Kui keegi tahab ravimeid kuskilt väljast sisse osta, siis peab ta vastama Ravimiameti kehtestud nõuetele. Ka haigla võib täna osta, aga kui seda eelnõu arutasite, kas te saite ikka aru, et Ravimiamet on siiski vahel? Haigla ei saa otse mitte kuidagi sisse tuua ravimit mingis pakendis, kus ei ole eestikeelset juhendit, ja nii edasi.

18:05 Esimees Henn Põlluaas

Lugupeetud Riigikogu liige, ja teistelegi meenutuseks, et küsimuse lubatud pikkus on üks minut. Aga palun nüüd vastust!

18:06 Jevgeni Ossinovski

Ma tänan! Hea küsija, mul on rõõm näha, et te olete informeeritud, aga kahjuks ainult ühekülgselt. Ja valetamises süüdistamise puhul tasub olla ettevaatlikum, sest võib muutuda ise naeruväärseks. Tõepoolest, ravimite juurdehindlus on määratud Vabariigi Valitsuse määrusega – protsentides, sentides jne. Lõpphind kujuneb, kui lihtsalt kokku võtta, nii, et on ravimi sisseostuhind – hulgimüük ostab teatud hinnaga sisse ja paneb oma lubatud juurdehindluse protsendi otsa ning annab ravimi jaemüüki üle –, jaemüüja paneb oma lubatud protsendi juurde ja lisatakse veel käibemaks. Nii saadakse ravimi maksimaalne lubatud hind. Tõepoolest, teoorias nii on.
Aga praktikas on probleem milles? Eesti riigis puudub igasugune – vahest "igasugune" pole päris õige sõna, "piisav" on õigem – regulatiivne raamistik selleks, et kontrollida ... Kuulake, austatud küsija, ikka vastust ka! Meil puudub piisav regulatiivne raamistik, et kontrollida kõige olulisemat komponenti, milleks on sisseostuhind. Kui sisseostuhind on asi, mida riik ei kontrolli, kui ei kontrollita kogu selle protsentide lisamise võrrandi kõige esimest numbrit, siis on üsna ükskõik, mis need muud protsendid on. See on ju lihtne ja loogiline.
Mul on ees Sotsiaalministeeriumi iga-aastane kokkuvõte. Loen teile sellest kokkuvõttest – see on internetist kättesaadav, tasub süveneda – ühe tsitaadi: "Ravimiseaduses ega selle allaktides ei ole defineeritud "sisseostuhind" ega "pakend", millele ettevõtja võib juurdehindluse lisada ning mille kohta tuleb Sotsiaalministeeriumile andmeid edastada. Samuti ei ole ükski asutus volitatud teostama järelevalvet hulgimüügi sisseostuandmete õigsuse üle. Seetõttu puudub kindlus analüüsi aluseks olevate andmete kvaliteedis." See on üldine pilt.
Nüüd konkreetne näide, austatud küsija. Võtame sellise ravimi nagu Clexane – 40 mg, 0,4 ml, N10 süstal. Magnum Medical ostab selle sisse hinnaga 30 eurot ja 83 senti, Tamro ostab hinnaga 30 eurot ja 83 senti ehk siis sama hinnaga. Apteegis müüakse seda ravimit 27 euro ja 90 sendi eest. Justkui odavamalt, kui on sisseostuhind. Vaat kus imelik lugu, kuidas siis nii, tehakse heategevust või? Kui hakkad asja sügavamalt vaatama, siis selgub, et tegelikult need deklareeritud sisseostuhinnad, millele lisatakse neid protsente ja mida riigile ka raporteeritakse, arvutatakse kõik väga täpselt ja õigesti, seal ei ole mingi pettust. Suurematel hulgimüüjatel on kohustus raporteerida haigekassale sisseostuhinnad ja hulgimüügihinnad. Kui sa sinna natukene süvened, siis selgub, et neil on reaalsusega väga vähe pistmist. Mõtled, kuidas see võimalik on, ja siis selgub, et nad deklareerivad nn letihindu. Umbes nii nagu hotellis: kui avad hotelli kodulehe, siis on letihind, aga konkreetsele päevale liikudes selgub, et võib saada kaks korda odavamalt. Selgub, et ravimivaldkonnas on sarnane olukord. Üks austatud hulgimüüja esindaja, Tamro esindaja – ma ei leia tema tsitaati üles ja loodan, et ma väga meelevaldselt teda ei tsiteeri – ütles selle kohta, et see ongi väga peen tehnika. Et me alguses deklareerime ühte hinda, sellega müüme maha ja siis hiljem tasaarveldame, arvutame allahindlused, raha liigub tagantjärele siis hulgimüüjale tagasi. Nad justkui ostavad ühe hinnaga, tegelikult ostavad odavamalt, aga hiljem käib tasaarveldus. See tasaarveldus käib turunduslepingute järgi, kasutades kõiksugu erinevaid instrumente. Nii et rääkida sellest, et meil on hinnakontroll olemas, on põhimõtteliselt väär. Hinnakontroll on meil olemas ainult ühes lõigus, milleks on tõepoolest retseptiravimite lõplik väljamüügihind, sest haigekassa räägib selle tootjaga läbi. Mis toimub ajal, kui haigekassa räägib tootjaga läbi, liinis tootja–hulgimüüja, kui palju tootja ja hulgimüüja vahel omavahelisi diile kokku lepitakse, seda me ei tea. See pilt on meil suhteliselt, ütleme, läbipaistmatu.
Ühesõnaga, lisaks sellele, et meil ei ole hinnakontrolli, on meil tegelikult palju fundamentaalsem probleem: meil on meeletu informatsiooni asümmeetria. Tegelikult ei avalikkusel ega ka paraku suurel osal reguleerijatest ei ole sisulist faktilist teadmist, milliste hindadega ravimid tegelikult ostetakse. Millise hinnaga neid müüakse, seda me näeme, aga millise hinnaga neid ostetakse, seda me ei tea, ja ei teata seda ka teistes riikides, sest tegelikult kogu see äri kogu maailmas käib väga pimedas. Nii et ei maksa teisi inimesi valetamises süüdistada. Kui teil on sügavam huvi asja vastu, siis ma olen selle valdkonnaga tegelenud väga põhjalikult pikka aega ja olen valmis teile andma mõningaid materjale korralikuks tutvumiseks. See teema on väga keeruline, aga ei ole üle jõu käiv.

18:12 Esimees Henn Põlluaas

Oudekki Loone, palun!

18:12 Oudekki Loone
Aitäh selle väga huvitava ülevaate eest! See seaduseelnõu iseenesest tundub päris mõistlik olevat. Aga me oleme praegu sellises olukorras, kus viis aastat tagasi heaks kiidetud ja seadustatud apteegireform täielikult jõustub 1. aprillil. Sinna on veel väga vähe aega. Kas te ei ole mõelnud, et see oli võib-olla riigi õiguskindluse mõttes ja apteegisektori toimimise mõttes ehk natuke vale aeg see eelnõu sisse anda? Võib-olla laseks reformi ära jõustuda, vaataks, mis selle tagajärjed täpselt on, ja siis tuleks nende mõtete juurde tagasi? Kas te ei tunne, et see praegu tekitab natuke liiga palju segadust?

18:13 Jevgeni Ossinovski
Ma tänan küsimuse eest. Kuna need konkreetsed sätted, mis puudutavad haiglaapteeki, ei ole üldisema jaeapteekide korraldusega otseselt seotud, siis ma arvan, et selles kontekstis see väga palju segadust ei tekita. Võib-olla nii palju segadust tekitab, et korraga on menetluses mitu eelnõu, kindlasti see nõuab parlamendilt sügavamat süvenemist. Aga peab tunnistama, et üldiselt sellised põhimõttelised ravimituru korralduse küsimused jõuavad sisuliste põhjalike aruteludeni siin saalis üsna harva. Ja ma arvan, et see, et me lõpuks nüüd ikkagi teeme selle musta kasti nii lahti, kui me oskame teha, ja vaatame sinna prožektori valgel sisse, ei ole iseenesest halb asi.

18:14 Esimees Henn Põlluaas
Urmas Espenberg, palun!

18:14 Urmas Espenberg
Mulle ei meeldi, kui sotsid hakkavad rääkima konkurentsist. Ma lihtsalt ei usu neid. Aga olgu peale. Mul on selline konkreetne küsimus: kas need nn haiglaapteegid hakkavad tegelema ka jaemüügiga ja kui hakkavad, siis kas nad on kuidagi haiglavälised või asuvad haigla sees, näiteks keldris?

18:14 Jevgeni Ossinovski
Suur tänu! Meie eelnõu teine punkt ütleb järgmist: haiglaapteegil ei ole üldjuhul ravimite jaemüügi õigust. Ehk siis üldnormi, et haiglaapteegid ei tegele jaemüügiga, me muuta ei tahaks. Me ütleme, et haiglavõrgu arengukava haiglad ehk rahvasuus n-ö riigihaiglad, avalikule võimule kuuluvad haiglad maakonnakeskustes – Tallinnas on neid mitu, maakonnakeskustes valdavalt üks – võiksid teatud juhtudel oma apteekides teostada ka ravimite jaemüüki. Me oleme oma eelnõus pakkunud sellise sõnastuse, et haiglaapteegist jaemüügi täpsemad tingimused kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Haiglatel võiks õigus ja võimalus ravimite jaemüüki teostada olla teatud olukordades, kui nad peavad seda patsientide kaitse seisukohast vajalikuks. Me ei ole seda veel lõpuni mõelnud ega mingit väga kindlat varianti pakkunud, kas see peaks toimuma iga päev või erandolukorras. Me oleme kindlasti aruteludeks avatud. Ja mul ei ole küll mingit põhjust arvata, et haiglajuhid tahavad oma patsiente teenindada kuskil nurga taga või keldris, nagu te ütlesite. Ma usun, et nad ikka tahavad oma patsientidele parimat.

18:16 Esimees Henn Põlluaas
Heiki Hepner, palun!

18:16 Heiki Hepner
Suur tänu, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Ausalt öeldes jäi mulle asi natuke ebaselgeks. Kas te tõesti mõtlete nii, et üleöö on võimalik tuua kogu see sortiment haiglatesse sisse ja teha see investeering, nagu te just hetk tagasi vastates ütlesite? See tundub natukene utoopiline. Keegi ei hoia ju igaks juhuks selliseid asju varuks ega ehita konkreetset apteeki – ma mõtlen jaeapteeki – haiglasse, olgu esimesele korrusele, teisele korrusele või kuhu iganes. Aga mul on selline küsimus: mis te arvate, kust tulevad investeeringud, mis oleks vaja sel juhul teha? Kes need kulud katab? Tõsi on see, et mingil määral need haiglad alluvad avalikule võimule, tihti on need sihtasutused. Kes oleks siis see, kes kohustaks neid investeeringuid tegema, et see reaalne jaeapteek luua? Võib-olla on seda vaja nädalaks ajaks või ma ei tea, kui pikaks ajaks peaks seda tegema. Mida teie arvate sellest?

18:17 Jevgeni Ossinovski
Esiteks, ehkki haiglaapteekide ja jaeapteekide sortimendis on selgelt teatud erisused, arvestades nende spetsiifikat – süstitavaid ravimeid on haiglates rohkem kui jaeapteekides jne –, on siiski tuhandeid nomenklatuuriartikleid, mida müüakse nii siin kui ka seal. Näiteks võib tuua aastast 2011 Riigikontrolli analüüsi aluseks olevad tabelid, mida on kaheksal A3 lehel. Need on ravimid, mis on olemas nii siin kui ka seal, nii haiglates kui ka jaeapteekides müügil. Või õigemini haiglaapteekides mitte müügil, vaid olemas, ütleme niimoodi. Aga kindlasti on küsimus, kui suuri varusid hoitakse, jne. Sellega ma olen nõus. Nüüd, kes peaks kohustama. Meie oleme selle ette näinud sarnaselt Sotsiaalministeeriumiga, kes peab seda täiendavaks võimaluseks haiglatele – mitte kohustuseks, et haigla peab hakkama ravimite jaemüüki teostama. See oleks teatud võimalus. Jah, on küsimus, kes kohustab erandlikus olukorras, kus ravimite väljastamine haiglaapteegist oleks rahva tervise kaitse seisukohast oluline – näiteks kui teised apteegid ümberringi on otsustanud ennast kinni panna –, haiglat jaemüügi korras ravimeid müüma. Eks seda teeb ikka asutajaõiguste teostaja, sõltuvalt sellest, kes ta parasjagu ühes või teises haiglas on. Aga nagu ma ütlesin, see pole meie ettekujutuse kohaselt mitte kohustus, et, ma ei tea, järgmisest aastast kõik haiglad või mingid haiglad peavad hakkama apteeki pidama. See on regulatiivne täiendav võimalus tulevikus. (Saalist küsitakse midagi.) Haiglaapteekidel ladu on põhimõtteliselt olemas, võib-olla on seda vaja natukene laiendada. Mis puudutab haiglaapteegist kauba jaemüügi korras väljastamise saali, siis ma usun, need investeeringud iseendast on hoomatavas suurusjärgus, nii et haigla suudab neid teha. Aga sellega seoses tekib tõsisem küsimus, mille tõttu me oleme selle jätnud põhjalikumalt reguleerimata: see on see, millistele nõuetele peab haiglaapteek jaeväljastamisel vastama. Jaeapteegil, tavalisel üldapteegil on ju teatud nõuded, mis peavad olema täidetud. See on kindlasti asi, mida tuleks edaspidi arutada.

18:20 Esimees Henn Põlluaas
Kalle Grünthal, palun!

18:20 Kalle Grünthal
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma vaatan, et see on teil väga hea eelnõu, mille te olete praegu Riigikogu saali toonud. Aga mul on üks küsimus ja ma eeldan, et saan ka vastuse, võib-olla ma saan teid toetada. Nimelt, seletuskirjast nähtub, et haiglaapteegiteenuse osutamise tegevusluba annaks õiguse ka ravimeid sisse vedada. Nii ravimiseaduse kui selle alusel väljaantud õigusaktide alusel on sätestatud, et ravimite transpordil võib ravimeid üle anda ainult saatelehel märgitud isikutele, kolmandatele isikutele neid anda ei tohi. Ka ei tohi ravimeid saata posti teel. Eriti ranged nõuded on narkootiliste ravimite korral. Kuidas te olete mõelnud selle eelnõu kohaselt ravimite transpordi lahendada nii, et mina ka sellest aru saaksin?

18:21 Jevgeni Ossinovski
Nagu ma ütlesin, tegemist on Ravimiameti ja Sotsiaalministeeriumi koostöös valminud ettepanekuga. Nagu ma ka korrektselt seletuskirjas viitan, need ei ole minu originaalsed põhjendused, nende autorid on Sotsiaalministeeriumi ja Ravimiameti spetsialistid, kes ju ka nende teemade puhul vastutavad. Punkt 3 ütleb otseselt, et haiglaapteegiteenuse osutamise tegevusloa omaja määratud pädeva isiku kohustus on ravimite sisseveo korral teha kindlaks, kas ravimi transpordil on järgitud säilitamistingimusi, ning tagada, et sisseveetavad ravimid vastavad selles seaduses ja selle alusel kehtestatud nõuetele. Ma ei ole kindel, kas seadusandja peab täpselt reguleerima, millise sõiduvahendiga täpselt ravimeid transporditakse, kas haigla ostab sõiduvahendi endale või rendib selle kuskilt. Seda ma ei oska öelda, aga ma olen küll veendunud, et kui Ravimiamet koos Sotsiaalministeeriumiga sellise ettepaneku on teinud – Ravimiamet vist ka kontrollib seda, et ravimivaldkonnas oleks kõik mainitud nõuded täidetud –, siis nad on ka sellele aspektile mõelnud. Kui teil on suurem huvi selle teema vastu, siis me kindlasti võime Ravimiametist ka seda selgitust küsida.

18:22 Esimees Henn Põlluaas
Mihhail Lotman, palun!

18:23 Mihhail Lotman

Aitäh! Austatud ettekandja, kui sa vastasid Aivar Koka küsimusele, siis sa mitu korda kordasid, et probleem on selles, et hinnakontroll puudub. See tähendab, et probleem pole hulgimüüjates või milleski muus, vaid hinnakontrollis. Aga samas see seadusmuudatus, mida sa praegu meile pakud, ei puuduta mitte poole sõnagagi hinnakontrolli. Kas ei oleks siis õigem tegeleda nende reaalsete probleemidega, mitte tekitada uusi?

18:23 Jevgeni Ossinovski

Ma tänan! See on siiski reaalne probleem, kui haiglaapteek ei saa oma tööks vajalikke ravimeid kätte, sest ükski hulgimüüja ei ole valmis seda õigeks ajaks kohale tooma. Mis puudutab hinnakontrolli, siis tõepoolest, ma olen küsinud seda peaministrilt ja sotsiaalministrilt siin saalis ja olen küsinud selle kohta ka kirjaliku küsimuse vormis –kodulehelt on võimalik seda leida – ka härra Raivo Aegilt, konkurentsiministrilt. Ma olen küsinud selle kohta ja Sotsiaalministeerium ja peaminister ka, kui ma õigesti mäletan, on avaldanud sellele ettepanekule toetust. Seda ettepanekut on enne ka tehtud. Ma pean silmas ettepanekut anda Konkurentsiametile ravimi turuhinna regulaatori funktsioonid – et amet saaks tõesti tagada selle, et need hinnad, mis riigile esitatakse, ka tõele vastavad. Justiitsminister on minule vastanud, et selle ettepaneku tegemine on Sotsiaalministeeriumi pädevuses, aga loomulikult on Justiitsministeerium valmis võimaluste ja oma pädevuse piires toetama Sotsiaalministeeriumi vajaliku ning sobiva menetlusõigusliku regulatsiooni väljatöötamisel. Aga tururegulaatorisse või sellisesse hinnaregulaatorisse puutuv õigusloome, tunnistan ausalt, ei ole minu laiem kompetentsivaldkond. Ma arvan, et see eeldab üldse natukene põhjalikumat ettevalmistust Vabariigi Valitsuse tasemel, sh koostöös Konkurentsiametiga, kes peaks hakkama seda regulatsiooni rakendama. Seda ettepanekut ei ole ma teinud puhtalt seetõttu, et mul puudub pädevus niisugust õigusakti kirjutada.

18:25 Esimees Henn Põlluaas

Urmas Espenberg, palun!

18:25 Urmas Espenberg

Aitäh, austatud spiiker! Hea esineja! Minu küsimus tõukub eelmisest. Kas sotsidel on mingi konkreetsem plaan või nägemus, kuidas alandada ravimite hindu?

18:26 Jevgeni Ossinovski

Ma väga tänan selle küsimuse eest! Esimene konkreetne plaan oli saavutada, et eile teie esitatud eelnõu tagasi lükataks, sest selle tulemusena oleks ravimite hinnad hakanud tõusma. Ja see, muide, ei ole naljaasi. Kui mina sain esimest korda sotsiaalministriks, see oli aastal 2015, siis tulid minu juurde ravimifirmade esindajad – ma ei mäleta, kas need olid hulgi- või jaemüüjad või mõlemad koos, aga eks see ole eri peadega üks kehand – ja rääkisid sellest, et juurdehindluse protsente pole tõstetud aastast 2005, see on kõik nii õudne, see on nii kahjumlik äri, me teeme seda puhtast altruismist ja ise ka ei tea, miks. Ja nad taotlesid juurdehindluse protsentide suurendamist. Mina ei pidanud seda võimalikuks. Nüüd, mõni aasta hiljem, kui hakati apteegireformi tagasi pöörama, ma küsisin – ja seda ma tean täpselt, kellelt ma küsisin, sest see oli hiljem – apteekide ühenduse juhilt härra Danilovit, kes käis meil Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioonis, et te olete kogu aeg teinud ettepanekuid ravimite hinda tõsta ja kas tahate seda nüüdki. Ta ütles, et nad praegu seda ettepanekut ei tee, praegu ei ole sellist ettepanekut kavas. Aga loomulikult, kui õnnestunuks oma turupositsioon säilitada, eks siis oleksid need ettepanekud ka tulnud.

Nüüd, pikas vaates on selleks, et ravimite hinnad tõepoolest langeksid, vaja tekitada konkurents hulgimüüjate vahel. Sellepärast ma räägin haiglahangetest, sest seal lihtsalt on konkurents olemas. Kui meil oleks võimalik tekitada samasugune konkurents ka jaemüüjatele müües, siis hakkaks tööle turuloogika, millest siin eile rääkis austatud ettekandja ühest teisest fraktsioonist, aga oli sellest natukene valesti aru saanud.

Loomulikult ei juhtu see kõik päevapealt. Loomulikult on sinna juurde vaja ka riigipoolset tegutsemist, ka selles osas, millest me siin rääkisime, et meil peab tekkima arusaam sellest, mis hindadega ostetakse. Hinna tururegulatsiooni mehhanism peab tekkima. Ja selles on kindlasti siin saalis kõik ühte meelt: ravimite hinnad võiksid olla madalamad. Ma usun, et nüüd, kui on selge, et apteegireform jõustub, me ei tohiks võimalust käest lasta ja peaksime koos töötama selle nimel, et tõepoolest hinna- ja tururegulatsioon tekiks, nagu härra Lotman ette pani.

18:28 Esimees Henn Põlluaas
Hele Everaus, palun!

18:28 Hele Everaus
Aitäh, austatud eesistuja! Austatud esineja! Nii tore on, et endine sotsiaalminister siin väga kompetentseid vastuseid annab. Kahjuks pean ütlema, et üldiselt te endise sotsiaalministrina kindlasti teate, et teenuseosutajatel pole mitte kuskil arenenud maades õigust jaemüügiks. Neil on lihtsalt nii palju teisi ülesandeid ja tänases seisus, kus meie tervishoiukulude kate ei kata isegi ära päevaravi hinda haiglas, oleks väga kummaline, kui nad hakkaks veel mingite ülesannetega tegelema. Kuidas see n-ö jaemüügi võimaluse andmine tervishoiuteenuse osutajatele ikkagi viiks üldises jaemüügis ravimite hinnad alla ja kuidas see tekitaks hulgimüügi vertikaalseose kaotamise?

18:29 Jevgeni Ossinovski
Jah, vertikaalseost ehk siis üldist apteegireformi põhituuma see eelnõu ei puuduta. Järgmisena päevakorras olev puudutab, see ei puuduta. Kuidas see mõjutab konkurentsi? Nagu ma ütlesin, haiglaravimid moodustavad 20–25% hulgimüüjate praegusest müügimahust. Nad teenivad haiglaravimite pealt küll vähem kui jaemüügi pealt, arvestades seda, et nad müüvad haiglatele odavamalt. Kuna tegemist on riigihankega, siis me teame nendest hindadest natukene rohkem. Mõte on selles, et tegelikult oleks sellel osal ostjaskonnast, mis moodustab ravimiturust suhteliselt suure osa, võimalik osta ka mujalt. See ei tähenda, et nad ei hakkaks tulevikus enam Eesti hulgimüüjatelt ostma, vaid nendele hangetele saaksid tulla ka teised ja see paneks kohalikke hulgimüüjaid pingutama. Tulemusena võiks haiglahangetel hinnad veel langeda ja nii hoitaks kokku ravikindlustuse raha, mille kohta te ütlesite, et seda on ju tegelikult ilmselgelt ebapiisavalt.
Mis puudutab haiglaapteekide jaemüügi küsimust, siis ma arvan, et tervishoiuteenuse osutaja ja ravimite väljastaja ei tohiks olla üks isik. Küsimus, kas on selleks aega või mitte, ei ole primaarne. Valga haigla, kui ma õigesti mäletan, omab ise apteeki ja see on täitsa kasumlik. See ei ole üldse paha tegevus, selle toel on võimalik muid tervishoiuteenuseid arendada. Tõsisem küsimus on pigem see, kuidas vältida huvide konflikti, mis paratamatult võib sellises olukorras tekkida. Just sellepärast oleme ette näinud, et see toimuks ainult haiglavõrgu arengukavas nimetatud haiglates, mis tegutsevad avaliku võimu silme all ja mida riik ka strateegiliselt juhib, olles kehtestanud neile nõuded ja ka haigekassa ostureegid. Nende puhul on meie hinnangul võimalik huvide konflikti minimeerimiseks süsteem luua. Kus täpselt see tasakaal on? Kordan, et me ei ütle siin eelnõus, et kõik haiglad peaksid hakkama müüma kõiki ravimeid. Süsteemi korralduslik külg eeldab põhjalikumat läbimõtlemist, nagu me siin eelnõus ka ette paneme.

18:32 Esimees Henn Põlluaas
Kalle Grünthal, palun!

18:32 Kalle Grünthal
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Alguses ma avaldasin kiitust, et on säärane väga hea eelnõu. Aga kuulnud vastust oma küsimusele, mis puudutas transporti, see eelnõu mulle enam nii sümpaatne ei tundu. Te ei suutnud vastata korrektselt küsimusele, mis puudutas transpordiprobleeme. Ma olen arvamusel, et seda eelnõu ette valmistades te lihtsalt ei ole uurinud teisi õigusakte, et pisendada või muuta olematuks tekkivad probleemid ravimite transpordil. Seetõttu mul on küsimus, miks te seda teinud ei ole. Näiteks teie vastus, kus te mainisite narkootilisi aineid sisaldavaid ravimeid, oli täiesti kummastav.

18:33 Jevgeni Ossinovski
Suur tänu! Ega selleks, kui te soovite selle eelnõu vastu hääletada, ei pea nii keerulist konstruktsiooni looma. Ma ei pane teile seda pahaks, ma olen poliitikas olnud üheksa aastat. Kui aga küsimus on selles, et te tahaksite tõepoolest täpsemalt teada saada või täpsemalt arutleda, kuidas konkreetselt haiglaravimite välismaalt ostu puhul võiks reguleerida transpordiküsimust, siis ma algatajana väljendan igakülgset valmisolekut esimese ja teise lugemise vahel koostöös teiega seda küsimust arutada ja leida

vastastikku rahuldav lahendus. Ma loodan, et tänu sellele te olete valmis seda eelnõu igakülgselt toetama.

18:33 Esimees Henn Põlluaas
Mihhail Lotman, palun!

18:34 Mihhail Lotman
Aitäh, härra eesistuja! Härra ettekandja, mulle ei meeldi monopolid ja mulle meeldib konkurents. Ja ma tean üht-teist konkurentsist. Ma tean, miks suured ketid suretavad välja väikseid firmasid, mis mulle palju rohkem meeldivad. Miks nad suretavad välja? Aga sellepärast, et seal on kraam odavam. See on põhjus. Te ütlesite, et hulgimüüjad ei osta letihinnaga, aga kui hakkavad ka need väiksed firmad ostma, siis neile ei müüda alla hulgihinna. Selline loogika on seal. Kui te ostate 100 Snickersit, siis ühe Snickersi hind ei ole, nagu muidu on ühe Snickersi hind. See on see probleem ja ma kardan, et reformi tagajärjel ravimihinnad tõuseksid, mitte ei langeks. See on minu mure. Mis te arvate?

18:35 Jevgeni Ossinovski
Jaa, teil on teoreetiliselt õigus. Just seda ongi suured ketid esile toonud, et neil on ju mastaabiefekt, turumajanduse põhitõde – mastaabiefekt. Aga vaat naljakal kombel on mastaabiefekti, mastaabi abil säästmise toru suunatud omaniku tasku, mitte tarbija poole. Põhjendan. Kõikidel kettidel on ravimite hinnad apteekides enam-vähem ühesugused. Kui te mind ei usu, võite vaadata Õhtulehe käsitlusi. Seal on tehtud suurandmete väga põhjalik analüüs. Nad nimetavad seda populaarseks hinnaks, mille alla mahub 98% apteekide hindadest. Samas on naljakal kombel Eestis üksikud apteegid, mis tõesti on täiesti iseseisevad proviisoriapteegid, mille omanikel ei ole ka frantsiisi ja mille puhul me kõiki tingimusi ei pruugi avalikult teada, ja me ütleme, et jah, las nad olla. Need üksikud proviisoriapteegid millegipärast pakuvad ravimeid odavamalt. Miks see nii on? Kuidas on niimoodi, et suure mastaabiefektiga Apotheka kett või Südameapteegi kett või Benu kett või Euroapteegi kett müüb ravimeid kallimalt kui Kalamaja apteek? Ei ole ju loogiline?! Loogiline oleks, et väike apteek läheb hulgimüüja juurde ja saab hulgimüüjalt kallima hinnaga kaupa. Tegelikult ta saab kõikidelt hulgimüüjatelt sisuliselt samasuguse hinnaga kaupa ja müüb odavamalt. Aga hulgimüüjatest ketiapteekide omanikud ei teeni raha valdavalt mitte jaeturul, vaid teenivad raha selles punktis, kus kohtub tootja hulgimüüjaga. Ja seda, mis seal toimub, teame me ainult tükiti ja kindlasti mitte piisaval määral, et olla lõpuni kindel.

18:37 Esimees Henn Põlluaas
Heiki Hepner, palun!

18:37 Heiki Hepner
Suur tänu! Hea ettekandja! Mina olen küsinud ühe maakonnahaigla juhilt selle eelnõu kohta arvamust. Tema ausalt öeldes ei näinud võimalust haiglaapteegi avamiseks – ei praeguse ruumikavandi tõttu, ei selle investeeringu tegemise seisukohalt ega ka sortimenti silmas pidades. Ta ütles, et need kaubad on ikkagi täiesti erinevad nii pakendi kui ka selle poolest, kas tegu tahke või vedela koostisega. Seal on tuhat üksikasja. Ta ütles, et on täiesti ilmvõimatu seda rakendada. Aga mu küsimus on see. Nagu te ütlesite, haiglaapteegid saavad osa asju osta väga soodsalt ja loodetavasti hakatakse siis ka jaemüügis müüma 60%- või 100%-lise allahindlusega. Noh, see on peaaegu nagu kommunism või vähemalt sotsialism. Mis sõnumi te annate proviisoritele, kes seal kõrval oma apteeki peavad, kui haiglaapteek müüb 100%-lise allahindlusega?

18:38 Jevgeni Ossinovski
Jah. Sellele haiglajuhile, kellest te räägite – mul on ka mingi ettekujutus, kes see on –, võite öelda, et ta ei pea apteeki avama. See ei ole eelnõu kohaselt kohustus, see on võimalus. Ja võib-olla mingil hetkel ta leiab olevat otstarbekas, vajalik või mõistlik seda võimalust siiski kaaluda. Mis puudutab konkurentsi jaeturul, siis see kindlasti, nagu ma kolleeg Everausi küsimusele vastates ütlesin, eeldab põhjalikumat tehnilist arutelu selle üle, millistele tingimustele peab haiglaapteek jaeväljastamisel vastama, et ei tekiks kõlvatut konkurentsi – selles mõttes, et nemad hakkavad kaupa pakkuma maksumaksja raha eest kinni

makstud ruumides ja, ütleme, maksavad veel haigla rahaga peaproviisori palga ka kinni, kui seal ravimeid odavamalt müüvad. Üldiselt on sellel kogu ravimite jaeturule muidugi väga piiratud mõju. Me räägime siin viiest kuni kümnest apteegist olukorras, kus Eestis on apteeke sadu.

18:39 Esimees Henn Põlluaas
Aivar Kokk, palun!

18:39 Aivar Kokk
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Üks väike täpsustus palun: kui haiglaapteegid võivad hakata otse ostma, kas see sinu arvates võiks toimuda ilma riigihanketa? Kust sa võtad praeguste riigihangete puhul, et Euroopa Liidu teised hulgimüüjad ei või pakkumist teha? Kõik sõltub ju esiteks riigihanke summast, on see siis rahvusvaheline või mitte, aga igal hankel võib Euroopa Liidu ettevõte osaleda ja pakkuda. Mina ei loe kuskilt riigihanget käsitlevast seadustikust välja, et seda ei tohi teha.

18:40 Jevgeni Ossinovski
Ma nüüd peast ei oska seda paragrahvi öelda, aga ma leian selle, austatud küsija. Tänase korra järgi tohib ravimeid lõpptarbijale väljastamiseks osta ainult Eestis registreeritud hulgimüüjalt.

18:40 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Järgmisena palun kõnepulti kaasettekande tegemiseks sotsiaalkomisjoni esimehe Tõnis Möldri.

18:41 Tõnis Mölder
Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas kokku kolmel istungil Sotsiaaldemokraatliku Erakonna saadikute algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Esimesele istungile, kus olid kohal ka eelnõu algatajad, kes andsid eelnõust ülevaate, olid lisaks neile kutsutud ka Sotsiaalministeeriumi ja Ravimiameti esindajad. Sotsiaalministeeriumi esindaja andis ülevaate Vabariigi Valitsuse arvamusest ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu kohta, mille Sotsiaaldemokraatliku Erakonna saadikud on esitanud. Vabariigi Valitsuse seisukoht on, et sellisel kujul eelnõu nad ei toetata. Valitsuse hinnangul võiksid haiglaapteegid saada ravimite sisseveo õiguse haiglas teenuse osutamiseks, aga seda ainult erandjuhtudel. Mis puudutab haiglaapteekidele jaemüügiõiguse andmist, siis valitsus on seisukohal, et see võib olla teatud juhtudel põhjendatud, aga ainult erandolukorras.
Komisjonis arutati laiemalt mitut küsimust, millest paljud on ka täna siin saalis kõlanud. Näiteks sooviti teada, kui palju on neid haiglavõrgu arengukava haiglaid, kus juba praegu on mõned apteegid rentnikuna sees, ja kui palju on neid haiglaid, kus praegu apteegiruume ei ole. Eelnõu algataja selgitas, et mõte pole selline, et jaemüügivõimalust laiendatakse kõigile haiglatele ja see muutub tavaliseks. Kui mõnel haiglal võiks tulevikus jaemüügiõigus olla, siis loomulikult ei juhtuks see lähiajal, vaid siis, kui senised lepingud, eelkõige rendilepingud nendes haiglates on lõppenud.
Küsiti, kas haiglaapteegi jaemüük tohiks toimuda ainult haiglahoones või võib see toimuda ka sellest väljaspool. Eelnõu algataja märkis, et nende arusaama kohaselt tohiks see müük toimuda haiglas.
Uuriti, kas haiglaapteekide tekke korral on olemas huvide konflikti risk, mis puudutab apteegipidamist ning ravimite müügist saadava kasu teenimise eesmärki: ühe käega haigla kirjutab ravimeid välja ja teise käega müüb. Eelnõu algataja möönis, et tõesti teatud risk võib olla, aga selle maandamisega tuleb tegeleda.
Uuriti, mida tähendab erandkord ehk erandkorras jaemüügiõiguse andmine. Ja kas juhul, kui haigla hakkab erandkorras ravimeid müüma, kehtivad talle apteegiteenuse kohta kehtestatud nõuded nii nagu praegu tavalistes jaeapteekides või erandkorras müümisel neid nõudeid järgima ei pea? Ravimiamet andis vastuseks omapoolse selgituse, öeldes, et kui me räägime ainult erandolukorrast või teatud juhtudest, siis kindlasti selles olukorras jaeapteekidele kehtestatud nõudeid täitma ei pea. Erandolukorras on ikkagi hoopis teistsugused mängureeglid.
Küsiti, kes on see, kes need erandid ja eriolukorra selles küsimuses lahendab. Nagu eelnõu algatajagi ütles, see võiks olla Vabariigi Valitsuse reguleeritud. Küsiti veel kord, et kui haigla saab endale jaemüügiõiguse, siis kuidas me tekkivat huvide konflikti ikkagi maandame. Tõepoolest, kui arst kirjutab

ühe käega välja ravimeid ja all sellessamas haiglas toimub ka ravimite müük, siis järsku on mängus mingi tõsisem huvide konflikt. Eelnõu algataja ütles, et üldpõhimõte on see, et haiglates ei teostataks jaemüüki, see oleks ikkagi erandlik olukord. Teiseks tohiks müüki teha ainult haiglavõrgu arengukava haiglates, mitte igas tervishoiuasutuses. Ja tõenäoliselt tuleb kehtestada huvide konflikti vältimiseks kindlad põhimõtted, mida haiglas töötavad inimesed peavad järgima.
Komisjonis peeti ka vajalikuks ära märkida üks arvamus, et haiglatel on kindlasti väga raske hoida strateegilisi varusid eriolukordadeks, et eriolukordades vajalike ravimite hulkadega toime tulla. Haiglaapteek on põhimõtteliselt ju haigla ravimite ladu ning kogu maailmas on üldlevinud tendents, et sellist jaemüügiapteegi-laadset moodustist haiglates ei peeta. Eks üks põhjus on see, et ka ravimitel on teatav realiseerimistähtaeg, nii et neid seal lihtsalt hoida ei ole mõtet. Jõuti veel kord tagasi ka selle juurde, et võrreldi seda, milline on haiglaapteekides olevate ravimite sortiment ja jaeapteekides olevate ravimite sortiment. Kindlasti seal on teatud kattuvust, aga enamjaolt pole tegemist ühesuguste toodetega.
Küsiti veel ka ravimite hindade kohta: kas on välja arvutatud, kui palju haigla omandis oleva apteegi madalama hinnaga sisseostetud ravimite puhul lõpphinnale lisatakse, kui tekib jaemüügiõigus. Sellega kaasnevad kulud, mida me riigihanke korras sisseostu puhul täna ei ole käsitlenud, on eelkõige palk, rent ja võib-olla teatud ehituskulud. Eelnõu algataja vastus oli, et seda ei ole võimalik praegu välja arvutada, aga tema hinnangul võiks see hind ka vaatamata juurdehindlusele, mida seaduses sätestatud piir võimaldab ja mis võib-olla need kulud katab, olla oluliselt soodsam kui praegu jaeapteegis.
Viimane küsimus puudutas frantsiisi jaeapteekides: kas haiglaapteegid võiksid tulevikus, kui nad jaeapteegi rajavad, hakata sõlmima ka frantsiisilepinguid. Eelnõu algataja vastus oli, et seda ei ole konkreetses eelnõus määratletud, aga seda võib edasise menetluse käigus arutada.
Komisjon kogunes seda eelnõu arutama ka teisel istungil, mis toimus 17. veebruaril, ja otsustas siis konsensuslikult määrata komisjonipoolseks ettekandjaks komisjoni esimees Tõnis Mölder, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 26. veebruariks ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 4. märts kell 12. Kolmandal seda teemat arutanud istungil otsustas komisjon hääletuse teel, et teeme ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

18:48 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! On ka küsimusi. Helmen Kütt, palun!

18:48 Helmen Kütt
Suur aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud komisjoni esimees! Kuna esimesel komisjoni istungil, mida te väga põhjalikult kirjeldasite, ma ei osalenud, minu asemel osales seal Jevgeni Ossinovski, siis mul on just küsimus esimese istungi kohta. Kas sotsiaalkomisjonis tekkis kellelgi küsimus, kui palju kulutavad Eesti eakad, kes on Euroopa Liidus ühed vaeseimad, oma pensionist ravimite peale või üldse meditsiiniteenuste peale? Kas seda eelnõu koostades mõeldi ka, et just suure ravivajadusega inimestele võiks kehtida madalamad hinnad? Me väga hästi teame, et kui ei oleks eelmise valitsuse ajal otsustatud hüvitada aastas 100 eurot ja 300 eurot ületavate ravimiarvete korral suurem osa hinnast – varem kehtisid summad 300 ja 500 –, siis oleksid ravimid inimestele veel kallimad.

18:49 Tõnis Mölder
Aitäh! Kõigepealt ma tahan öelda, et see eelmise valitsuse otsus, millele te viitasite, oli hea. Aga kui tulla komisjoni arutelu juurde tagasi, siis tõepoolest me komisjonis detailselt ei käsitlenud, kuidas see eelnõu üht või teist vanusegruppi ravimite hinna seisukohast mõjutab. Küll aga oli komisjonis arutelu all, kuidas eelnõu seadustamine ravimite hindadele mõjuks. Algatajate hinnangul mõjuks see positiivselt, aga komisjonis oli ka neid, kes arvasid, et asjaomane arvutuskäik pole kuigi põhjalikult läbi analüüsitud, ja pigem jäädi opositsiooni.

18:49 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Nii, kuna juhtivkomisjonil on … Vabandust, meil on veel läbirääkimised pidada! Palun kõnepulti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Riina Sikkuti.

18:50 Riina Sikkut

Hea esimees! Head kolleegid! Apteegi teemal, nagu ka pensionide teemal me oleme siin saalis väga palju arutanud. Lihtsalt, et oleks kõigile selge: see eelnõu, millest me praegu räägime, vaatab 1. aprillist kaugemale. See eelnõu ei pööra tagasi apteegireformi, ei tee apteegireformi, vaid võtab käsitlemisele teema, millest on pikalt juttu olnud ja mida Ravimiamet ja Konkurentsiamet toetavad ja tegelikult ka Põhja-Eesti Regionaalhaigla.
On teatud olukorrad, kus haiglal oleks mõistlik või vajalik patsientide tervise huvides osta ravimeid ka teistelt kui Eesti hulgimüüjatelt. Näiteks need paljuräägitud tarneraskused. Tõesti, Eesti turg on väike ja kõiki ravimeid võib-olla ei ole hulgimüüjal majanduslikult otstarbekas maale tuua, aga patsientidel on neid vaja. Sellisel juhul võiks erandkorras haigla – me peame silmas just suuri haiglaid, kus on tegu väga laia erialade ringiga – osta välismaiselt hulgifirmalt mõne ravimi, mida patsientidel on vaja ja mis tavapärasel moel meie riiki ei jõua. Ja võivad tekkida ka eriolukorrad – puudutab see streiki või mingil muul põhjusel apteekide sulgemist, näiteks pikaajalist elektrikatkestust. Siis vähemalt on patsientidel kindlus, et erandolukorras saab teatud punktidest Eestis ravimeid kätte.
Ma saan aru, et kuna tegemist on põhimõttelise muudatusega, siis on tekkinud kõik need küsimused. Mis saab konkurentsist? Kui suurt investeeringut see tähendaks ja kas nüüd lähekski ravimite müük üle haiglatesse? See võib tekitada küsimusi. Lihtsalt infoks nii palju, et Eestis on 20 haiglavõrgu arengukavas olevat haiglat. Me räägime 20 kohast Eestis. Paljud neist on maapiirkondades, need on maakonnahaiglad, sellised, nagu on Võrus ja mujal. Kui meil on pikaaegne elektrikatkestus, siis on maakonnas vähemalt üks koht, kus on varugeneraator, külmkapid töötavad, on võimalik ravimeid säilitada. Ja patsiendid, kellel on oma tervisehäda tõttu tõesti mingit ravimit vaja täna või homme, saavad selle ravimi kätte.
Nii et tegemist on mõistliku eelnõuga. Me ei taha pöörata apteegireformi ei edasi ega tagasi. Eesmärk on, et tarneraskuste korral või mingis muus erandlikus olukorras oleks haiglal õigus osta ravimeid ka välismaiselt hulgimüüjalt ja teostada oma hoones ravimite jaemüüki. See ei põhjustaks suurt turumoonutust. See ei oleks apteegituru kogukäibe mõttes oluline otsus, aga annaks vajaliku instrumendi, mida me vajame patsientide tervise huvides. Ma ei näe põhjust, miks siis saalis võidaks seda tüüpi mõistlikule muudatusele vastu seista.

18:53 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Järgmisena Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel Urmas Espenberg. Palun!

18:54 Urmas Espenberg
Austatud juhataja! Head kolleegid! Hiljaks jäite, sotsid! Milleks meile need seaduseelnõud nüüd, kui 1. aprillil jõustub seadus, mis pöörab kõik asjad pea peale? Me ei tea, mis juhtuma hakkab. Nii et olen nõus Loonega, et ootame ära ja vaatame siis, mis edasi teha. Öeldakse ju, et kui maja juba lammutatakse, ei maksa diivani disainile mõelda. Mis mul veel on öelda? Valitsus ei toetanud teie eelnõu, Ravimiamet ei toetanud, sotsiaalkomisjon ei toetanud. EKRE fraktsioon ka ei toeta ja mina ka ei toeta.

18:54 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Palun, Aivar Kokk Isamaa fraktsiooni nimel!

18:55 Aivar Kokk
Hea juhataja ja head kolleegid! Selle eelnõu idee iseenesest ei ole ju vale ega halb, aga tuleb, nagu siin mõned kolleegidki ütlesid, seadust vaadata tervikuna. Kui keegi arvab, et mina äkki ei tea sellest valdkonnast midagi, siis ma võin öelda, et ma olen selle valdkonnaga viimasel kuuel aastal praktiliselt igal õhtul kokku puutunud, kuna mu tütar on selles valdkonnas kõik etapid läbinud, kuni haiglatele tehtavate riigihangeteni välja. See päris nii lihtne ei ole, nagu te arvate. Kui homme on vaja mingit ravimit ja Eesti hulgimüüjad ei suutnud seda hankida, siis ma võin teile julgelt öelda, et kõik Eesti hulgimüüjad on püüdnud kogu Euroopast seda kätte saada. Kui on mõne ravimi sissetoomisega probleem, siis on see probleem tavaliselt kogu Euroopas, mitte üksnes pisikeses Eesti riigis, kus vajatavate ravimite hulk on pisi-pisi võrreldes kogu Euroopa Liiduga.
See mõte, et anname nüüd haiglatele võimaluse kusagilt ravimeid otse tuua – ma saan aru, et te olete selle ka Ravimiametiga läbi rääkinud, et kõik nõuded nendele ravimitele peavad ikka kehtima. Päris nii ei saa, et keegi hõlma all toob Eestisse mingi ravimi ja ütleb, et see on okei. See peab olema

Ravimiametiga kooskõlastatud, peab olema nõutav pakend, selgituslehed sees. Alles siis on see võimalik. Kõik need hanked tuleb teha riigihanke korras – ma saan aru, et seda te väljendasite – ja riigihange ka kõige lihtsama menetluse korral võtab oma aja. Ja kui seda ravimit ei ole ka Lätis või Leedus, siis vaevalt see kuskil Saksamaal või Prantsusmaal on olemas. Enamik ravimeid, nagu te teate, tuleb Aasia riikidest, kus neid pakendatakse ja teele saadetakse. Tarneprobleeme on ja need on üleüldised.
Ma ütlen, et idee ei ole vale, aga sellisena seda teostada ... Mul on hea meel, et te jõudsite selleni, et küsimus on eelkõige maaletoomise hinnas, mitte selles, kuidas hind kujuneb apteegis. Julgen siin öelda, et väga halb oli see, et üks ajaleht kirjutas, et ühes proviisoriapteegis oli üks ravim odav, aga unustati ära, et samal nädalal oli ühes suures ketis see ravim tunduvalt odavam. Ainult üks proviisoriapteek toodi näiteks, ülejäänud 100 proviisoriapteegi puhul aga unustati uurida, milline hind seal on. Ei saa ajakirjandust alati päris tõena võtta – nagu me teame, paber kannatab kõike.

18:58 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Mulle tundub, et rohkem kõnesoovi ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 127 esimesel lugemisel tagasi lükata, siis me peame seda hääletama. Head kolleegid, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 127 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Tagasilükkamise poolt on 63 Riigikogu liiget, vastu 11 ja erapooletuid ei ole. Eelnõu on tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja.

---

8. 19:01 Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (141 SE) esimene lugemine

19:01 Esimees Henn Põlluaas

Nüüd läheme tänase päevakorra viimase punkti juurde, milleks on Riigikogu liikmete Jevgeni Ossinovski, Riina Sikkuti ja Helmen Küti algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu 141 esimene lugemine. Palun kõnepulti ettekandjaks Riigikogu liikme Jevgeni Ossinovski.

19:02 Jevgeni Ossinovski

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! On rõõm tutvustada teile ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu 141. Kuna suur pilt sai eelmise eelnõu menetlemisel ära räägitud, siis asun kohe pearoa kallale. Pärast Riigikogu eilset otsust on selge, et apteegireform rakendub lõplikult 1. aprillil. Nii on väga asjakohane käsitleda tõsiselt minu ja kahe kolleegi algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Nimelt, apteegireformi üleminekuaeg viis aastat oli päris pikk ja oli loomulikult ette teada, et selle rakendumise põhiraskus langeb 2020. aasta esimestele kuudele. Sellele juhtis omal ajal tähelepanu ka õiguskantsler. Nimelt viidati, et näete, aastal 2018 on nii vähe apteeke proviisorite omandisse üle läinud. See oli justkui tunnistus, et reform ei rakendu. Õiguskantsler ütles selle peale minu hinnangul õigustatult, et ettevõtjatel on esiteks õigus täielikult ära kasutada kogu üleminekuaeg ja teiseks on ka täiesti mõistlik eeldada, et nad kasumliku äri puhul kasutavad ära kogu seadusandja antud üleminekuaja, et töötada nii kaua, kui seda on võimalik teha. Ja sellest tulenevalt oli ka oodata, et 2019. aasta lõpu poole ja 2020. aasta esimestel kuudel hakkab reformi rakendumise päris protsess pihta, apteegid hakkavad omanikku vahetama, asutatakse uusi proviisoriapteeke jne.
Aga siis realiseerus poliitiline risk: valitsusse kuuluvad erakonnad hakkasid alates eelmise aasta sügisest rääkima, et reform jääb ära. Ja seda teemat solgutati kuude kaupa. Koos käisid ühed töörühmad ja teised töörühmad ja lõpuks novembris või detsembris anti see eelnõu üle. Detsembris see hääletati maha. Võis arvata, et nüüd äkki hakkab reform rakenduma. Aga öeldi, et ei-ei, me ikka veel tahame mõelda, ja see ebakindlus loomulikult on mõjunud apteegireformi rakendumisele halvavalt. Ükski mõistlik inimene loomulikult ei võta juriidilisi ja finantsilisi kohustusi olukorras, kus ei ole teada, kas raam, mida on viis aastat lubatud, tegelikult jääb paika või ei jää.
Ja selle tulemusena jõudsime olukorda, kus selle eelnõu algatamise päeval, 30. jaanuaril oli meil kokku 35 sellist asustusüksust, kus on vähemasti teoreetiliselt oht, et kui lähima kuu jooksul ei toimu muudatust, jääb see koht apteegiteenusest ilma. Seal ei ole praegu ühtegi apteeki, mis vastab 1. aprillil

lõplikult rakenduvatele tingimustele. Nende seas on sellised kohad nagu Hiiumaa, kus üks apteek on küll proviisoriomandis, aga mitte proviisori enamusomandis. Seaduses on nõutud, et vähemalt 51% peab kuuluma ühele proviisorile, aga seal on apteek kamba peale proviisoriomandis. Aga on ka selliseid kohti, kus ainuke apteek kuulub ketti.
Kui koalitsioon poleks seda poliitilist segadust ja jama tekitanud, siis usutavasti oleks pilt täna palju ilusam ja selgem ja selle eelnõu järele vajadust ei oleks. Aga kuna see nüüd on realiseerunud, siis vastutustundlike inimestena esitasime eelnõu, mis võimaldaks seda riski vältida, selle välistada. See annaks Ravimiametile õiguse nendes kohtades, kus täna on oht, et tõepoolest apteegiteenus võib 1. aprillil vähemalt ajutiselt katkeda, spetsiifiliselt, juhtumipõhiselt anda ajapikendust. Seda selleks, et leevendada segadust, mis kallid koalitsiooni kolleegid viimase poole aasta jooksul ravimiturul on tekitanud. Sel moel saaks tagada, et apteegireformi lõplik rakendamine oleks sujuvam.
Konkreetne esimene ettepanek pärineb Sotsiaalministeeriumilt. See on taas natukene modifitseeritud sõnastuses ja lahendab nn Hiiumaa probleemi ehk siis olukorra, kus proviisorid omavad küll apteeki, aga ühelgi nendest ei ole vähemalt 51%-list osalust ehk enamusosalust, nagu seadus nõuab. Näiteks kolm proviisorit omavad igaüks 33% apteegist. Me pakume vastavalt Sotsiaalministeeriumi ettepanekule varianti, et need nõuded loetakse täidetuks, kui proviisorid omavad vähemalt 80% osadest või aktsiatest ja neil on valitsev mõju. Teine pool puudutaks teisi asustuskohti, kus ei ole Hiiumaa omaga sarnast probleemi, vaid on selline olukord, kus üks ja ainus apteek kuulub ketile. Selliseid kohti oli siis, kui me eelnõu üle andsime, 25, tänaseks peaks olema 24. Eelnõu kohaselt antaks Ravimiametile õigus pikendada uutele nõuetele ülemineku tähtaega 2021. aasta 1. jaanuarini, kui see on rahva tervise huvides vajalik.
Nüüd on headel kolleegidel suures saalis võimalik toetada seda, et apteegireformi tõttu ei jää ükski asustuskoht 1. aprillil apteegita, et apteegireformi jõustumine on sujuvam. Sotsiaalministeeriumi haldusalas tegutsev Ravimiamet on seda ettepanekut oma hinnangus toetanud ja öelnud, et see on nende arvates rakendatav. Nad saaksid sellega hakkama, ehkki on ka mõned tehnilist laadi küsimused. Aga nad saaksid sellega hakkama ja üldiselt arvavad, et see on hea mõte.
Kui seda eelnõu saal täna ei toeta, siis jäävad seadusandja ja valitsusasutuste käsutuses olevad hoovad selleks, et teha tasa aeg, mis on poliitilise ebakindluse külvamise tõttu kaduma läinud, paraku piiratuks. Loodame, et sellisel juhul võimalikult paljudes kohtades siiski proviisoriapteegid 1. aprilliks avatud saavad, aga tunnistagem, et aega on jäänud väga vähe. Alles eile ju saabus selgus, kas apteegireform tuleb või ei tule, ja mina ei soovita teil sellist riski võtta, head kolleegid. Teeme selle eelnõu seaduseks ja tagame, et Eestis ükski asula apteegita 1. aprillil ei jää! Ma tänan teid!

19:10 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh, hea sõnavõtja! Teile on ka küsimusi. Kaja Kallas, palun!

19:10 Kaja Kallas
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Eile me kuulsime siin saalis, et EKRE saadikud on erakordselt mures apteegireformi jõustumise tagajärgede pärast. Teie eelnõu eesmärk on pehmendada seda üleminekut. Milline on sinu hinnang: kas EKRE on siiras oma mures apteegireformi pärast ja toetab teie eelnõu? See ju pehmendab arvatavaid tagajärgi. Või nad hääletavad vastu, kuigi te tegelikult tulete neile mitu sammu tee peal vastu?

19:11 Jevgeni Ossinovski
Loomulikult kõik, kes on mures selle pärast, kas ka pärast 1. aprilli on kõikides nendes kohtades, kus praegu apteek on, apteegiteenus tagatud, peaksid toetama seda eelnõu. Ja see puudutab kahtlemata ka erakonda nimega EKRE. Samas me oleme pigem kuulnud seisukohti, mis annavad alust ennustada teistsugust käitumist. Meie ju ei toetanud praegustele hulgimüüjatele soodsat eelnõu ja see kukkus eile läbi. Me ei toetanud seda, et hulgimüüjad saaksid mõnusasti nendele heas ja patsientidele halvas turusituatsioonis edasi toimetada, ja nüüd nemad ei toeta meie eelnõu kah. Ma siiski arvan, et täna, 26. veebruaril, natuke rohkem kui kuu aega enne reformi jõustumist, võiks siiski mõelda nendele inimestele, kes 1. aprillil võivad apteegiteenuseta jääda. Loodame muidugi, et seda ei juhtu nii või teisiti. Samas ei sünni midagi halba – hoopis vastupidi –, kui me anname Sotsiaalministeeriumile vajaliku hoova selleks, et nad saaksid rahva tervise kaitseks vajalikud asjad ära teha, kui me võimaldame üleminekuaja nendes üksikutes kohtades, kus apteegipidamine ei ole kuigi kasumlik, ütleme otse.

Eesmärk on tõepoolest tagada rahva tervise kaitse. Aga seda, missugusel arvamusel on EKRE esindajad sotsiaaldemokraatidest ja sellest eelnõust, me varsti kuuleme. See saab olema väga huvitav.

19:13 Esimees Henn Põlluaas
Oudekki Loone, palun!

19:13 Oudekki Loone
Aitäh! Mul on tegelikult samasisuline küsimus, mis eelmise eelnõu puhul. Me oleme seda apteegireformi mingisugusel täiesti hämmastaval põhjusel pool aastat ühte- ja teistpidi menetlenud ja käes on tõepoolest 11. tund. Kas ei oleks mõistlik meie riigi tõsiseltvõetavuse, õiguskindluse ja ka selle huvides, et parlament tegeleks päriselt sisuliste asjadega, mitte ei põrgataks palle kuidagi veidralt, jätta see apteegireform natukeseks rahule, lasta sellel täielikult jõustuda ja siis vaadata, kas on vaja midagi ümber teha või ei ole vaja midagi ümber teha? Võib-olla ei raiuks seda koera saba niiviisi juppide kaupa? Otsus on tehtud, Eesti riik otsustas – teeme ära, saame hakkama.

19:14 Jevgeni Ossinovski
Jaa, ma tänan! Analoogia eelmise eelnõuga ei ole minu meelest päris täpne. Eelmine eelnõu avas teatud täiendava tahu, see eelnõu on aga seotud konkreetselt apteegireformi rakendumisega. Tõepoolest, oleme aeg-ajalt Sotsiaalministeeriumist kuulnud, et probleemi ei ole, saame hakkama, 1. aprillil reform jõustub. Kuigi mul ei ole selleks mingit põhjust, ma võin siiski umbusaldada seda seisukohta, mida ka sotsiaalminister on väljendanud, aga teisest küljest ma ei näe ka midagi halba selles, kui seadusandja annab Sotsiaalministeeriumile täiendava hoova. Mõnes kohas võib ju juhtuda, et täiesti ettenägematutel isiklikel põhjustel mõni proviisor ei saa proviisoriapteegi asutamisega päris 1. aprilliks hakkama. Ma ei näe selles midagi halba, et me anname Ravimiametile võimaluse juhtumipõhiselt ja piiratud ulatuses erandi teha. Me ütleme, et jah, apteegireform rakendub, aga teatud kohtades me võtame maha tõepoolest tekkinud hirmu, et apteegiteenus võib katkeda. Ja veel kord ma tahan rõhutada: kui kogu seda vahepealset jama ei oleks olnud – austatud küsija küll ütleb, et apteegireformi arutelu on kaldunud sinna- ja tännapoole, aga valdavalt on seda ikka kistud tännapoole, koguni kaks korda, õnneks see sinna ei ole läinud –, kui seda poleks olnud, siis poleks vajadust selle eelnõu järele tekkinud. Nüüd on algatajad reageerinud n-ö aktuaalsele poliitilisele olukorrale, millest tulenevalt valitseb turul suur ebakindlus, mis on mõneks ajaks apteegireformi rakendumist pidurdanud. Ma tänan!

19:16 Esimees Henn Põlluaas
Urmas Espenberg, palun!

19:16 Urmas Espenberg
Aitäh, austatud spiiker! Austatud esineja, te andsite niivõrd võimsa hoova juba eile, et kas te arvate, et sellest ei piisa? Lätis on seda menetletud juba kümme aastat. See koerasaba jutt Oudekkilt oli täitsa adekvaatne, ta võttis mul nagu sõnad suust. Aga küsimus on hoopis teine. Nüüd ilmselt läheb suuremaks apteekide müümiseks. Kui korraga paisatakse müüki näiteks 200 apteeki, milliseks võiks siis kujuneda nende hind? Ja kui ei osteta, kas te lihtsalt võtate ära või mis edasi saab?

19:17 Jevgeni Ossinovski
Ma tänan, austatud küsija! Ma pean kahetsusega tunnistama, et teie sissejuhatava repliigi puhul jäi mulle selgusetuks nii alus, öeldis kui ka sihitis. Aga kui rääkida teie konkreetsest küsimusest, siis ma tahaks ära klaarida ühe asja. Ärme seda mingit sundvõõrandamise juttu päriselt räägime, eks. See on küll arusaadav, kes seda juttu räägib ja miks seda räägitakse. Aga ka sellel sotsiaalkomisjoni istungil, kus mul oli au viibida ja teilgi oli au viibida, ju Ravimiameti jurist ütles, et kohtumaterjalides selliseid mõisteid ei kohta, see on jama jutt. Keegi ei hakka midagi sundvõõrandama. See, millisel viisil eraõiguslikud juriidilised ja füüsilised isikud oma suhteid ja tehinguid täpselt vormistavad, on nende asi. Teades paljusid selles valdkonnas töötavaid inimesi, ma usun, et nad saavad sellega hakkama. Seal töötavad võimekad inimesed.

19:18 Esimees Henn Põlluaas

Marika Tuus-Laul, palun!

19:18 Marika Tuus-Laul
Aitäh! See on kindlasti hea eelnõu ja selle ettepaneku, nagu sa ütlesid, on ka minister teinud. Aga loomulikult veel parem oleks olnud, kui oleks see punkt olnud sees viis aastat tagasi koostatud eelnõus. Ilmselt jäi see tollal lihtsalt kahe silma vahele. Aga mis sa arvad, kui praegu see eelnõu jääks menetlusse, kas sa ei karda, et siis tehakse veel kord üks ettepanek kogu apteegireform tagasi keerata? Nagu näha, siin saalis on neid inimesi küll, kes ei saa apteegireformi vajadusest aru.

19:18 Esimees Henn Põlluaas
Kalle Grünthal, palun!

19:18 Jevgeni Ossinovski
Ei, ma ei karda seda.

19:19 Kalle Grünthal
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest te olete tänasest eelnõust rääkides suhteliselt kahepalgeline. Täna te räägite sellest, et te rahva tervise pärast muretsete ja midagi ei juhtu, aga eile, kui oli arutlusel apteegireformi seadus, teil seda muret ei olnud. Samuti te mainisite seda, et olete üheksa aastat poliitikas olnud. Ma nüüd noore poliitikuna küsin, kas üheksa aastat ongi see piir, millest alates tekib selline kahepalgeline mõtlemine?

19:19 Jevgeni Ossinovski
Ei, ma olen tähele pannud, et mõnel tekib see kohe esimesel päeval, kui ta siia saali on tulnud. Ja mõnel ei teki kunagi. Mis puudutab teie väidet, siis meil on kindlasti erinev arusaam sellest, millisel viisil Eesti patsientide huve kaitsta. Mina olen selles valdkonnas pikalt töötanud, tunnen seda valdkonda üsna hästi ja ma pean ütlema, et see eelnõu, mida teie eile siin esitasite ja mida üks teie erakonna liige püüdlikult püüdis kaitsta, ei olnud mitte patsientide, vaid suurte ravimiärimeeste huvides. Seda sooviti, et kinnistada praegust turuolukorda, mis patsientidele Riigikontrolli hinnangul – ma tsiteerin – "ei ole optimaalne". Võiks öelda ka karmimalt: me maksame kümneid ja kümneid miljoneid ravimite eest rohkem, kui tahaksime. Mina arvan, et see on asi, millega peab tegelema, ja praegust turuolukorda apteegireform ongi suunatud muutma.
See, et ärihuvid on väga suured ja need väljenduvad kord ühe fraktsiooni eelnõus, kord teise fraktsiooni eelnõus ja jutupunktides, on läbikäidud tee. Me kõik teame, et nii on. Inimesed, kes neid eelnõusid kirjutavad ja fraktsioonidesse tassivad, on võimekad inimesed, me kõik teame neid kahtlematult. Mina aga tõepoolest usun, et meil on vaja senist kontsentreeritud turukorraldust muuta. Meil on vaja reaalselt elavdada konkurentsi hulgimüügiturul, aga selleks on vaja muuta jaemüügi korraldust. Ja mis veel on hästi oluline: loomulikult peab ka riik tegelema sellega, et see regulatsioon reaalselt rakenduks, et need kokkulepped, mis sõlmitakse frantsiisilepingutena, oleksid korrektsed, jne. Samal ajal ma ei näe siin absoluutselt mitte mingit vastuolu. Vastupidi, ma pean väga oluliseks, et me töötaksime selle nimel, et ükski asula apteegita ei jääks, et ravimid oleksid odavamad ja inimesed ei jääks apteegiteenuseta. Minu meelest on need mõlemad korraga vajalikud ja mina ütlen, et mõlemad korraga on ka võimalikud. Need on võimalikud, kui tekib eilse Riigikogu otsuse ja selle eelnõu toetamise ilus koosmõju. Kui te tahate tõepoolest inimeste huvide eest seista, austatud küsija, siis ega teil muud varianti kui seda eelnõu toetada tegelikult ei ole. Retooriliselt on võimalik igasuguseid lollusi rääkida, aga sisuliselt on see tänaseks ainuke võimalus.

19:22 Esimees Henn Põlluaas
Urmas Espenberg, palun!

19:22 Urmas Espenberg

Aitäh, hea spiiker! Hea ettekandja! Üks sisuline küsimus, mis tõukub otseselt 200 proviisori kirjast. Nimelt, uue jõustuma hakkava seaduse kohaselt peab vähemalt 51% olema ühe proviisori omanduses. Aga mis saab vähemusaktsionäridest? Nad on mures, ikkagi see kasumi jaotamine ja muud asjad – nad jäävad nagu kõrvale sellest. Ma pean silmas vähemusaktsionäre, seda ülejäänud 49%.

19:23 Jevgeni Ossinovski
Meie eelnõus on natukene teistsugune ettepanek, mis puudutab proviisoriomandi nõude täidetuks lugemist. Ma seda oma sissejuhatavas sõnavõtus ka tutvustasin. Üldiselt meie eelnõu äriseadustiku üldprintsiipe muuta ei taha.

19:23 Esimees Henn Põlluaas
Heiki Hepner, palun!

19:23 Heiki Hepner
Suur aitäh, istungi juhataja! Hea ettekandja! Mul on tegelikult natukene laiem küsimus. Kuna see apteegireform on tõepoolest läinud, ma ei oska ütelda, sinna ja tänna, aga igatahes mitte õiges suunas, siis minu küsimus tulenebki sellest. Me teame tegelikult, et me kõik oleme kaduvad. Juhul kui see proviisor, kellele kuulub 51% või rohkem, lahkub meie hulgast jäädavalt, siis tuleks ju tegelikult apteek järgmine päev sulgeda. Kuidas te selle probleemi kavatsete lahendada? Mismoodi siis on? Kas siis hakkab haiglaapteek, mida te tahtsite, seda auku täitma? Kuidas see probleem siis lahendatakse?

19:24 Jevgeni Ossinovski
Ma tänan! Meie eelnõus seda küsimust ei käsitleta. Formaalselt vastates ma võiksin sellega vastuse lõpetada. Aga minule teadaolevalt – ma ei ole jurist ja selle valdkonna spetsialist – sellised juhtumid on reguleeritud. On teada, millisel viisil tagatakse järjepidevus, kui omanik peaks otsa saama. Aga ma üldiselt olen inimene, kes püüab rääkida asjadest, milles ma tunnen ennast piisavalt tugevalt. See valdkond on selline, mille puhul ma siit puldist rääkides jätaksin oma fragmentaarsed mõtted enda teada.

19:25 Esimees Henn Põlluaas
Siim Kiisler, palun!

19:25 Siim Kiisler
Aitäh! Hea ettekandja! Sa ütled, et kogu selle ettevõtmise eesmärk on suurendada konkurentsi hulgiturul. Kui nüüd jälgida neid riike, kus on analoogseid piiranguid apteegiomanike ringile rakendatud, kui vaadata seal hulgiturul toimuvat, siis ega see pilt ei ole selles mõttes parem, et oleks kuidagi suurem arv hulgimüüjaid või siis turuosad suuremate käes väiksemad. Milline on sinu ennustus, kui palju näiteks aasta pärast meil konkurents on suurenenud? Kas sa näed ette, et hulgimüüjaid on turul rohkem kui praegu, või sa näed ette, et suuremate hulgimüüjate turuosa on selgelt, näiteks poole võrra vähenenud? Või mida sa ennustad, mismoodi see konkurents parem on?

19:26 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Esiteks, üldine märkus: ravimipoliitika on eri riikides väga eripärane ja väga paljud riigid on kehtestanud halva regulatsiooni. See on fakt, see on tõsi. Sa ei maininud, mis riike sa silmas pead, aga mõnda ma tean ja võin kommenteerida, et on ka halba regulatsiooni. Aga muidugi see ei tähenda, et igasugune regulatsioon on halb. On võimalik seda teha hästi või halvasti.
Mis puudutab mõju konkurentsile, siis see sõltub paljust. Jube lihtne oleks öelda, et küllap 1. aprillist järsku kõik on teistmoodi. Loomuldasa võib olla nii optimistlik, aga mina usun, et väga palju sõltub sellest, millisel viisil Eesti Vabariigi valitsusasutused hakkavad uusi regulatsioone rakendama. Noh, me teame, keda on hakatud nimetama tankistproviisoriteks. Küsimus on selles, millisel määral on proviisoriapteegi puhul proviisori tegelik vabadus tagatud, kui ta on sõlminud frantsiisilepingu. Riik peab kindlasti kaasa aitama, et see oleks tagatud.
Eelmise päevakorrapunkti puhul me arutasime – austatud küsijat vist ei olnud saalis – härra Lotmani

ettepanekut, mis on ühtlasi ka Konkurentsiameti ettepanek või õigemini sotsiaalministri ettepanek, anda Konkurentsiametile ka ravimituru turu- ja hinnaregulaatori funktsioon, et me tegelikult saaksime lõpuks aru, millisel viisil asjad seal toimuvad. Asümmeetriline informatsioon selles küsimuses on üks kõige suuremaid puudujääke. Teist nii suurt reguleeritud majandusvaldkonda, kus riigil on väga väike arusaam sellest, millisel viisil äri tehakse, on raske leida.
Sellest tulenevalt ma arvan, et ehkki paljudele tundub, et 1. aprill on mingisuguse protsessi lõpp, on see tegelikult protsessi no mitte just algus, aga, ütleme, vahefiniš. Reform on juriidiliselt rakendunud, selle sisuline rakendamine oma rakenduslike probleemidega alles seisab ees. Ja nagu öeldud, apteegireform loob eeldused selleks, et kui me suudame vertikaalse integratsiooni keelu päriselt jõustada, siis konkurents hulgimüügiturul tekib. Meil on ju hulgimüüjaid numbriliselt palju, aga paar suuremat hoiavad valdavat osa turust enda käes. Selleks, et väiksemad saaksid kasvada, võib-olla ka mõned uued tulla, ei piisa sellest, et 1. aprill jõuab kätte. See on kindlasti oluline eeldus, aga edasine rakendamine on püsiv töö. Ma loodan, et ka sinul ja kogu Riigikogul jätkub kirge selle teemaga ka edaspidi tegeleda, et me suudaksime tõepoolest patsiendi huvides toimiva ravimituru kehtestada.

19:29 Esimees Henn Põlluaas
Siim Kiisler, palun!

19:30 Siim Kiisler
Kuna ma vastust ei saanud, siis küsin natuke teistpidi. Ütle palun, kui palju peaks näiteks 1. aprilliks 2021 olema vähenenud kolme-nelja suurema hulgimüüja turuosad, et saaks öelda, et reform on korda läinud. Ja kas sa üldse usud, et tegelikult nende suuremate turuosa langeb?

19:30 Jevgeni Ossinovski
Kui riik, kui valitsusasutused, kes seda reformi rakendavad ja peavad täitma seadusest tulenevat ülesannet ravimiturgu reguleerida ja kontrollida, oma tööd ei tee ja loevad, et 1. aprilliks on nende töö tehtud, siis ma ei välista, et muutub vähe. Aga ma usun, õigemini loodan, et seda võimalust, mis nüüd seadusandlike muudatuste tulemusena 1. aprillil tekib, kasutab ka riigi ametnikkond ära selleks, et tegelikult need patsiendi huvides ravimiturul tehtavad muudatused reaalselt jõustada ja võimestada. Selle mõju Eesti riigile ja rahvale on potentsiaalselt loomulikult väga suur ja positiivne.

19:31 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Nüüd palun komisjonipoolse ettekande tegemiseks siia sotsiaalkomisjoni esimehe Tõnis Möldri.

19:31 Tõnis Mölder
Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas kolmel istungil Sotsiaaldemokraatliku Erakonna saadikute algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Esimesele istungile oli kohale kutsutud lisaks algatajatele ka Sotsiaalministeeriumi ja Ravimiameti esindajad. Nii nagu eelkõneleja mainis, Ravimiameti esindaja tõesti märkis kokkuvõtvalt, et eelnõu eesmärgid on võimalik täita, aga ta märkis ka ära mõningad probleemid, mis võiksid kaasneda. Ta tõi ka ühe konkreetse näite, et kui tegevuslubade kehtivust pikendatakse järgmise aasta 1. jaanuarini asustusüksuses, kus ühtegi seadusele vastavat apteeki ei ole, aga valida tuleb näiteks nelja mittevastava vahel, siis kuidas seda olukorda lahendada. Millisele apteegile see eriluba antakse? Ravimiameti esindaja lisas sinna juurde, et nende teada oli veebruari keskpaiga seisuga 35 Eestimaa omavalitsust või asustusüksust, kus apteegiteenust peale 1. aprilli ei osutataks. Komisjonis märgiti ka seda, ühe võimaliku lahendusena pakuti välja, et apteeke on võimalik asutada ka kohalikel omavalitsustel. Kindlasti see on üks teema, mis võib-olla vajab laiemat arutelu.
Komisjon kogunes seda teemat arutama ka 17. veebruaril ja sellel istungil otsustati konsensuslikult määrata komisjoni ettekandjaks komisjoni esimees Tõnis Mölder, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 26. veebruariks k.a ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 4. märts kell 12. Kolmandal komisjoni istungil, mis toimus 20. veebruaril, otsustas komisjon hääletuse teel teha ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

19:33 Esimees Henn Põlluaas

Teile on ka küsimusi. Kaja Kallas, palun!

19:33 Kaja Kallas
Aitäh! Hea ettekandja! Teie olete ka kuulunud nende inimeste hulka, kes väga muretsevad apteegireformi jõustumise pärast 1. aprillil. Küsin teilt sama, mis ma küsisin eelmise ettekandja käest. Kui te muretsete, siis see eelnõu annab ju meetmed ülemineku pehmendamiseks. Kui teie mure apteekide sulgemise pärast 1. aprillil on siiras, siis kas te isiklikult toetate seda eelnõu?

19:34 Tõnis Mölder
Aitäh! Ma olen siin komisjoni ettekandja ja ma väga hea meelega oma isiklikust arvamusest ei räägiks. Küll aga ütlen jätkuvalt, et ma olen mures selle pärast, mis saab olema pärast 1. aprilli. Mina toetasin teistsugust lähenemist, aga veel kord: ma olen komisjonipoolne kaasettekandja, ma ei tahaks siin oma arvamust väga pikalt ja põhjalikult käsitleda.

19:34 Esimees Henn Põlluaas
Helmen Kütt, palun!

19:34 Helmen Kütt
Suur aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud komisjoni esimees ja ettekandja! Minu küsimus on komisjoni töö kohta, kohe kindlasti sa oskad mind selles osas aidata. Esimesel istungil, kus seda põhjalikult ja sisuliselt arutati, ma ei osalenud. Aga sa oled väga tublilt ka eelnevalt kutsunud ministri andma ülevaadet tekkinud olukorrast ja tõesti, nagu siin ka enne on viidatud, ministeerium, minister ja Ravimiamet on kinnitanud, et probleeme pole. Õigemini probleemidega tegeletakse. Ma mäletan, et eile, kui sa rääkisid EKRE eelnõust, mille puhul Ravimiameti seisukoht oli eelnõu praktiliselt purustav, siis sellel seisukohal sa väga pikalt ei peatunud. Täna sa tõid välja, et Ravimiamet küll ütles, et eelnõus pakutu on teostatav, aga on väikesed probleemid. Ja ma mõistan, et ongi probleemid – sa tõid ka ühe näite. Kas komisjoni arutelus leiti selles eelnõus siiski ka midagi positiivset, mis räägib eelnõu kasuks?

19:35 Tõnis Mölder
Aitäh! Olles väga aus kogu selle saali vastu, pean ausalt tunnistama, et selleks hetkeks me olime arutanud apteegireformi juba, julgen öelda, poolteist kuni kaks tundi ja eelnevalt ära küsinud kõik küsimused, mis vähegi pähe tulid kahe eelnõu kohta. Selle eelnõu puhul meil komisjonis enam nii palju püssirohtu ei olnud ja me neid küsimusi väga palju ei arutanud, nii et ainus põhiline ettekandja oligi Ravimiameti esindaja oma mõtetega.

19:36 Esimees Henn Põlluaas
Heiki Hepner, palun!

19:36 Heiki Hepner
Suur tänu! Hea ettekandja! Tegelikult see näitabki, kuhu reform on omadega jõudnud: nüüd me räägime, et omavalitsused võiksid hakata apteeke pidama. Parandage, kui see nii ei olnud! Aga kas komisjonis oli juttu ka sellest, kas omavalitsustele need kulud kuidagi kaetakse, kui nad peavad hakkama oma inimeste eest hoolitsemiseks apteeke pidama? Ja kas komisjonis oli juttu, et tõesti, kui nelja apteegi vahel tuleb valida, siis mis kriteeriumite alusel Ravimiamet nende nelja apteegi vahel valib?

19:37 Tõnis Mölder
Aitäh selle küsimuse eest! Ma vastan selle küsimuse teisele osale: kriteeriumid tõesti selles eelnõus paika ei ole pandud. Ravimiamet ütles, et seda tuleb olulisel määral täpsustada, kuidas me tuleme välja olukorrast, kus tõesti on neli võrdset apteeki. Kas me siis hakkame käibeid või midagi muud vaatama, seda peaks kindlasti eelnõu menetluse käigus täpsustama.
Nüüd, see omavalitsuste temaatika. Veel kord: see ei olnud selle eelnõu sisu, see oli ühe komisjoni liikme arvamus, et see võiks olla üks variant. Komisjon tervikuna seda pikemalt ja laiemalt ei arutanud. Nii et ma ei oskagi öelda, mis komisjoni hinnang selles küsimuses võiks olla. Teadupärast kohalikul omavalitsusel on see võimalus, aga kui me vaatame seadust, siis näeme, et kohalikul omavalitsusel on

ka väga palju teisi ülesandeid, mida eelkõige tuleb täita. Ma arvan, et tervikuna võib-olla komisjon seda sellisel kujul päris mõistlikuks ei peaks. Aga ma ei oska komisjoni lõplikku hinnangut anda.

19:40 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Võime minna läbirääkimiste juurde. Sõna saavad vaid fraktsioonide esindajad. Esimesena palun kõnepulti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel sõna võtma Riina Sikkuti.

19:41 Riina Sikkut

Hea esimees! Head kolleegid! Rõõm näha, et saalis on rohkem kuulajaid kui eelmise eelnõu puhul. Eelmise eelnõu puhul Urmas Espenberg oma sõnavõtus lisaks sellele, et ta ütles selgelt, et ta seda eelnõu ei toeta, põhjendas ka, et meil on ju suur muutus tulemas: 1. aprillist jõustub apteegireform ja neid detaile me saame arutada hiljem. Tõepoolest, eelmise eelnõu sisu ei ole akuutse mure lahendamine. Me võime seda arutada uuesti maikuus, me võime seda uuesti arutada sügisel. Aga see eelnõu, mis käsitleb proviisoriomandi nõude täpsustamist ja Ravimiametile uute instrumentide andmist, on küll midagi sellist, millega meil on kiire taga. Seda me ei saa arutada maikuus või sügisel. Ma kordan üle need põhipunktid.
Eilne apteegireformi arutelu lõppes sellega, et Riigikogu kinnitas taas, et viimasel hetkel ei ole vaja teha kannapööret. Viis aastat tagasi tehtud otsus peaks lõplikult rakenduma 1. aprillil. Meile on selge, et 1. aprillil apteegireform lõplikult jõustub: vertikaalne integratsioon lõpeb, proviisoriomandi nõue rakendub. Ja kuigi pikalt on hirmutatud sellega, et 317 või 318 apteeki sulgeb 1. aprillil uksed, siis praeguseks me teame, et seda ei juhtu. Samas, piirkonniti on olukord väga erinev. Tõesti, nii nagu meil sissetulekutes on regionaalselt suured erinevused, õpetajaid ja perearste on maapiirkondadesse raskem leida, on tõepoolest ka proviisoreid maale raskem leida.
Praegu me ei räägi põhimõttelistest muudatustest apteegireformis. Kui tuua analoog, siis me oleme siin saalis arutanud päris põhjalikult näiteks psühhiaatrilise abi seadust, et alaealine saaks ilma seadusandliku esindaja nõusolekuta psühhiaatrilist abi. See on seda tüüpi eelnõu, mis ei mõjuta meie tervishoiukorraldust tervikuna. Võib-olla aasta jooksul on vaja seda abi kümnel lapsel, aga see on ikkagi piisavalt oluline muudatus, et see ära teha. Eelnõu, mida me praegu arutame, on sama tüüpi. See ei mõjuta ravimite ei hulgi- ega jaemüüki tervikuna, isegi apteegireformi jõustumise puhul see suures pildis ei mängi rolli. Aga kui Ravimiamet selle eelnõu jõustumise järel saab, ma ei tea, Kuusalus, Laulasmaal ja Jämejalas teha selle erandi ja öelda, et jah, te saate kolm kuud pikendust, et proviisoriomandi nõue täita, siis see on piisavalt oluline, et seda eelnõu toetada.
Me räägime sellest, et mõned üksikud maapiirkonnad võib-olla vajavad seda erandit peale 1. aprilli. Võib-olla nad vajavad seda kaheks-kolmeks kuuks, et seaduse nõuded täita. Ma arvan, et meil rahva esindajatena on see vastutus, et ka nendes kolmes või kümnes kohas ei tunneks inimesed apteegireformi tulemusena järsku raputust, vaid oleks võimalik sujuv seaduse lõplik rakendamine. Ja nagu Jevgeni eelnõu ette kandes ütles, ka see pooleaastane segadus on takistanud nii proviisoritel kui ketiapteekide omanikel otsust teha.
Mis saab siis 1. aprillil? Arvestades, et see takistus on Riigikogu ja valitsuse saadetud vastuoluliste signaalide tekitatud, ma arvan, et selle ...
Palun kolm lisaminutit!

19:45 Esimees Henn Põlluaas

Palun, kolm minutit lisaaega!

19:45 Riina Sikkut

Kui me ise oleme segaduse tekitanud, siis nüüd on meil võimalik anda instrument, et leevendada selle segaduse mõjusid ja tagada apteegireformi lõplik rakendumine sujuvalt. Ja me ei ole selline "kurgid sulle, raha mulle" turul kauplejad, et eile ei toetanud EKRE eelnõu ja täna ei toeta sotside eelnõu. See ei ole oluline, kelle esitatud on eelnõu. Oluline on see suur eesmärk. Me saame aru, et piirkondlikud erinevused Eestis eksisteerivad. Jah, maapiirkondades on üht ja teist asja keerulisem toimetada ja tuge on rohkem vaja, erandeid on vaja. Seame patsiendid esikohale! Kui me räägime siin Mustlast, Kuusalust, Räpinast – need inimesed on piisavalt olulised, et püüda võimaldada Ravimiametil apteegireform ikkagi rakendada sujuvalt.

Ma loodan, et südametunnistus kõigil töötab ja kõik, kes on panustanud segaduse tekitamisesse, sellesse, et apteegireform kõigub siia-sinna või ei liigu, tunnevad vastutust selle eest, et Ravimiametil oleks piisavad instrumendid, et apteegireform sujuvalt rakendada. Ma loodan, et kõik toetavad siin saalis selle eelnõu kiiret menetlemist ega toeta selle tagasilükkamist. Aitäh!

19:47 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Urmas Espenberg, palun, Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel! Kas sõnavõtt kohapealt? Palun, Urmas Espenberg!

19:47 Urmas Espenberg
Kuna minu nime mainiti, siis ma ühendan repliigi ja meie fraktsiooni seisukoha. Pisut silmakirjalik on rääkida, et sotsid hoolivad inimeste tervisest. Eile ei hoolinud nad sugugi. Ja seetõttu EKRE fraktsioon ei poolda seda eelnõu, nii et soovitame selle tagasi lükata.

19:48 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Järgmisena palun, Aivar Kokk Isamaa fraktsiooni nimel!

19:48 Aivar Kokk
Hea juhataja! Head kolleegid! Ma arvan, et probleemid on üleval ja kõik saavad sellest aru, et on probleemid. Ja kõik püüavad neid probleeme erinevatest vaatenurkadest lahendada. Saalis on suur hulk inimesi mures, et äkki muudetakse reformi ja muutub midagi, teine pool on mures, et 1. aprill on kohe käes. Aga keegi ei ole rääkinud ühest asjast: meil on tegelikult kolm suuremat apteegiketti ja kahe keti omanikud natukene tegelevad sellega, kuidas viisakalt vormistada asjad nii, et igal proviisoril on neli apteeki. Aga ma pean teile ütlema, et üks kett ei ole seni mitte mingeid läbirääkimisi oma proviisoritega pidanud. Ja võib juhtuda nii, et kuna Ravimiametil ei ole ka ühtegi paberit anda, siis teatud ports apteeke võib 1. aprillil kinni olla. Arvata, et seda ei juhtu, täna meil kellelgi alust ei ole.
Aga mul on kurb tõdeda seda, et kui ma täna küsisin ja vastates arvati, et päris nii ei ole, siis tegelikult ikka seaduses on väga selgelt kirjas, et apteegi omanikuks või juhiks saab siis, kui inimene on vähemalt kolm aastat viimase viie aasta jooksul proviisorina apteegis töötanud. Kui peaks juhtuma ime ja selle eelnõu esimene lugemine siin saalis täna lõpetatakse, siis kindlasti tuleks üks parandus sisse viia. Mujal maailmas ikkagi on ka nii, et koolipingist tulnud, äsja lõpetanud proviisor on kindlasti kordades targem kui need, kes päevade viisi töötavad, sest neil ei ole uut informatsiooni. Neil on küll palju suuremad kogemused, aga koolipingist tulnu teab pärast lõpetamist rohkem. Mis eksameid nad kõik tegema peavad! Ma arvan, et enamikul ülejäänud erialadel eksamite tegemine ja lõpuks diplomi saamine on suhteliselt kergem. Praegu tuleks tõsiselt vaadata, et 1. aprillil ei tekiks olukorda, et meil kolmandik apteeke on kinni. Teine asi on see, kui me räägime, et proviisorid on justkui see kõige andekam rühm maailmas: 100% kõik on suutelised ettevõtjad olema, ülejäänud inimestest on ainult 5% ettevõtjateks sündinud. Praegu tuleks ikkagi kiirelt teha nii, et proviisorist lõpetanu saaks juba esimesel aastal apteeki omada ja apteeki pidada. Aitäh!

19:50 Esimees Henn Põlluaas
Jevgeni Ossinovski, kas on ka repliik kohapealt? Palun!

19:51 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Kuna kolleeg Sikkut mainis minu nime, siis tõepoolest repliik. Kolleeg Sikkut rääkis muidugi sulatõtt. Ega selle kohta polegi midagi öelda. Aga härra Espenbergile vastuseks ma pean ütlema, et võib-olla seda on raske mõista, aga rahva tervise ja rahva huvide eest on võimalik seista niimoodi, et üheaegselt ei pea teenindama suurärimeeste huvisid. See on täiesti võimalik, me oleme seda teinud, soovitame teile ka, palju parem tunne.

19:51 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Rohkem fraktsioonidel kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Kuna sotsiaalkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 141 SE esimesel tagasi lükata, siis peame me seda hääletama.
Head kolleegid, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 141 esimesel lugemisel tagasi

lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Tagasilükkamist toetab 54 Riigikogu liiget, vastu on 11, erapooletuid ei ole.
Eelnõu on tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. Suur tänu! Meie tänane pikk tööpäev on läbi. Ilusat õhtut!

Istungi lõpp kell 19.55.